

Toila Vallavalitsus

TOILA KUURORTTOOTE PERSPEKTIIVSE VÄLJAARENDAMISE KAVA.

Toila, sügis 2008

Sisukord

Mõisted.....	4
Sissejuhatus.....	5
I. Töö vajadus.....	5
1.1 Töö üldine eesmärk.....	6
1.2 Töö otsene eesmärk.....	8
1.3 Arendusprojektide eesmärkide seostamine.....	9
II. Töö koostamise meetodika.....	9
2.1 Töö koostamise protsess.....	10
III. Sotsiaalmajandusliku olukorra analüüs.....	11
3.1 Olulised strateegiadokumendid.....	11
3.1.1 Riiklik Struktuurivahendite Kasutamise Strateegia 2007 -2013.....	12
3.1.2 Eesti Regionaalarengu Strateegia 2005-2015.....	13
3.1.3 Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013.....	16
3.1.4 Eesti Riiklik Turismi arengukava 2007-2013.....	16
3.1.5 Ida-Virumaa Turismiarendukava	18
3.1.5 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmi määrus.....	19
3.1.6 Toila valla arengukava.....	20
3.2 Väliskeskkonna analüüs	21
3.2.1 Turismisektori hinnang.....	21
3.2.2 Eesti sotsiaalmajanduslikud arengud.....	23
3.2.2 Ida-Viru maakonna majanduslik olukord.	26
3.2.4 Toila valla sotsiaalmajanduslik ülevaade.....	29
IV. Toila valla turismiressursi ülevaade.....	31
4.1 Üldine ajaloo- ja kultuuripärand.....	32
4.1.1 Muinasaeg.....	32
4.1.2 Kesk- ja uusaeg.....	32
4.1.3 Kuurort.....	33
4.1.4 Kultuuri- ja hariduselu.....	34
4.1.5 Sõjad ja Nõukogude okupatsioon.....	34
4.1.6 Tööstuspärand.....	35
4.2 Toila piirkonna looduspärand.....	36
4.3 Turismiettevõtluse hetkeolukord Toila piirkonnas.....	38
V. Toila Kuurorttoote arendusfookuse määramine.....	41
5.1 Toila Kuurorttoote arendusfookuse määramise meetodika.....	41
5.2 Toila Kuurorttoote arendamise alternatiivid.....	42
5.3 Toila kuurorttoote määramise kriteeriumid.....	44
5.4. Toila Kuurorttoote arendusfookuse määramise tulemused.....	44
5.5 Toila Kuurorttoote arengufookus.....	45
VI. Toila Kuurorttoote arendusideede leidmine.....	46
6.1 Toila Kuurorttoote arendusideede leidmise meetodika.....	46
6.2 Toila kuurorttoote arendusideed.....	46
6.2.1 Toila Kuurorttoote Investeeringusideed avalikule ja kolmandale sektorile.....	46
6.2.2 Toila Kuurorttoote investeeringusideed erasektorile.....	48
6.2.3 Toila Kuurorttoote tegevusideed.....	49
VII. Arendusideede hindamine.....	50
7.1 Arendusideede hindamise meetodika.....	50

7.2 Toila Kuurorttoote arendusideede hindamise kriteeriumid.....	51
7.3 Arendusideede hindamise tulemused.....	52
VIII. Toila Kuurorttoode.....	55
8.1 Toila kompleksne kuurorttoode.....	55
8.2 Toila kuurorttoote skeem.....	62
8.2.1 Seotus erinevate turismiobjektide vahel.....	63
8.2.2 Objektid, mille potentsiaal ei ole ära kasutatud ja mille otstarve on ebaselge.....	63
8.2.3 Erinevate sektorite koostöö turismisektoris on ebapiisavalt koordineeritud.....	63
8.2.4 Kompleksse, kirjeldatud kuurorttoote puudumine takistab turunduslike eesmärkide saavutamist ja turistide juurdetoomist piirkonda.....	64
8.2.5 Avaliku sektori omandis olevate turismiinfrastruktuuriobjektide sihipäratu arendamine.....	64
IX. Toila kuurorttoote rakendamine projektidena.....	64
9.1 Projektide rakendamise korralduslikud põhimõtted.....	68
9.2 Toila Kuurorttoote elementide paiknemine ruumiliselt.....	68
X. Toila Kuurorttoote turgude ülevaade.....	69
10.1 Sihtturgude üldiseloostus.....	75
10.2 Sihtrühmade iseloostus.....	81
XI. Toila Kuurorttoote turundusstrateegia põhijooned.....	83
Kokkuvõte.....	91

Mõisted

- **Kuurorttoode** – piirkonna potentsiaalseid turismiobjekte hõlmav ühtse koondnimetusega tootekomplekt, milles toimub ühiselt kokkulepitud arendustegevus (läbi investeringuprojektide) ja nende turundamine.
- **Perspektiivse väljaarendamise kava** – kompleksset toodet kirjeldav arendusdokument, mis määratleb ära kuurorttoote kontseptuaalse toote, selle funktsionaalsuse, turundusstrateegia ning ajaliselt määratletud rakenduskava.
- **Toode** – kompleksne lahendus Toila kuurortpiirkonnas pakutavatele teenustele ja miljööst tulenevatele elamustele, mis hõlmab nii investeerimisprojektide arendamist kui ka erinevaid arendustegevusi.
- **Toote komponent** - toote toimimiseks oluline projekt, objekt või tegevus, mis koosmõjus teiste sarnastega moodustab kompleksse toote ehk Toila Kuurorttoote.
- **Toote element** – teenus või funktsioon, mida pakutakse kompleksse toote või toote komponendi raames.
- **Arendusfookus** – Põhiline arendusprotsesside suunamise ideoloogia, mis määrab ka arendusprojektide olulisima rõhuasetuse.
- **Arendusidee** – konkreetne arendus/projektiidee, mida saab iseseisvalt ellu viia. Võib olla nii investeerimis- kui ka tegevusidee.
- **Teostatavus- tasuvusanalüüs (TTA)** – Perspektiivse väljaarendamise kava lisana käsitletav analüüs, mis käsitleb ühte eraldi võetud arendusideed (toote komponenti) kuid on samas funktsionaalselt seotud teiste oluliste kavas määratletud ideedega.
- **Turundusstrateegia** – toote üldised turundamise põhimõtted, üldine sihtgruppide määratlus ja üldiste turundustegevuste suundade määratlus.
- **Turunduskava** – Täpsem toote komponendi edukale müügile suunatud turundustegevuste loetelu ning täpne sihtgrupi kirjeldus.
- **Finantsilise jätkusuutlikkuse analüüs** – Konkreetse projekti (TTA) finantsmajandusliku jätkusuutlikkuse arvestus lisanduvalt projekti rakendamise järgsetest lisanduvatest kuludest ja tuludest. Hõlmab endas vajadusel ka ehituslikku ekspertiisi sisendina.

Sissejuhatus

Toila piirkonda iseloomustab ajaloolist pärandit kandev suunatus kuurortteenuste pakkumisele ning puhajate teenindamisele. Piirkonda on koondunud märkimisväärne osa erinevat turismiressurssi nii looduslike objektide, inimtekkeliste objektide kui ka oskusteabe näol. Piiratud rahaliste-, ajaliste- ja inimressursside tingimustes on tuleb teha valikuid, millised objektid ja teenused välja arendada, millises mahus ja millal.

Käesoleva töö algatajaks ja huvide kokkusidujaks on Toila Vallavalitsus. Töösse on olnud kaasatud laialdane partnerlusvõrgustik ettevõtjaid, kolmanda sektori esindajaid ja avaliku sektori esindajaid.

I. Töö vajadus

Toila piirkond on Ida-Virumaa üks edukamaid turismipiirkondi. Piirkonnas on oluline osa maakonna turismiressurssist, mille otstarbekas rakendamine parandaks veelgi piirkondliku arengu väljavaateid. Samas on välja kujunenud olukord, kus otsuste vastuvõtmine investimisprojektide teostamise osas on raskendatud just tänu väga laialdasele turismiressursile ning suurele valikuvõimalusele. Samuti on piiratud investeeringuteks kättesaadav rahaline ressurss (nii era- kui ka avalikus sektoris) ning inimressurss, kes võiks pakkuda väljaarendatud objektidel teenust.

Mõtestatud otsuste tegemiseks milliseid investeeringuid teostada ja millal on vajalik erinevate huvigruppide huvidest lähtuvat kokkulepet ning kompleksset arenguvisioni. Oluline on, et teostatud investimisprojektid toetaksid üksteist ning võimaldaksid läbi oma koordineerituse tekitada suuremat lisandväärtust turismiteenuste pakkumisel piirkonnas.

Toila vald kui töö algataja ja omanik on oma majandusmudelilt orienteeritud olulises osas turismile ja puhkemajandusele. Seetõttu on Toila valla arengu jaoks oluline saavutada olukord, kus turismisektori investeeringud on üksteist toetatavad ning samuti on valla võimalik teha oma investeeringud kooskõlastatult oluliste era- ja kolmanda sektori partneritega.

Seeläbi saavutatakse käesoleva tööga järgmiste kitsaskohtade lahendamine:

- Erinevate turismiobjektide üksteisega seotus on ebamäärane
- Objektid, mille potentsiaal ei ole ära kasutatud ja mille otstarve on ebaselge
- Erinevate sektorite koostöö turismisektoris on ebapiisavalt koordineeritud:
 - Raskendab vajaliku teeninduse struktuuri väljaarendamist
 - Kompleksse, kirjeldatud kuurorttoote puudumine takistab turunduslike eesmärkide saavutamist ja turistide juurdetoomist piirkonda
 - Avaliku sektori omandis olevate turismiinfrastruktuuriobjektide väheselt eesmärgistatud arendamine.

Oluliseks on nendele küsimustele lahenduste leidmisel silmas pidada eesmärkide seotust ja täiendavust ning vältida asjatut dubleerimist ja ressursside ebaratsionaalset kasutamist.

1.1 Töö üldine eesmärk

Töö aitab saavutada üldisi, strateegilise tasandi eesmärke, mis on määratletud erinevate tasandite strateegiadokumentides.

Toila Kuurorttoote väljaarendamisel on lähtunud erinevate tasandite strateegiadokumentides sätestatud põhimõtetest ja kokkulepetest.

Üldine eesmärk toetab riiklikul tasemel Eesti Regionaalarengu Strateegiast 2005 – 2015. tulenevaid eesmärke (http://www.siseministerium.ee/public/EESTI_REGIONAALARENGU_STRATEEGIA_2005_2015.doc)

„Riigi regionaalpoliitika meetmestiku **üldeesmärk** aastani 2015 on **kõigi piirkondade jätkusuutliku arengu tagamine, tuginedes piirkondade sisestele arengueeldustele ja eripäradele ning pealinnaregiooni ja teiste linnapiirkondade konkurentsivõime kvalitatiivsele arendamisele**. Eesti tervikliku ja tasakaalustatud regionaalse arengu saavutamise huvides on kaasnevaks eesmärgiks rahvastiku ja majandustegevuse pealinnapiirkonda koondumise pidurdamine.” (*Eesti Regionaalarengu Strateegia 2005 – 2015*)

Eesti Maaelu Arengukavast 2007 – 2013 (http://www.agri.ee/public/ftp/MAK_2007-2013_20_11_2007.pdf) tulenevalt toetab Toila Kuurorttoote rakendamine Eesti Maaelu Arengukava 2007 – 2013 3. telje eesmärkide saavutamist pakkudes võimaluse maapiirkondades majandustegevuste mitmekesistamist turismiteenuste pakkumise suunas.

„III telg on suunatud maapiirkondade elukvaliteedi parandamisele ja majandustegevuse mitmekesistamise soodustamisele, selleks toetatakse majandustegevuse mitmekesistamist maapiirkonnas ning külade uuendamist ja arendamist.” (*Eesti Maaelu Arengukava 2007 -2013*)

Eesti Riiklikust Turismi Arengukavast aastateks 2007 – 2013 (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12755212>) tulenevalt toetab Toila Kuurorttoote rakendamine eesmärke, mis on seotud Eestis turismisihtkohtades pakutavate teenuste valiku ja kvaliteedi parandamisega ning parema informeerituse tagamisega.

„Eesmärgid

- 1) Eesti on rahvusvahelistel sihtturgudel tuntud ja kodumaal hinnatud reisisiht
 - 2) Eesti turismitooted ja -teenused on kvaliteetsed, mitmekesised ning kooskõlas säästva arengu põhimõtetega
 - 3) Turismiinfo on ajakohane ja kergesti kättesaadav kõigile”
- (*Eesti Riiklik Turismi Arengukava aastateks 2007 – 2013*)

Regionaalsel tasemel on Elulaadikeskuse eesmärgid tulenevad Ida-Virumaa Turismi Arengukavast aastateks 2007 – 2013 (<http://www.ida-virumaa.ee/index.php?tab=blocks/development.php&lang=est§ion=2&sub=0>)

Toila Kuurorttoote rakendamine võimaldab lahendada ühte olulist kitsaskohta Ida-Virumaa turismi arengus:

- **„Tootestamine ehk turismitoodete loomine** – oluline on luua turismitoodetes selgus – rajada arusaadavad, käepärased ja kättesaadavad turismirajad, mis on koondunud näiteks militaarloomade, kultuuriloomade või muude marsruutide ümber, millel kõigil on rääkida oma lugu. Eelkõige tähendab see võimalust tutvuda erinevate, samas ühiste joontega objektidega ühtse pakulina, mis võimaldaks neid üheskoos ka turistile pakkuda.”

(Ida-Virumaa Turismi arengukava aastateks 2007 – 2013)

Kohalikul tasandil on Elulaadikeskuse eesmärgid tulenevad Toila valla arengukavast (<http://www.toila.ee/index.php/mod/site/act/nav/id/67/i/70>), mis sätestab ühe olulise strateegilise eesmärgina:

„Ettevõtluskeskkonna areng tuginedes turismisektorile ja väikeettevõtete (eelkõige teenindustevõtete) arengule”

(Toila valla arengukava 2007-2013)

Ning toetab Toila valla arenguvisioni saavutamist:

„Aastal 2013 elab Toila vallas sotsiaalselt ja majanduslikult aktiivne elanikkond, kes tunneb end ühtse kogukonnana ning tegutseb tasakaalustatud arengut silmas pidades.

Toila vald on edukas turismi- ja ettevõtluspiirkond, kus on säilinud rahulik miljöö ning tootmisel ei ole kahjulikku keskkonnamõju.

Toila valla elanik on: positiivne, ettevõtlik, traditsioone väärtustav, väärtusi hoidev

Toila valla külaline on: puhkaja, keskkonda säästlikult suhtuv, merd ja rohelist väärtustav

Toila valla ettevõtja on: keskkonda hoidev, sotsiaalselt mõtlej, kogukonda panustav

Toila vald on eestluse hoidmise kants Ida-Virumaal.”

(Toila valla arengukava 2007 – 2013)

Sellest tulenevalt on Toila Kuurorttoote üldine eesmärk:

Toila Kuurorttoode pakub piirkonna ressursside (loodus-, majandus-, inimressurss) baasil elamusi ja teenuseid, mis on suunatud Toila piirkonna külastajatele ning on orienteeritud külastajate tervise ja töövõime taastootmisele.

Toila piirkonnas pakutakse enam turismiteenuseid genereerides seeläbi suuremat turismitulu.

Seda iseloomustab:

- Suur külastajate hulk – Toila piirkonda külastavate turistide hulk suureneb
- Uued avanevad turismialad Toila piirkonnas – turistide liikumine piirkonnas laieneb pakkudes täiendavaid võimalusi teenuste müügiks Suur hulk külastajatele pakutavaid teenuseid – turistidele pakutakse palju ja mitmekesiseid teenuseid.

- Piirkonna turismitulu suureneb – turistidele müüdavad teenused kaasavad piirkonna majandusse täiendavaid rahalisi vahendeid

Mõju selgitus

Turism võib tuua piirkonnale positiivset majanduslikku tulemit vaid juhul kui lisaks vaatamisväärsustele õnnestub turistidele müüa ka tasulisi teenuseid. Seetõttu on oluline hoida turiste piirkonnas piisavalt kaua, et vajadus säärase teuste järele tekiks ja leiaks ka rahuldamist. Toila puhul on vajalik ühelt poolt pikendada piirkonna huviväärsusi külastavate turistide kohalviibimise aega avades uusi elamusi pakkuvaid atraktsioone, teisalt aga pakkuda pikaajaliselt piirkonnas viibivatele spa-turistidele mitmekesist tegevust ka lisaks spa-teenustele. Uute turismiteenuste alade avamisega suureneb turistide liikumine piirkonnas, mis võimaldab kohalikul väikeettevõtlusel neile edukamalt teenust pakkuda.

Tarbitavate teenuste hulga suurenemine toob kaasa rahaliste vahendite hulga kasvu piirkonna majanduses elavdades seeläbi kohalikku ettevõtluskliimat, pakkudes täiendavaid töökohti ning suurendades piirkonna elanike tulusid.

1.2 Töö otsene eesmärk

Välja on töötatud omaniku ja partnerite poolt aktsepteeritud ja rakenduslik Toila Kuurorttoote perspektiivse väljaarendamise kava.

Seda iseloomustab:

- Määratletud kuurorttoote arendusfookus
- Määratletud ja kirjeldatud kompleksne kuurorttoode koos toote komponentide funktsionaalsuse kirjeldusega
- Määratletud toote turundusstrateegia põhijooned
- Toote ajaliselt määratletud rakendamise kava.
- Esmatähtsa tootekomponendi TTA

Seos strateegilise eesmärgiga – võimaldab seostatult planeerida ja kaasata vahendeid turistidele mõeldud teenuste väljaarendamisesse samuti kui koordineerida partnerite pingutusi teiste kuurorttoodet kujundavate tegevuste planeerimisel ja elluviimisel.

Välja on töötatud Toila Kuurorttoote perspektiivse väljaarendamise kaval põhinev ühe olulise toote komponendi teostatavus- tasuvusanalüüs (TTA).

Seda iseloomustab:

- Seostatus teiste Toila Kuurorttoote ja seda toetavate projektide ja tegevustega
- Määratletud turundusplaan
- Finantsilise jätkusuutlikkuse analüüs
- Projekti riskianalüüs

Seos strateegilise eesmärgiga – on läbitud planeerimisfaas turistidele suunatud Toila Kuurorttoote investeerimisprogrammi teostamisel.

1.3 Arendusprojektide eesmärkide seostamine

Käesolevas kontseptsioonis välja toodud ning vajadusel hiljem lisanduvate arendusprojektide (teostatavus- tasuvusanalüüside) eesmärkide puhul on eeltoodud üldine eesmärk strateegiliseks eesmärgiks ning iga arendusprojekti konkreetne eesmärk määratletakse eraldi. Eesmärgistamisel arvestatakse käesolevas kontseptsioonis sätestatud põhimõtteid ning kokkuleppeid.

II. Töö koostamise meetodika

Käesoleva töö koostamise protsessi juhtis SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus, kes pakkus arendusvaldkonna, ettevõtluse- ja kolmanda sektori ning finantsanalüüsi alast ekspertiisi.

Töö koostamise protsessis osalesid:

- Toila Vallavalitsus (töö tellija ja omanik, enamuse turismipotentsiaaliga objektide omanik või haldaja, administratiivne tugi)
- Toila Gümnaasium (õpetajad ja koolinoored, ideede genereerimises – ajurünnakutes osalemine, IT valdkonna ekspertiis hindamise tehnilises toes)
- Toila Spa hotell (turismivaldkonna tundmine)
- Toila väikeettevõtjad - OÜ LHVR, OÜ Liisbet Invest, OÜ Voka Veod jm. - (kohaliku ettevõtluskeskkonna tundmine)
- Pühajõe Kogudus MTÜ (turismipotentsiaaliga objekti omanik)
- Ida-Viru Jahimeeste Selts MTÜ (tursimipotentsiaaliga objekti omanik)
- Mäetaguse vald (koostööpartner)
- Illuka vald (koostööpartner)
- Riiklik Looduskaitsekeskus (Suurima turismiobjekti haldaja)
- Ida-Viru Maavalitsus (maakondliku turismistrateegia omanik ja haldaja)
- Ida-Viru Turismiühendus (turismiressursi alane ekspertiis, turismitoote määratelmise)
- OÜ Cumulus Consulting (arendusprotsesside korraldus, TTA koostamise alane ekspertiis)

Kokku osales tööprotsessis ekspertiisi pakkujana üle 10 erineva valdkonna eksperdi.

Ideede genereerimise faasis kasutati ideede leidmiseks kokku 15 erineva valdkonna esindaja (noored, omavalitsustöötajad, ettevõtjad, kolmas sektor jm.) abi.

2.1 Töö koostamise protsess

Käesoleva projekti tegevused jagunevad kaheks grupiks: projekti juhtimisega seotud haldustegevused ja ekspertiisi rakendamise seotud põhitegevused.

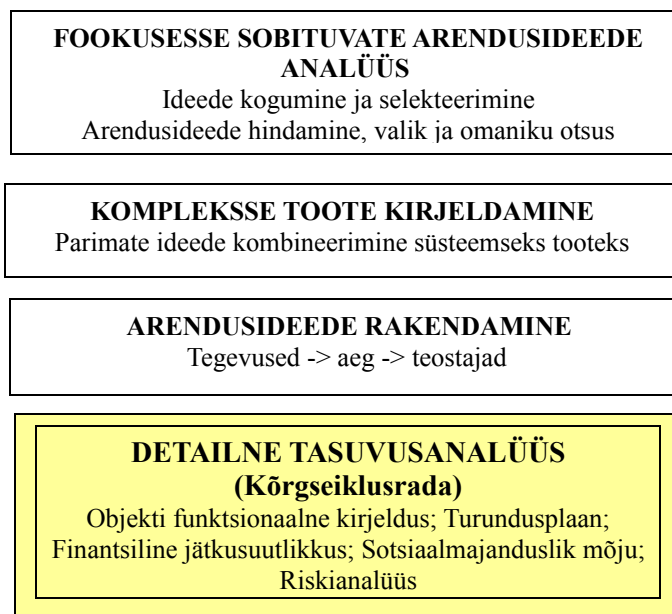
Ekspertiisi rakendamine toimub kindla meetodilise plaani alusel (vt. Joonis ..)

**IDEE JA MATERIAALSE RESSURSI
HETKEOLUKORRA ANALÜÜS**

Olemasolevate ressursside ja väliskeskkonna trendide
analüüs

ARENDUSFOOKUSE MÄÄRAMINE

Alternatiivsete fookuste hindamine, sobivaima valik ja
omaniku otsus

(Joonis 1. – Tööprotsessi skemaatiline ülesehitus)

Töö meetoodiliseks aluseks on loovtehnika (ajurünnakud) ja matemaatilise valikute tegemise (alternatiivide maatriksanalüüs) kombinatsioon.

I. Etapp – parima arendussuuna valik

Esiialgu teostati kliendi sisemiste ressursside analüüs ning teemavaldkonda puudutava väliskeskkonna analüüs. Nende analüüside tulemusel määratleti võimalikud alternatiivsed arengusuunad. Kui alternatiivsed arengusuunad said määratud, teostati võimalike alternatiivide hulgast parima valik töö omaniku ja partnerite poolt määratud kriteeriumite alusel. Eelistatuima arendussuuna määratlemine võimaldas paremini koondada oma jõupingutusi ning seeläbi teadlikumalt asuda konkreetsete arendusideede määratlemise juurde.

II. Etapp – konkreetsete arendusideede valik

Lähtuvalt juba kokku lepitud arendussuunast teostati konkreetsete arendusideede (projektide) leidmine. Selleks korraldati ajurünnakud nii kliendi poolt pakutud isikute kui ka valdkonna ekspertide kaasamisel. Kasutatav loovtehnika võimaldas genereerida hulgaliselt võimalikke arendusideid. Leitud arendusideed grupeeriti ning seejärel teostati parimate valik kliendi poolt määratud kriteeriumite alusel. Tulemuseks olid esimestatud arendusideed, millest olulisemaid analüüsiti eraldi veel täpsemalt ning seejärel koostati toode ning indikatiivne investeeringute/tegevuste kava samuti kui ka turunduse lähteseisukohad.

Vajaliku välisekspertiisi kaasamise tagas kuurorttoote perspektiivse väljaarendamise kava protsessi juht koostöös töö omanikuga. Valdkindlikku ekspertiisi kasutati turismivaldkonnas.

Kontseptsioon sisaldab endas terviklahendust, kuidas lähtuvalt olemasolevast ressursist ja väliskeskkonnast rakendada Toila Kuurorttoodet.

- Analüüsi faasis analüüsiti objekti arendamist mõjutavat väliskeskkonda ja Toila piirkonnas olemasolevat asjakohast ressursi. Info saamiseks kasutati vallavalitsuse poolt esitatud asjasse puudutavaid dokumente, vestlusi vastavate ametiisikutega, ettevõtjatega, kolmanda sektori esindajatega, Statistikaameti infot. Üllitatud asjakohast kirjandust.
- Arendusfookuse määramise faasis määrati ära Toila Kuurorttoote põhilised arendusvaldkonnad, kasutades ressursside ja väliskeskkonna analüüsist tulenevaid sisendeid (alternatiivsed arendusfookused ja hindamiskriteeriumid).
- Arendusideede määratlemise faasis analüüsiti Toila Kuurorttoote arendamiseks kogutud arendusideid. Arendusideed koguti ajurünnakute käigus. Ideede analüüsimisel lähtuti töö teises osas välja valitud fookusest.
- Arendusideede rakendamise faasis järjestati välja selekteeritud arendusideed vastavalt võimalikule teostatavusele, aluseks välja valitud fookus, ideede hindamise tulemused ning konkurentide analüüs. Määratleti peamised investeerimisobjektid ajalisel perspektiivis. Samuti esitati ettepanekud Toila Kuurorttoote arendusprotsessi haldamiseks.
- Detailses tasuvusanalüüsis käsitletakse **Voka kõrgeiklusraja** väljaarendamist, mis hõlmab täpsemat turunduslikku määratlemist, eesmärkide täpsustamist, ehituslikku hinnangut, riskianalüüsi ning on eelduseks vajaliku rahataotluse koostamiseks.

III. Sotsiaalmajandusliku olukorra analüüs

3.1 Olulised strategiadokumendid

Üldine arenguprotsesside kavandamise alane taust on määratletud avalike strategidokumentidega, mis määratlevad avaliku sektori toimimise erinevatel tasanditel ja strateegilised eesmärgid, mille saavutamist oluliseks peetakse.

Olulised on riikliku tasandi strategiadokumendid, millega riigi toel teostatavad arendusprojektid peavad olema vastavuses. Eristatavad on üldise tasandi suundumisi määratlevad strategiadokumendid:

- Riiklik Struktuurivahendite Kasutamise Strateegia 2007 – 2013 (<http://www.struktuurifondid.ee/?id=1238>) ja selle rakenduskavad – Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava; Elukeskkonna arendamise rakenduskava; Inimressursi arendamise rakenduskava.
- Eesti Regionaalarengu Strateegia 2005 – 2015 (<http://www.siseministeerium.ee/5370>)

Turismivaldkonna strateegilised arengud määratleb Eesti Riiklik Turismiarenduskava 2007 – 2013 (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12755212>)

Maaelu kujundamise valdkonnas on oluline Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 (MAK) (<http://www.agri.ee/mak>)

Piirkondlikul tasandil on oluline arvestada ka Ida-Virumaa Turismiarenduskava 2007 - 2013 (<http://www.ida-virumaa.ee/index.php?tab=blocks/development.php&lang=est§ion=2&sub=0>) raames

toodud arendussuundadega ja strateegiliste eesmärkidega. Sidusus regionaalse strateegiaga on tähtis arendustegevuste jaoks toetuste taotlemisel.

Konkreetsed arendusprojektide rahastamistingimused on määratletud vastavate haldusalade ministrite määrusega. Turismivaldkonna investeeringuid on eelkõige võimalik rahastada Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmist 2007 - 2013 (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12875511>).

Loomulikult on kohalikul tasandil teostatavad investeeringud seotud eelkõige kohaliku omavalitsuse arengukavaga, milleks on Toila valla arengukava 2007-2013. (<http://www.toila.ee/index.php/mod/site/act/nav/id/67/i/70>)

Osaliselt on võimalik turismi arengule suunatud tegevusi teostada ka LEADER programmi poolt pakutavate toetuste raames. Toila Kuurortote piirkond asub LAG grupi – Kirderanniku Koostöökogu piirkonnas ning saab kasutada tegevusgrupi strateegiast tulenevaid võimalusi.

3.1.1 Riiklik Struktuurivahendite Kasutamise Strateegia 2007 -2013

Strateegias on välja toodud olulised globaalsed suundumused, mille arvestamine on aktuaalne ka kohaliku tasandi arengute planeerimisel:

- Üleilmastumise jätkumine
 - kaubavahetuse liberaliseerumine ning Eesti majanduse sõltuvus oma majanduspartnerite majanduse arengutsüklitest – toob endaga kaasa majanduslike arengute prognoosimise teatud ebakindluse ning võib asjaolude kokkulangemise korral põhjustada kiireid muutusi ka Eesti majanduses
 - suurenevad võimalused rahvusvaheliseks äritegevuseks, õppimiseks, kogemuste ja teadmiste vahetuseks – loob täiendavaid võimalusi, kuid survestab ka piirkondi tuues rahvusvahelise konkurentsi (kaupade ja teenustena, koolide konkureerimisena) nõ. „koduõuele” ning võib põhjustada elanikkonna äraliikumist ja eelkõige „ajude” äravoolu.
 - Suureneb rahvusvaheline turism – loob paremad eeldused mastaapsete turismiprojektide realiseerimiseks.
- Jätkub Euroopa lõimumine ja Läänemereäärne koostöö – loob võimalused edukaks rahvusvaheliseks koostööks ka omavalitsuse tasandil. Võimaldab osaliselt omavalitsuste ees seisvaid ülesandeid lahendada läbi koostööprojektide.
- Rahvusvahelise konkurentsi ja riikide konkurentsivõime tähtsuse kasv
 - Kulueelis on Eesti konkurentsivõimes langev konkurentsieelis. – Loob vajaduse kontsentreeruda ettevõtluses pigem suuremat lisaväärtust pakkuvatele toodetele ja teenustele.
 - Otseste välisinvesteeringute mahu ja kasvu trend on positiivne – loob eeldused ka kohaliku omavalitsuse tasandil sellega teadvustatud tegelemiseks.
- Paindlikuma ja säästlikuma heaoluühiskonna levik – võimendab keskkonnasäästlikkust kui ühte olulisemat konkurentsivõime tegurit ning selle tähtsuse suurenemist veel tulevikus
- Energiavarude tähtsuse kasv – võib eeldada energeetilise defitsiidi tekkimist ja süvenemist lähitulevikus, mis tähendab energiamajanduse ümberorienteerumist ning samuti kohalikul tasandil ka harjumuste muutumist (nt. autosõitude piiramine).

- Tehnoloogilise arengu ja innovatsiooni tähtsuse suurenemine – saab olema üks põhilisi eeliseid nii riikidevahelises konkurentsis, kui ka piirkondadevahelises konkurentsis. Loob vajaduse võtta kiiresti ja tõhusalt kasutusele uusi tehnoloogiaid ja lahendusi.
- Rahvusvaheliste kriisilukordade sagenemine – tekkivate rahvusvaheliste kriisilukordade (sõjad, epideemiad, katastroofid jm.) mõju Eestile võib tulevikus suurenda ja see nõuab avalikult sektorilt vajadusel kiiret ja paindlikku reageerimist.

Strateegia määratleb põhiliste arengusuundadena:

- Inimressursi arendus
- Teadmistepõhise majanduse arendamine
- Baasinfrastruktuuri arendamine
- Keskkonnakaitse tõhustamine ja energeetika arendamine
- Kohaliku arengu hoogustamine
- Riigi haldusvõimekuse suurendamine

Strateegia üldeesmärgiks on kiire jätkusuutlik areng, mis jaguneb kolmeks alaeesmärgiks:

- Majanduse konkurentsivõime kasv
- Sotsiaalse sidususe kasv
- Keskkonna kasutamise säästvuse kasv

3.1.2 Eesti Regionaalarengu Strateegia 2005-2015

Eesti Regionaalarengu Strateegia 2005-2015 on arendusdokument, mis kajastab üldisi ja kompleksseid arenguid Eesti piirkondades ning seeläbi on oluline ka käesoleva analüüsi mõistes. Eesti Regionaalarengu Strateegia võimaldab kasutada selle raames teostatud kompleksset sotsiaalmajanduslikku analüüsi hindamiseks Eesti lähimat tulevikku kujundavaid trende ning arvestada neid oma piirkondlike strateegiate väljatöötamisel.

Eesti Regionaalarengu Strateegia toob välja 12 kasvupiirkonda Eestis.

Asukoht kasvupiirkonnas loob täiendavad eeldused turismitoodete edukaks rakendamiseks vähendades riske, mis tulenevad vähesest majanduslikust aktiivsusest piirkonnas ning negatiivsetest rahvastikutrendidest.

Regionaalarengu strateegiadokument määratleb oma visiooni ühe osana piirkondlike spetsiifiliste eelduste oskuslikul ja uuenduslikul ärakasutamisel põhinevat arengut.

Eesti regionaalpoliitika üldeesmärgiks on:

“Riigi regionaalpoliitika meetmestiku **üldeesmärk** aastani 2015 on **kõigi piirkondade jätkusuutliku arengu tagamine, tuginedes piirkondade sisestele arengueeldustele ja eripäradele ning pealinnaregiooni ja teiste linnapiirkondade konkurentsivõime kvalitatiivsele arendamisele**. Eesti tervikliku ja tasakaalustatud regionaalse arengu saavutamise huvides on kaasnevaks eesmärgiks rahvastiku ja majandustegevuse pealinnapiirkonda koondumise pidurdamine.“
(Eesti Regionaalarengu Strateegia 2005-2015)

Sellest tulenevalt on Eesti Regionaalarengu Strateegias määratletud regionaalpoliitika alaeesmärgid, mis on suunatud

- Inimeste põhivajaduste parem tagatus igas Eesti paigas
- Eri piirkondade püsiv konkurentsivõime
- Eesti piirkondade tugevam sidumine ülepiiriregioonide ja muu Euroopaga

Strateegiadokumendi eesmärgipüstitus võimaldab eeldada ka tulevikus riigipoolset toetust kohapealt tulevatele algatustele kui nad vastavad piirkonnaspetsiifilise ressursi parema ärakasutamise ja uuenduslikkuse kriteeriumitele.

Oluline Toila kuurorttoote arengu kavandamise raames on arvestamine Euroopa Liidu programmeerimisperiodidega. Käesolev programmeerimisperiod algas 2007 aastal ning kestab aastani 2013. Selle ajani on määratletud riiklikul tasemel arendustoetuste süsteemi toimimine. Arvestades uute liitujatega Euroopa Liidus, kelle sotsiaal-majanduslik olukord pole Eesti omast parem, võib eeldada järgmises programmeerimisperiodis EL toetusvahendite mahu vähenemist ja suuremat spetsialiseerumist. Seega on otstarbekas kasutada maksimaalselt kättesaadavaid toetusvõimalusi vajalike turismiinvesteeringute tegemiseks enne programmeerimisperiodi lõppu.

3.1.3 Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013

Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 (MAK) on määratlenud ühe olulise arengusuunana maapiirkondade elukvaliteedi parandamise.

”Aastatel 2007–2013 on maapiirkondade elukvaliteedi tõstmiseks ja maamajanduse mitmekesistamiseks suunatud rahaliste vahendite osakaal perioodiga 2004–2006 võrreldes suurenenud umbes neli korda. Ettevõtluse olukorra parandamiseks keskendutakse ennekõike mikroettevõtete tegevuse arendamisele. Soodustatakse eelkõige väiksemate põllumajandustootjate tegevuse mitmekesistamist muu maaettevõtlusega väljaspool

põllumajandust. Põhiteenuste kättesaadavuse tagamise ja infrastruktuuri uuendamise osas suunatakse vastavaid tegevusi järjest rohkem LEADER-otsustusprotsessi kaudu.”
(*Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013*)

MAK rõhuasetus on olulisel määral pühendatud uute lahenduste leidmisele maaelu säilimiseks vajaliku ettevõtlusstruktuuri mitmekesistamisel ning paremale elukvaliteedile suunatud tegevuste viljelemisel.

Mitmekesistamise alla kuuluvad ka erinevad turismiteenuste pakkumisega seotud tegevused.

Oluliseks rõhuasetuseks on siingi uuenduslikkus ning ressursside optimaalne kasutamine.

3.1.4 Eesti Riiklik Turismi arengukava 2007-2013

Aastaks 2013 on Eesti atraktiivne reisisiht, mis oma põhjamaise looduse, unikaalse kultuuripärandi ja kvaliteetsete turismitoodetega tekitab soovi külastada Eestit, viibida siin kauem ning pöörduda tagasi tulevikus.

Aastaks 2013 on Eesti saavutanud taseme, kus:

- Eesti on reisisihina tuntud ja hinnatud – turismitoode Eestis on kvaliteetne, omanäoline ja mitmekülgne. Tootearenduses tuginetakse nii traditsioonidele, paindlikkusele kui ka uuenduslikele ideedele. Eesti turismitoode põhineb säästva turismi printsiipidel – majandusliku ja sotsiaalse kasu saamisel arvestatakse elu- ja looduskeskkonna ning kultuuripärandi kaitse vajadusi;
- Eestit külastatakse igal aastaajal, sesoonsusest tingitud suve- ja talvehooaja lõhe on vähenenud ning huvipakkuvad sündmused ja vaatamisväärsused kaaluvad üles põhjamaisest kliimast tingitud ebamugavused;
- informatsioon Eesti ja siinsete turismitoodete kohta on kergesti kättesaadav ja päevakohane, tuues välja Eesti tugevused ja konkurentsieelised võrreldes naaberriikidega;
- Eestis on professionaalsel tasemel turismikompetents, mis tekitab ka teistes riikides nõudlust Eestis pakutava konsultatsiooniteenuse ja turismihariduse vastu;
- toimivad nii siseriiklikud koostöövõrgustikud kui koostöö naaberriikidega – paigas on selge rollide jaotus, toimub pidev info- ja teadmiste vahetus. Eesti elanikud väärtustavad turismi kui olulist majandusharu ja aitavad kaasa selle arengule;
- külastajate silmis on ühtviisi ihaldusväärsed kõik Eesti regioonid. Piirkondlikud tõmbekeskused (Põhja-, Lõuna- ja Lääne-Eesti) annavad päevakohast informatsiooni piirkonna vaatamisväärsuste ja ajaveetmisvõimaluste kohta, tagades külastaja rahulolu ja tekitades soovi naasta Eestisse nii turismigrupiga, koos pere ja lähedastega kui ka lihtsalt üksinda reisides.

Eesti riikliku turismi arengukava 2007–2013 väljatöötamise ja rakendamise peamiseks eesmärgiks on kindlustada Eesti turismisektori konkurentsivõimeline ja jätkusuutlik areng.

Peamise eesmärgi saavutamiseks viiakse tegevused ellu kolme alaeesmärgi kaudu.

Sihtrühmadeks on potentsiaalsed turistid, turismiettevõtjad ja turismiga seotud huvigrupid. Peamiseks mõõdetavaks eesmärgiks on turismiteenuste ekspordi kasv 15,2 miljardilt kroonilt 2005. aastal 20,5 miljardi kroonini 2013. aastaks.

Eesmärgid	
1)	Eesti on rahvusvahelistel sihtturgudel tuntud ja kodumaal hinnatud reisisiht
2)	Eesti turismiteenused ja -teenused on kvaliteetsed, mitmekesised ning kooskõlas säästva arengu põhimõtetega
3)	Turismiinfo on ajakohane ja kergesti kättesaadav kõigile
Eesmäärke toetavad horisontaalsed tegevussuunad	
4)	Toimiv ja järjepidev koostöö erinevate osapoolte vahel
5)	Regulaarselt läbiviidavad turismiuuringud ja andmete analüüs toetavad sektori arengut

Eesmärkide saavutamise eeldusteks on:

- peamistelt kasutamata potentsiaaliga sihtturgudelt (Venemaa ja Rootsi) pärit turistide arvu kolmekordistumine majutusettevõtetes;
- languse vältimine Soomest pärit turistide arvus;
- kruisireisijate arvu kasv;
- välisküllastajate kulutuste kasv (uute majutuskohade piisav lisandumine täiendava nõudluse katteks ja teenusepakkujate kvaliteedi pidev tõus);
- kvaliteetsete vaatamisväärsuste ja teiste ajaveetmisvõimaluste lisandumine.

Eesti Riiklik turismiarenduskava määratleb olulised baasnõuded, millele peab vastama Toila Kuurortoode, et ta oleks toetav eesti turismi kui terviku arengule.

3.1.5 Ida-Virumaa Turismiarenduskava

Visioon:

Ida-Virumaa on 2013. aastal Eesti suuremaid turismiregioone, kus on klastripõhiselt välja arendatud omanäolised turismiatraktsioonid erinevatele sihtgruppidele, mis pakuvad ajaveetmisvõimalusi aasta ringi.

Ida-Virumaa turismiklastrid on:

- Ekstreem- ja sporditurism
- Ärituristid ja konverentsiturism

- Sõjaajaloo ja militaarturism
- Puhkus- ja loodusturism
- Kultuuri- ja elulaaditurism
- Tööstus- ja tehnoloogiaturism

Toila valla haldusterritooriumil asuvad objektid on leidnud kajastamist kõikides turismiklastrites, v.a. sõjaajaloo ja militaarturismi ning tööstus- ja tehnoloogiaturismi klasteris.

Konkreetselt Ida-Virumaa turismi arengukavas aastateks 2007 – 2013 tegevuskavas välja toodud Toila vallaga seonduvad projektid:

Tegevus	Klaster	Periood	Vastutaja/käivitaja
Toila vabaajakeskuse rajamine spordiväljakute teenindushoone ja turistide teenindusasutustega	Ekstreem- ja sport	2007–2013	Toila V.V.
Toila sadama ümbrus – seiklusrada	Ekstreem- ja sport	2008	Eraettevõtja
Toila jahisadama väljaehitamine	Puhkus- ja loodusturism	2006-2013	Toila V.V. / eraettevõtja
Voka endise Kaljuranna kolhoosi territoorium – puhkemajandustegevuse käivitamine	Puhkus- ja loodusturism	2013	Eraettevõtja
Toila SPA uus 150-kohaline hotell	Äri- ja konverentsiturism	2007	Eraettevõtja

Käesolev Toila Kuurorttoote väljaarendamise kava on sisendiks ka regionaalse turismi arengukava täiendustele. Ida-Virumaa turismi arengukava 2007-2013 väljatöötamisest möödunud aastad on tekitanud olulise vajaduse selle ajakohastamiseks.

3.1.5 Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmi määrus

Suuremahuliste investeeringute teostamiseks on sobivaim allika Piirkondliku konkurentsivõime tugevdamise programm 2007 – 2013.

Programm on määratelnud oma eesmärgid järgnevalt:

„§ 4. Meetme eesmärk

(1) Meetme üldiseks eesmärgiks on tõsta piirkondade konkurentsivõimet, muutes piirkonnad atraktiivsemaks ettevõtjate, investorite, kvalifitseeritud tööjõu ja külastajate jaoks. Meetme spetsiifilisteks eesmärkideks on:

- 1) atraktiivsem kohalik külastuskeskkond;
- 2) atraktiivsem kohalik ettevõtluskeskkond.

(2) Eesmärgid saavutatakse:

- 1) piirkondade arengupotentsiaali maksimaalset ärakasutamist takistavate tegurite kõrvaldamise kaudu;
- 2) kiirendades majandusarengut piirkondadele omaste konkurentsieeliste väljaarendamise kaudu. „

Samuti on programmis määratletud tegevused, mida toetatakse ja mis saavad olla investeeringute objektiks programmi raames:

„§ 5. Toetatavad tegevused

(1) Meetme raames toetatakse kohalikku turismi- ja puhkemajandust arendavaid projekte, mis on eeskätt suunatud külastajatele ja sisaldavad järgmisi abikõlblikke tegevusi:

- 1) külastus- ja vabaajavõimaluste väljaarendamine ja mitmekesistamine (külastuskeskused, muuseumid, teemapargid, käsitöökojad jms);
- 2) aktiivse puhkuse võimaluste mitmekesistamine (matka- ja õpperajad, kergliiklusteed, supelrannad, vabaajaharrastuste võimalused jms);
- 3) väikesadamate, mis on suunatud piirkonda külastatavatele harrastusveeliiklejatele, arendamine;
- 4) kultuuriliselt ja looduslikult väärtuslike alade eksponeerimine; ajalooliste ehitiste ja objektide restaureerimine ja rekonstrueerimine, ajalooliste varemete konserveerimine ning nende taaskasutusele võtmine kaasaegsetes funktsioonides; külastajaprogrammide loomine; loodusobjektide ja maastike miljööväärtuse tõstmine, miljööd risustavate kasutusel mitteolevate ja ohtlike ehitiste likvideerimine, vaadete avamine ja maastike ajaloolise ilme taastamine vaatamisväärtetes paikades, vaateplatvormide ja -tornide rajamine; puhkeotstarbeliste väikerajatiste väljaarendamine (laagriplatsid, paviljonid, paargud, kiiged, puhkekohad, lautrid, slipid jms);
- 5) puhke- ja turismiobjektide tugiinfrastruktuuri väljaarendamine (parkimiskohad, juurdepääsuteed ja -rajad, sanitaar- ja jäätmehooldustingimused, infotahvlid ja -viidad jms). „

Konkreetsete arendusprojektide puhul tuleb siiski hoolikalt jälgida lisaks programmi põhieesmärkidele ja nõuetele ka täiendavaid nõudeid, mis on programmi määruses kirjeldatud. Otstarbekas on kasutada EAS poolset nõustamist, et vältida võimalikke vigu ja programmi väärtõlgendusi.

3.1.6 Toila valla arengukava

Visioon:

Aastal 2013 elab Toila vallas sotsiaalselt ja majanduslikult aktiivne elanikkond, kes tunneb end ühtse kogukonnana ning tegutseb tasakaalustatud arengut silmas pidades. Toila vald on edukas turismi- ja ettevõtluspiirkond, kus on säilinud rahulik miljöo ning tootmisel ei ole kahjulikke keskkonnamõju.

Arengukavas määratletud eesmärkideks on:

1. Elukeskkonna areng läbi infrastruktuuri rajamise ja keskkonna säästva kasutuse,
2. Identiteeditunde tugevdamine ja ühtse kogukonna teke,
3. Ettevõtluskeskkonna areng tuginedes turismisektorile ja väikeettevõtete (eelkõige teenindusettevõtete) arengule.

Ettevõtluskeskkonna arengule tugineva eesmärgini jõudmiseks on välja toodud ka eraldi turismialased arengueesmärgid:

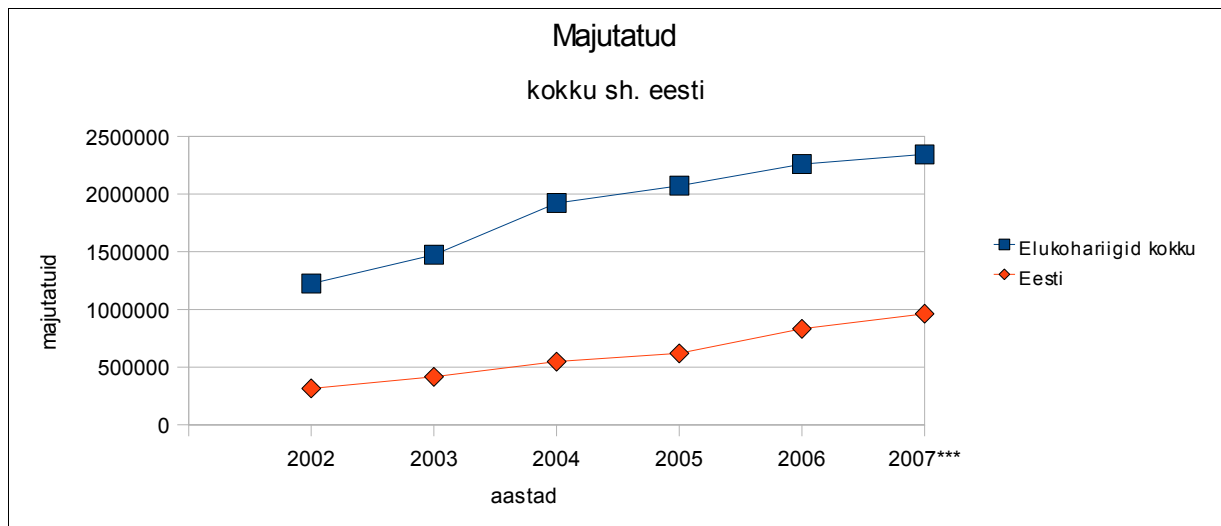
- Toila vallas on mitmekülgsed aktiivse puhkuse veetmise võimalused,
- Oru pargi (kui maastiku- ja kultuuriväärtuse) ning sadamakompleksi terviklik areng,
- Toilas on kaasaegne turismiinfrastruktuur,
- Toila vald on rahuliku miljööga roheline puhkusepaik, kus väärtustatakse inimese tervist, looduskeskkonda ning kultuuripärandit.

Toila kuurorttoote perspektiivse väljaarendamise kava koostamine toetab Toila valla Arengukavas 2007 – 2013 käsitletud visiooni ja määratletud eesmärkide täitmist läbi tuginemise turismisektori ja väikeettevõtete arengule.

3.2 Väliskeskkonna analüüs

3.2.1 Turismisektori hinnang

Eesti turismimajandus tervikuna on eelmise ja ka käesoleva aasta jooksul üle elanud teatud muudatusi, kuid üldised hinnangud ja ka prognoosid sektorile tervikuna on senini positiivsed.

(Joonis 4. majutatuid Eestis 2002 – 2007, Statistikaamet)

Hoolimata turismiteenuste ekspordi mahu vähenemisest 2007 aastal võrreldes eelmise aastaga, võib öelda, et prognoosid on senini siiski mõõdukalt optimistlikud, kuna üldine kasvav trend on jälgitav.

„Prognooside järgi kasvab ka järgnevatel aastatel turismisektoris turu maht, kuid arengutempo jääb varasemast

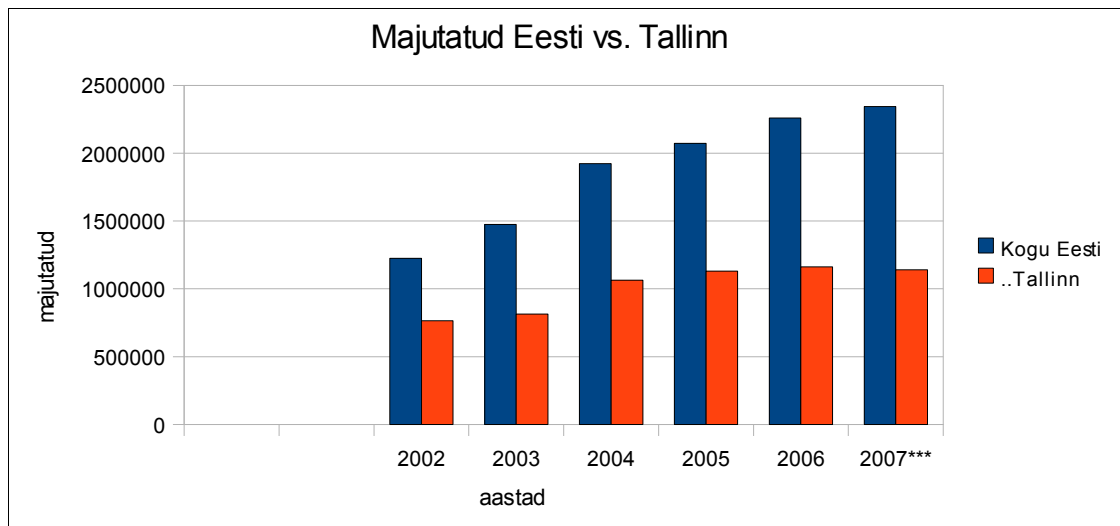
aeglasemaks. Pakkumise suurenemise tõttu kasvab vajadus täiendava tööjõu järele. Kuigi ühepäevakülastajate arv

väheneb, suurenevad tänu ööbivate välituristide saabumiste kasvule ka eksporditulud. Eesti elanike sissetulekute

kasvuga seoses on oodata nii siseturismi kui ka välisreiside arvu suurenemist.

“
(2007 aasta majandusülevaade, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium;
Rahandusministeerium)

Oluline on ka trend kus valdav osa turistidest visiteerib Tallinna ning nende pealinnapiirkonnast väljaspoolsed külastused on suhteliselt vähesed.

(Joonis 5. majutatud Tallinnas vs. Eesti, Statistkamet)

Võib järeldada, et endiselt on Eesti turismi jaoks oluline turistide suunamine väljapoole Tallinna piirkonda. Selleks on üheks võimaluseks ka Ida-Viru maakond, kus viimastel aastatel on paigutatud ja paigutamata olulisi investeeringuid uute turismiteenuseid pakkuvate objektide ehitamisesse, seda eriti Narva-Jõesuus (Meresuu Spa, Noorus Spa).

3.2.2 Eesti sotsiaalmajanduslikud arengud

Eesti majandus tervikuna on läbinud kiire kasvu faasi, mis põhines olulisel määral tööjõu soodsal hinnal. Praeguseks on Eesti liitumisel EL-ga kujunenud olukord, kus hindade ja ka palkade tase on suunatud kiiremale ühtlustumisele EL hindade ja palkade tasemega.

See loob olukorra, kus ettevõtjad seisavad olulise surve ees suurendada tööviljakust, mis omakorda tähendab tootmise kaasajastamist nii tootmisvahendite osas kui ka töötajate väljaõppe osas. Selle protsessi raames toimub tõenäoliselt ka majanduse struktuuri muutus, mille raames Eestist on sunnitud lahkuma, või end sulgema ettevõtted, mille konkurentsivõime oli senini odav tööjõud (põhiliselt allhanketeenusele orienteeritud ettevõtted).

Oluline väljakutse tervele Eesti majandusele on ümberorienteerumine tööjõumahukalt majandusmudelilt teadmiste- ja oskuste mahukale majandusmudelile.

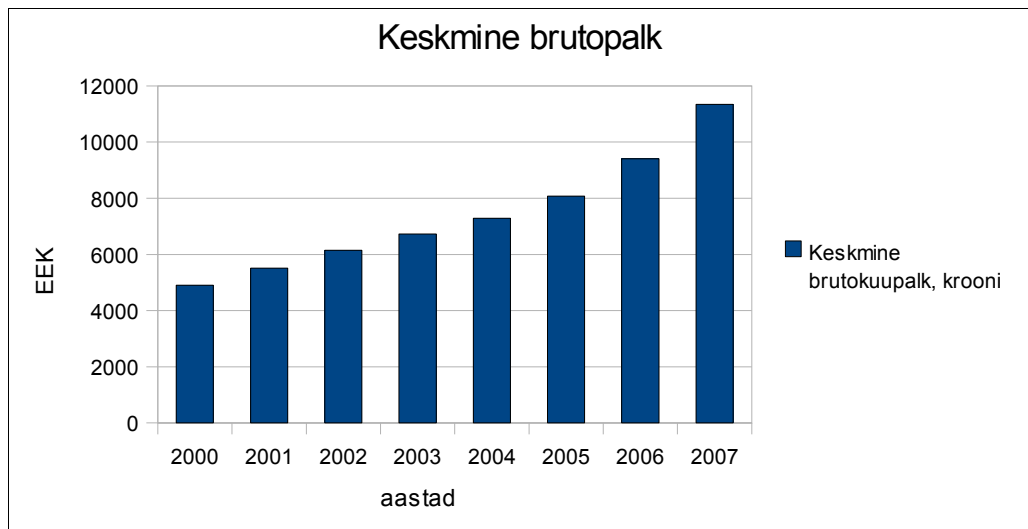
Seega on lähiaastatel oodata majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi, mille osas on Eesti Pank väljendanud järgmisi seisukohti:

„Eesti Panga hinnangul püsib maailmamajanduse kasv finantsturge haaranud ärevusest hoolimata endiselt kiire ning nõudlus Eesti peamistel eksporditurgudel tugev. Võrreldes kevadega on maailmamajanduse olukord siiski vähem soodne, sest inflatsioonisurve on oodatust tugevam, rahastamine kallim ning majanduskasvu aeglustumise oht suurem. Ei saa välistada, et finantsturgudel toimuv alles hakkab kasvu pärssivat mõju avaldama. Samuti on

jättkuvalt pingelised Eesti suhted Venemaaga ning rahapoliitilist keskkonda pingestab euro kallinemine.”

(Eesti Panga kokkuvõte RPÜ 9/2007; <http://www.eestipank.info/frontpage/et/>)

Oluliseks turismimajandust mõjutavaks teguriks on osutunud eesti elanike sissetulekute tõus, mis võimaldab rohkem reisida ja seda ka sisemaiselt.

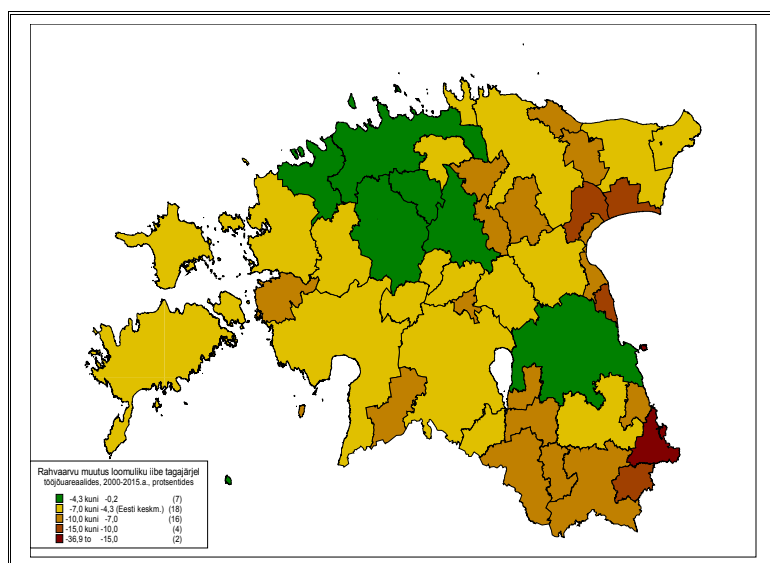

(Jooni 6. Keskmine brutopalk Eestis, Statistikaamet)

Selliste tendentside jätkumine võimaldab eeldada jätkuvat huvi ka siseturistide poolt parendatud ja uuendatud turismitoodete vastu.

Problemaatilisem on olukord eesti rahvastikuprotsessidega.

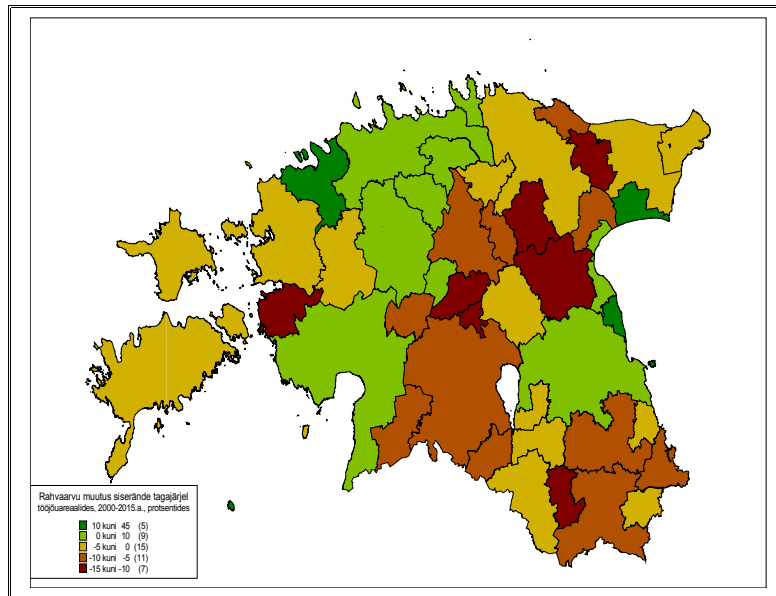
Olulisimaks sotsiaalsete tegurite poolt määratud üle-eestiliseks trendiks on elanikkonna vähenemine ja kontsentreerumine keskuspiirkondadesse.

Allikas: Siseministeerium Statistikaameti andmete põhjal.

(Joonis 7. Rahvaarvu prognoositav muutus 2015.a-ks loomuliku iibe tagajärjel.)

Rahvaarvu prognoositavad muutused on negatiivsed isegi kõige edukamates Eesti piirkondades. See toob olulise survestatuse ka tulevasele tööjõuturule. Töökäsi jääb vähemaks. Eriti oluline saab see olema tööjõumahukates majandussektorites, milleks ka turismiteenuste osutamine sisuliselt on.

Allikas: Siseministeerium 1989.a. ja 2000.a. rahvaloenduste andmete põhjal.

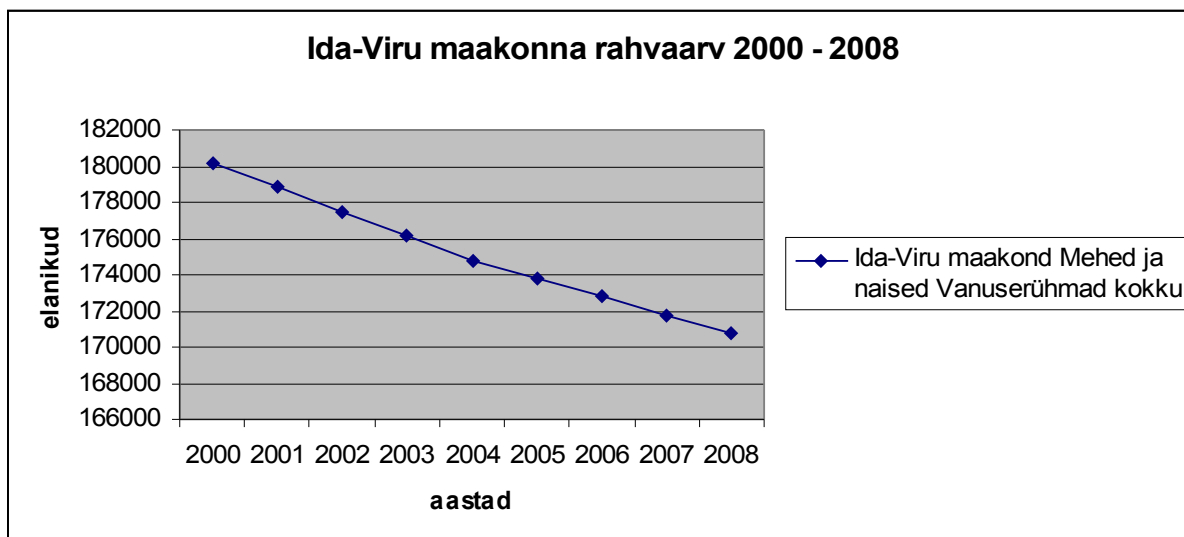
(Joonis 8. Rahvaarvu prognoositav muutus 2015.a-ks siserände tagajärjel.)

Siserände puhul võib täheldada rahvastiku prognoositavat koondumist keskus(kasvu)piirkondadesse.

Rahvastikuprotsesside toimumine vastavalt prognoosidele loob tulevikus vähem kättesaadava tööjõu raames efektiivsemalt kasutada partnerlust nii avaliku sektori erasektori kui ka kolmanda sektori vahel. Samuti muutub aktuaalseks tööjõusüstlike lahenduste rakendamine ka turismiteenuste pakkumisel.

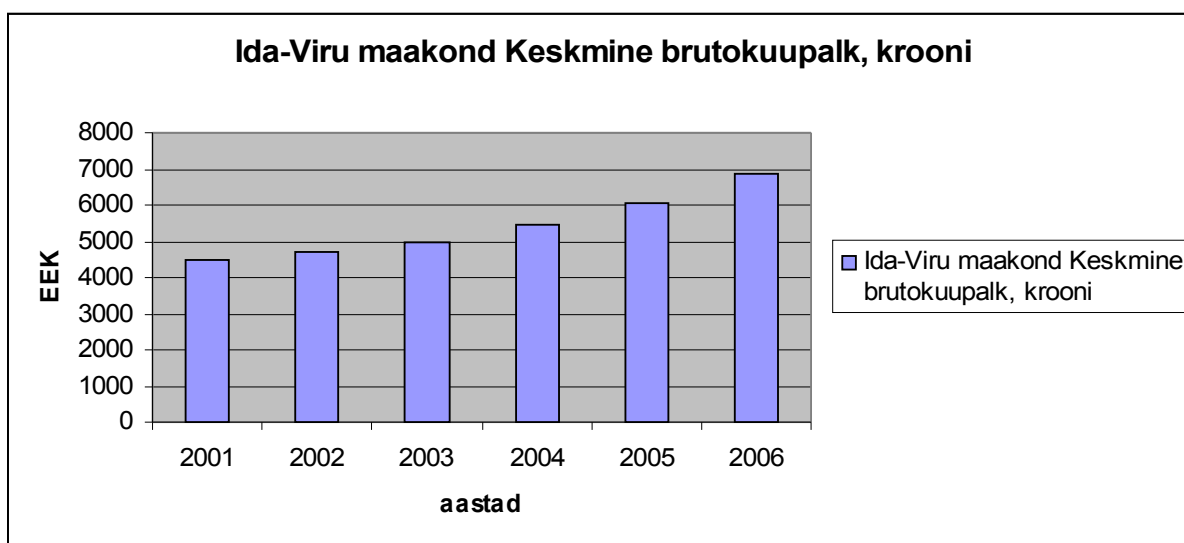
3.2.2 Ida-Viru maakonna majanduslik olukord.

Ida-Virumaal on nagu ka mujal Eestis toimunud oluline rahvastiku vähenemine

(Joonis 9. Ida-Virumaa rahvaarvu dünaamika, Statistikaamet)

Ida-Virumaa ja selle majandus on valuliselt üle elanud majandusmudeli muutust nõukogulikust plaanimajandusest turumajanduseks. Tagasilöögid tööstuse restruktureerimisel on toonud kaasa ka olulise rahvaarvu languse piirkonnas. See on siiski põhiliselt aset leidnud linnades.

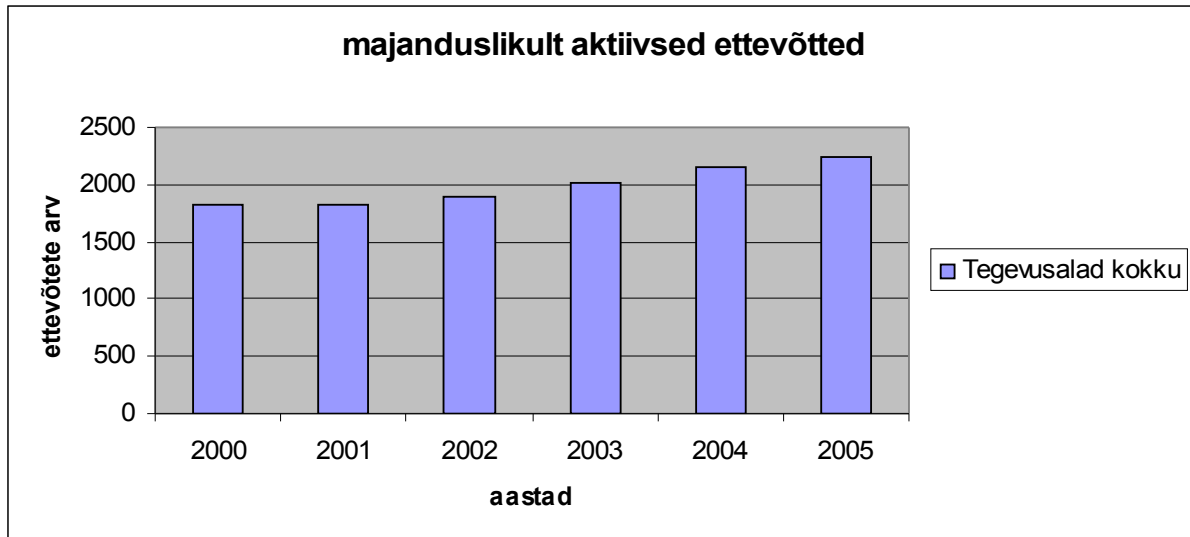

(Joonis 10. Ida-Virumaa keskmine brutopalk. Statistikaamet)

Viimastel aastatel on jälgitav brutokuupalga tõus maakonnas. Praegusi majanduse arengu tendentse arvestades pole järgnev tõus eeldatavasti enam nii järsk, kuid Ida-Virumaa majanduse spetsiifikat (suurt ekspordivõimet) arvestades võib see siiski teatud määral jätkuda. Oluline saab olema majanduse võimekus ümber orienteeruda suurema lisaväärtusega toodete ja teenuste pakkumisele.

Oluline on ettevõtlusaktiivsus Ida-Viru maakonnas, kuna uute ettevõtete tekkimine mitmekesistab suurtööstusele orienteeritud maakonna majandust ning maandab suurettevõtlusega kaasnevaid riske. Ettevõtlusaktiivsuse suurenemine mõjutab positiivselt ka

Ida-Virumaa turismimajandust, kuna suur osa turismiteenuseid pakutakse väikeettevõtete baasilt ning turismimajandus omakorda pakub võimalust väikeettevõtete loomiseks, kuna selles majandusvaldkonnas on võimalik tegevust alustada ka suhteliselt tagasihoidlike investeeringutega.

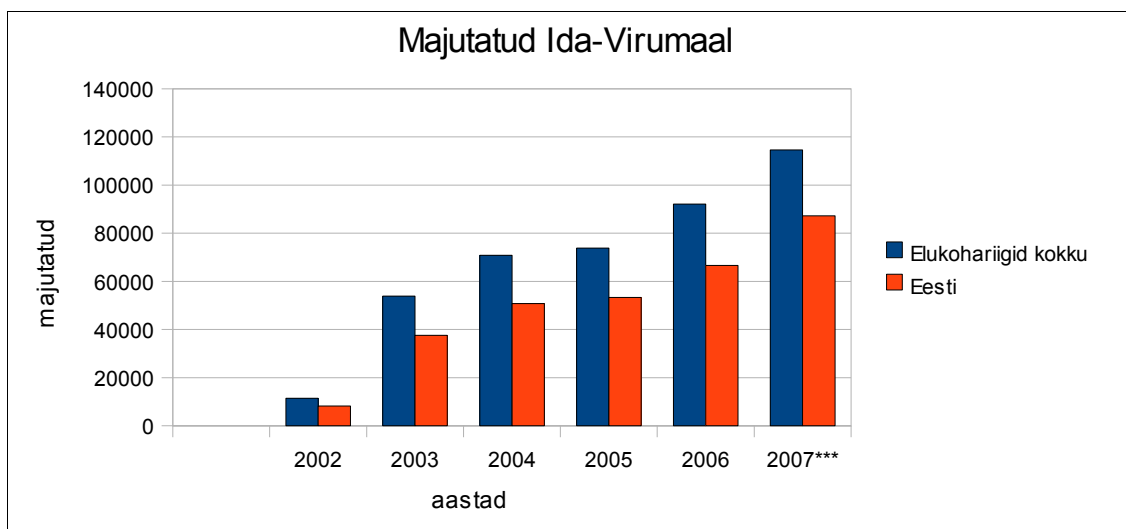

(Joonis 11. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted. Statistikaamet)

Ettevõtete arvu kasv aastate lõikes on maakondlikul tasemel jälgitav. See on positiivne tendents, mis eeldatavasti jätkub ka tulevikus suurettevõtetes kaasaegsemate ja vähem tööjõumahukate tehnoloogiate kasutuselevõtuga ning ettevõtlusele suunatud hoiakute muutumisega ühiskonnas. Samas on ettevõtlusaktiivsuse kasvutempo selgelt ebapiisav soovitud muutuste saavutamiseks.

Oluliseks üldiseks tendentsiks Ida-Viru maakonna majanduse ümberstruktureerimisel on olnud ka trend töökohtade liikumiseks tertsiaarsektorisse. Turismivaldkond ja sellega seotud teenused on moodustanud olulise võimaluste välja selliseks protsessiks.

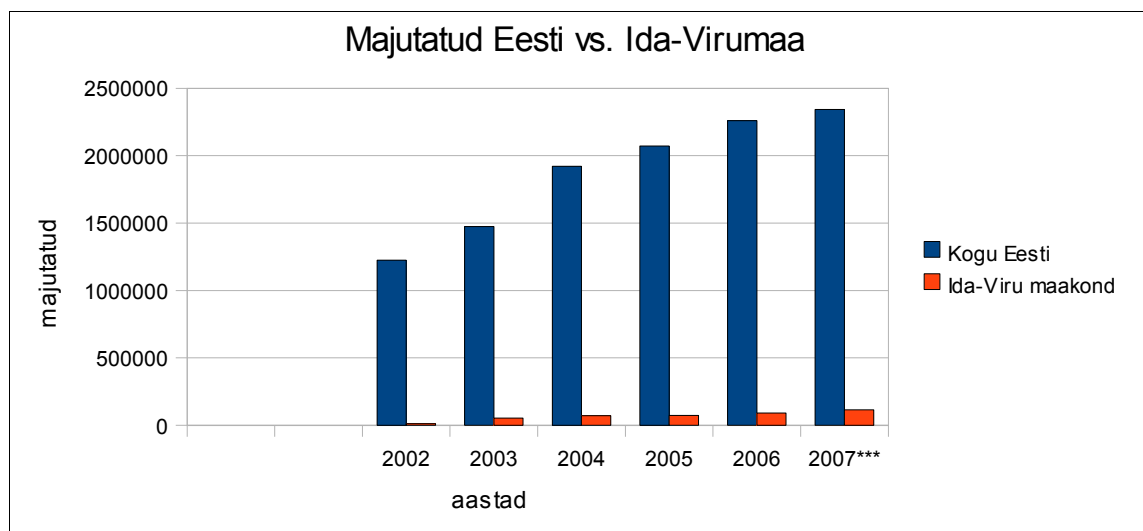
Turismiteenuste pakkumisel on oluline näitaja majutatute arv, kuna külastajad ja turistid, kes on majutunud tarbivad suure tõenäosusega ka teisi teenuseid piirkonnas suurendades nõnda piirkonna mõistes teenuste eksporti:

(Joonis 12. Majutatud Ida-Virumaal 2002 – 2007, Statistikaamet)

On näha, et üldine majutatute arv on oluliselt kasvanud. Selles on kindlasti osa erasektori investeeringutel majutustingimustesse ja spa teenustesse Toilas ja Narva-Jõesuus. Samuti on neil aastatel rajatud uusi hotelle ka Narva. Siiski on võimalik tuvastada, et valdava enamuse majutatutest moodustavad Eesti elanikud.

Samas on Ida-Virumaal majutatute arv väga väike võrreldes muu Eestiga, moodustades sellest vaid 4,8% (2007 aastal)

(Joonis 13. Majutatud Eesti vs. Ida-Virumaa, Statistikaamet)

Süit võib järeldada ühelt poolt Ida-Virumaa turismiressursi alakasutamist nii selle väljaarendamise poolelt kui ka sinna paigutatud investeeringute poolelt, mis tagaksid Ida-virumaa väisava turisti majutumise maakonnas.

3.2.4 Toila valla sotsiaalmajanduslik ülevaade

Toila vald asub Ida-Virumaa maakonnas põhiosas. Vald piirneb põhjast **Soome lahe**, ja **Põhja-Eesti pangaga**, läänest **Kohtla** ja **Jõhvi**, lõunast Illuka ning idast **Vaivara** valla ja **Sillamäe** linnaga. Valla pindala on kokku 16 463,9 ha, mille sees asub Kohtla-Järve linnale alluv **Oru** linnaosa. Toila on Ida-Virumaa keskmise suurusega maavald.

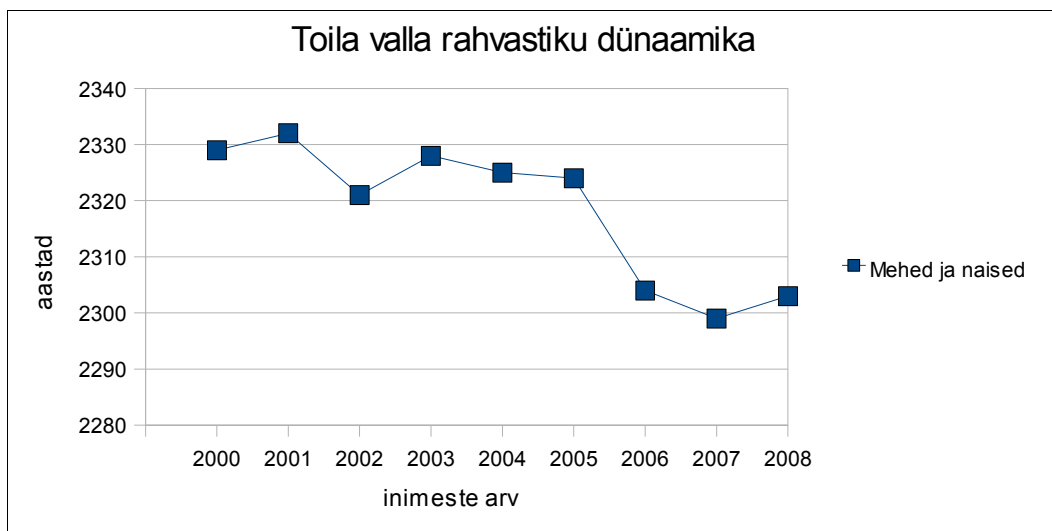

(Joonis 14. Toila valla asend)

Territooriumi läbimõõt põhjast lõunasse on keskmiselt 15 km, läänest itta 20 km.

Valla keskuseks on **Toila asula**, mis asub valla põhjaosas mererannikul, suurimast linnast Jõhvist vaid 12 km kaugusel. Tähtsuset järgmine asula **Voka** asetseb vallakeskusest vaid 4 km kaugusel. Suurimad külasid on vallas 6. Toila ja Voka on küllalt suure tõmbejõuga asulad ning maakonnakeskusest kui valla eri osadest peaaegu võrdse kättesaadavusega.

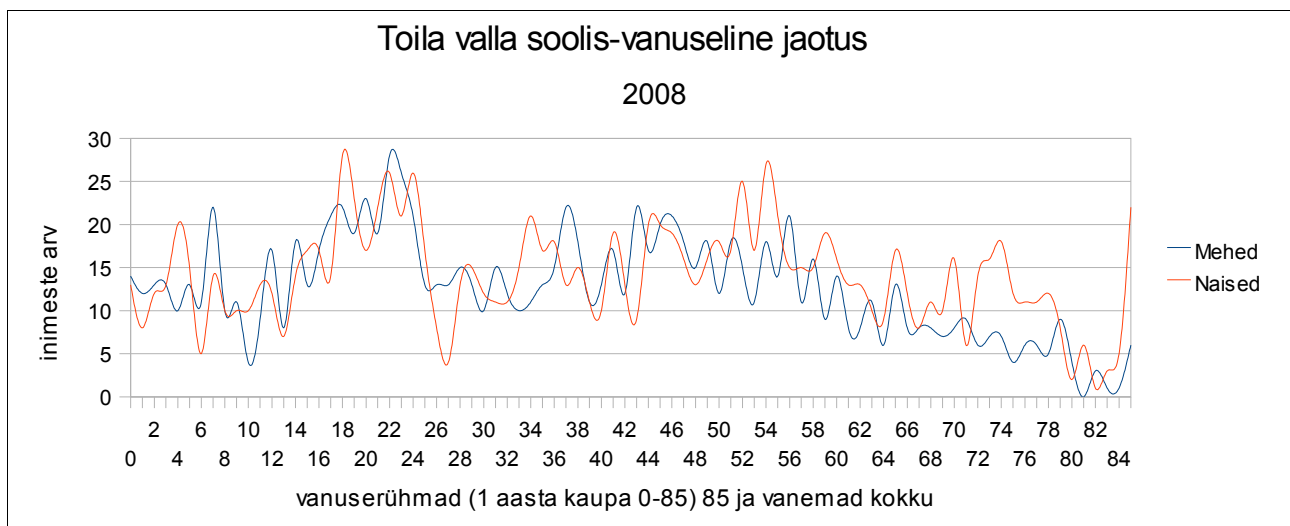
Toila valla rahvastiku dünaamika kinnitab Toila valla kuulumist kasvupiirkonda.

(Joonis 15. Toila valla rahvastiku dünaamika, Statistikaamet)

Rahvastik on olnud stabiilne, rahvaarvu vähenemine on olnud ca 1,3% piires, mis on Eesti ja ka Ida-Virumaa tausta arvestades üsna väike.

Toila vallas elab alaliselt Eesti Statistikaameti andmetel 01.01.2008 seisuga 2303 inimest. Neist 1089 ehk on mehed ning 1214 ehk on naised.

(Joonis 16. Toila valla soolis-vanusedine jaotus 2008, Statistikaamet)

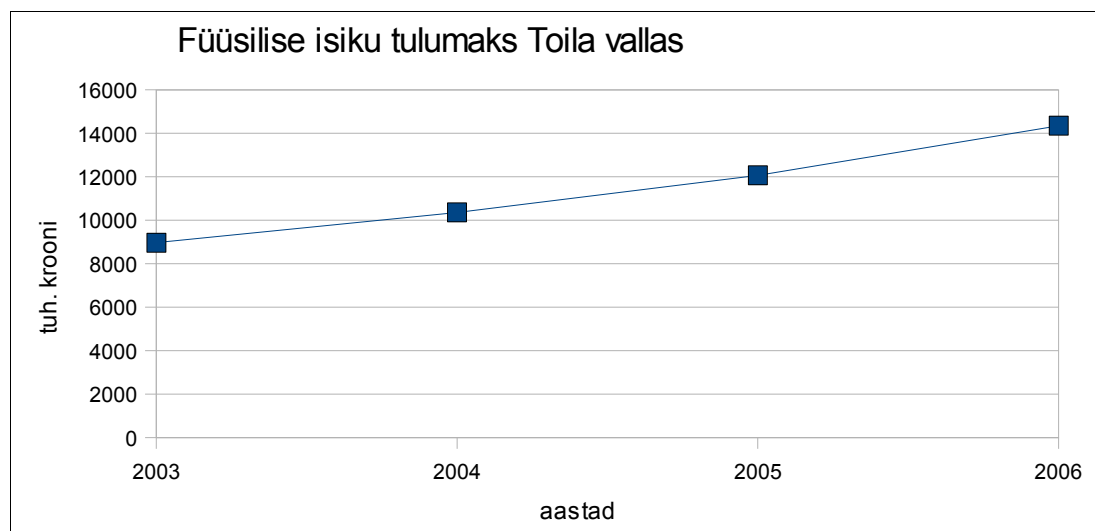
Toila valla soolis-vanusedine jaotus on üsna positiivne märkides siiski ära 1980 lõpu, 90 alguse ärkamisaja eelset väikesearvulist põlvkonda.

Toila valla rahvastik moodustab kogu Ida-Virumaa rahvastikust 1.39%. Kuna üldiselt domineerivad Ida-Virumaa maa-asustustes väikese rahvaarvuga vallad (keskmine rahvaarv 1486), siis on Toila vald maakonna arvestuses oma elanike arvuga teisel kohal.

Toila valla suurim turismi- ja majutusettevõtte on 270 kohaga Toila SPA hotell, mis on töötajate arvu poolest valla teine suurim tööandja (170 töötajat). Valla suurim tööandja on Viru Kalatööstuse OÜ, kes annab tööd 231 inimesele.

Väikeettevõtluse tase on piirkonnas madal, kuid võrreldes 2000. aastaga on toimunud märgatav aktiivsuse tõus, mis trendina tõenäoliselt jätkub.

Samas on tuvastatav füüsilise isiku tulumaksu laekumise tõusutrend, mis lubab eeldada, et Toila valla elanike sissetulekud on suurenenud.

(Joonis 17. Füüsilise isiku tulumaksu laekumine Toila vallas, Statistikaamet)

IV. Toila valla turismiressursi ülevaade

Ressursiülevaates kirjeldatakse valla ajaloolist tausta, kultuuripärandit, loodust ja olemasolevaid ning potentsiaalseid turismiteenuse pakkujaid. Toila turismiressursi analüüsi tulemuseks on võimalike turismitoote arengualternatiivide kirjeldamine nn. „shopping list“ printsiibina, kus mingi ressursi olemasolu võimaldaks põhimõtteliselt seda valdkonda turismitootes rõhutada.

Turismiressursi analüüs annab sisendi Toila kuurortoote võimalike arengusuundade hindamiseks.

4.1 Üldine ajaloo- ja kultuuripärand

Toila valla turismivaldkonna seisukohalt olulist ajaloolis- kultuurilist tausta saab jagada temaatiliselt:

- Muinasaegsed lood, kohad, objektid, faktid
- Kesk- ja uusaegsed lood, kohad, objektid, faktid
- Kuurordiajaloolised lood, kohad, objektid, faktid
- Kultuuri- ja haridusloolised lood, kohad, objektid, faktid
- Sõdade ja nõukogude okupatsiooniga seotud lood, kohad, objektid, faktid
- Tööstuspärandiga seotud lood, kohad, objektid, faktid

4.1.1 Muinasaeg

- Aluoja e. Mägara oja, mis on võimalik ohvriallikas, olla kindlustanud jahi- ja kalaõnne ning võidu sõjas.
- Martsa küla varajasele asustusele ja võimalikule põllumajandusele viitavad: asulakoht, kivikalme, 2 kaitsealust kultusekivi.
- Päite külas on muistne asulakoht, rauasulatuskoht, 2 kaitsealust kultusekivi;
- Pühajõgi oli arvatavasti muinaseestlaste püha paik, siin on hiis, ohvriallikas, ohvrikivi. Pühajõe nime saamisest räägitakse legende ja arvatakse, et jões suplusest olla abi mehele saamiseks.
- Toila valla esimene asula, mis kanti Taani hindamisraamatusse oli Pühajõe küla (6 adramaad).
- Toila asulas on Virumaa vanim tarandkalme (Toila surnuaiast idas), mille leiud pärinevad vanemast ja nooremast rauaajast. Kalme peale oli rajatud kivikalme 7-8 saj. Tarandkalme Toila surnuaiast loodes, 2-4 saj. m.a.j. ja pronksiajast pärinevad kivikalmed.
- Voka küla piires asuvad pronksiajast pärinevad kivikalmed ja ohvrikivi.

4.1.2 Kesk- ja uusaeg

- Maastikul jälgitavad Pühajõe retuudid rajati Vene ratsaväe kindral krahv B. Šeremetjevi juhtimisel, et takistada Karl XII liikumist Narva poole 1700 a. lahingus.
- Vana sõja- ja kaubatee Venemaa ja Euroopa vahel Peterburg – Tallinn, Peterburg – Tartu – Riia.
- **Pühajõe kirik** ehitatud 1836-38. a. (puust kabel arvatavasti 1467a). 1967 a likvideeriti kogudus ja kirikut hakati kasutama laohoonena. Tänapäevane kivikirik taastati varemetest 1989. a., tööde käigus ilmnud jäljed põletusmatustest, paika võib pidada endiseks hiiupaigaks või kivikalmeks.
Kirikut haldab EELK Pühajõe kogudus.
- 19 saj. II poolel rajati sadam, mida nimetatakse **Kuninga muuliks**.
- **Konju mõis** pärineb 17.saj. Kaks sajandit kuulus von Pröbstingide perele; 1841 ostis mõisa Otto von Rosen, kelle suguseltsi käes püsis mõis 20.saj alguseni. Konju mõisast on säilinud arvatava vana peahoone külge ehitatud neoklassitsistlik tiib ja osaliselt ümberehitatud elegantne kuivatihooned.
- **Pühajõe mõis ehk Oru loss**. Pühajõe mõis rajati 17.saj.; 1897 ostis Grigori Jelissejev Pühajõe mõisa koos karjamõisaga ja kaks talu Pühajõe kaldal ning hakkas rajama Oru lossi. Itaalia palazzot meenutava historitsistlikus stiilis loss valmis 1898. Lossi juurde rajati 1899.-1902 Oru park. 1935 aastal kingiti loss Eesti president Konstantin Pätsile, kes kasutas kompleksi suveresidentsina. Lossi hävitati II ms. Kõrvalhoonetes varemetele on rajatud Pühaoru talu.
Oru pargis on säilinud: lossi terrass; teenijatemaja 20. saj. algus, Nõiametsa grott, Pääsupesa paviljon.
Pärimus ja rahvajutt: Pargikivi oli arvatav ohvrikivi, armunute kohtumispaik, kivi peal olevat pidude ajal tantsitud. Nõiamets ehk vana hiiemets.
Neidepank - rahvajutt räägib neist, kes päästis oma au läbi surma. Reo - ja Röövlikoobas oli varjupaigaks sõdade ajal. Hõbeallikas e. ohvriallikas.
- Voka mõisa esmamainimine 1586.a. (Kollota nime all); Eduard Gustav von Toll – kihlus Voka mõisniku tütreaga ning peatus ekspeditsioonide vahepeal Vokas; Mõisaomanik hertsoginna, neiupõlvenimega Chudleigh tõusis kuningas George II minia Wales'i printsessi õueneitsiks. Hertsoginna asutas viinavabriku ja apteegi, telliselöövi, vesiveski; Chudleigh tahtis rajada Vokasse linna ja tema valitsemisajal püütud jõest pärlikarpe; 1811 eraldati Vaivina Voka mõisast; Voka mõisas asus **alkool** 19.-20. saj. (mälestuskivi).
Säilinud pikk maakividest **mõisa ait ja varemes valitsejamaja**.
- Vaivara Masina – Traktorijaam Vokas – mälestusmärk Voka jõe ääres.

4.1.3 Kuurort

- Balti raudtee valmimine 1870 tõi kaasa suvituskultuuri tekke.
- Toila raudteejaama hoone on säilinud, kuid kasutuseta.
- 1914. a. oli Toilas 500 elaniku kohta 1000 suvitajat, peale oktoobrirevolutsiooni vähenes Venemaalt tulnud suvitajate arv.

- 1929 aastal oli suvituskoha elumajade arv 171, sh suvilaid 37. 8 elumajas olid suvitajatele lisaruumid. 1930-dnatel oli Toilas kolm pansioni. Säilinud on mitmed suvilad Pikal tänaval – vanim 1864 a.
- Ekskursioonigruppidel võimaldati Toila ja Voka algkoolides õlgedel ööbimist.
- Kultuuritegelased, kes suvitasid või puhkasid Toilas, näiteks:
 - Kirjanikud: Under, Gailit, Visnapuu, Semper, Parijõgi jt.
 - Näitlejad: Felix Moor, Leo Kalmet; Salme Reek, Paul Pinna jt.
 - Muusikud: Artur Kapp, Jenny Siimon, Eduard Tubin, A.E. Thomson jt
 - Kultuuri- ja poliitikategelased: C.R. Jakobson, Jaan Poska, Ado Vabe, J. Köler jt.
- Suviti Toilas puhanud Igor Severjanin Lotarev kolis peale revolutsiooni siia - talle on püstitatud mälestuskivi kodumaja juures Pikal tänaval.
- Toila sanatoorium rajati 1989.a.

4.1.4 Kultuuri- ja hariduselu

- 1841 a. alustasid tööd Toila ja Päite külakoolid. Säilinud on Toila külakooli hoone.
- Koolidele püstitatud mälestuskivid:
 - Pühajõe kool – 18. - 19. saj. mälestusmärk;
 - Päite kool – 19-20 saj mälestuskivi;
 - Konju kool – 19.-20. saj. mälestuskivi;
 - Voka algkool – 1878. - 1923. a mälestusmärk.;
- Aabram Simon - taluperemees, Toila kultuuri- ja seltsielu edendaja, Toila meeskoori asutaja 1863 a.
Aabram Simoni sünnikoht: Kohvimäe taluhooned Pühajõel, säilinud on 1870. a. ehitatud rehielamu ja ait-laut.
- Mihkel Rentnik asutas seltsid „Konkordia“ ja segakoori „Concordia“ 1867;
- 1881 toimus Toila koolimajas esimene näidendi etendus.
- Toilasse ehitati 1882. a. esimene Eesti teatrimaja maal – maja põles 1901. kohe ehitati uus ja too põles maha 1930; Pikk 62 hoone ees on mälestuskivi teatrimajale.
- 1846 aastal sündinud Hans Glass oli 1868-1891 Toila koolmeister, haridus- ja kultuurielu arendaja.
- 1901 asutati Toila Vabatahtlik Tuletõrjajate Selts. Säilinud on Tuletõrjedepoo maja. Pritsimaja on hiljem kasutatud küla seltsimajana. Hoone seinale paigaldatud Abram Simoni ja Hans Glassi mälestustahvlid.
- 1926 asutati Ülemaailmse Eesti Noorsoo Ühenduse Voka osakond.
- Toila laulu- ja muusikapäeval 1932. a. osales 500 lauljat 14 –st koorist, 120 pillimeest ja 6000 pealtvaatajat (Toila laulukoori 70. aastapäeva ja muusikakoori 65. aastapäeva tähistamiseks).
- Toilas oli 1941. a. 27 tegutsevat seltsi: Toila Karskuse Selts, Toila Vabatahtlik Tuletõrjajate Selts, Haridus – Hääkorra Selts, Muusika Selts, Toila Suvituskoha Heakorra Selts, Toila Maanaiste Selts, Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus, mille kõrval toimusid: laulu -, näitekunsti, rahvatantsu -, kirjanduse-, põllumajanduse-, spordi- ja tuletõrje harud.
- 22.juunil 1941.a. toimus Toila mererannas rannahoone juures Jõhvimaa laulupäev.

- Toila laululava ehitati praegusele kohale 1961. a., uus 1995. a.
- Aastast 1995 korraldatakse augustikuus stiilset pargipidu „Oru pargi promenaad“.

4.1.5 Sõjad ja Nõukogude okupatsioon

- II MS ajal hävis Saksa armee taandumisel Oru loss ja osa pargist, säilinud on lossi terrassi alusmüürid ja porskkaev (taastatud).
- Toilas Ranna tn lõpus on Saksa sõdurikalmistu, kuhu on maetud ka ligi 600 eesti soost võitlejat.
- Mälestussaamas 1918 a. Vabadussõjas, Kõrve lahingus hukkunud kapten Hugo Jürgensonile, avati 1933. a. Taastatud 2000 a.
 - 1944-1988 oli klindiäärne ala piiritsoon, kus liikumine oli keelatud ja karistatav – langes suvituspiirkonna populaarsus.
 - Vokas asusid raketibaas, piirivalvekordon ja kopterite maandumisplats.

4.1.6 Tööstuspärand

- 1911 registreeriti Toila Piimaühingu põhikiri, ühingust kasvas välja praegune AS Jõhvi Piim.
- 1945 asutati Toila Kalakonservitehas, seejärel reorganiseeriti kalurikolhoosiks „Oktoober“, millest sai 1991 aastal OÜ Viru Kalatööstus.
- Turba kaevandamine 1958 kuni 20 saj lõpuni. Toila valla piiresse jääb Puhatu turbamaardla ammendatud põhjaosa. Oru turbakombinaadi turbaväljade rekultiveerimata aladel arenevad ebasoodsad posttehnoloogilised protsessid.
- Viivikonna karjääri lääneserv – alates 1935 a. Tänaseks karjäär liidetud Narva põlevkivikarjääriga.

Kokkuvõte Toila piirkonna ajaloolisest taustast:

- Varajasele asustusele viitavad kivilimed, ohvrikivid ja -allikad ning tarbeesemete juhuleid. Toila vallas tänini säilinud muinaspärand paikneb hajusalt, on suures osas maastikul aimatav ja eksponeeritakse eelkõige muinsuskaitseobjektidele tavapärasel moel – muinsuskaitse tahvliga. Toila piirkonna muinaspärand ei eristu teistest mereäärsetest piirkondadest.
- Põhja-Eestile omasel kombel rajati mereäärsesse piirkondadesse rohkelt mõisaid, tegeleti kalapüügi, viinaajamise ning kirikute ja kindlustuste püstitamise. Toila vallas olnud mõisad on hävinud või on säilinud vaid osa hoonestusest. II MS käigus hävis ka Oru loss. Olulisematest objektidest on säilinud Pühajõe kirik ja Oru lossi park. Oru park on toimiv turismitoode ja tähelepanuväärne objekt ka väljaspool maakonda, mis soodustab olulisel määral antud piirkonna turismiarendust.
- Raudtee valmimisega hakkas hoogu võtma Toila areng suvituspaigaks. Peterburi suvitajate huvi hakkas kasvama 19.saj. II poolel. Rajati ohtralt suvilaid, millest osa on säilinud tänini. Arhitektuuripilti iseloomustavad suvituspiirkonnale omased klaasverandaga elamud Pikal tänaval. Toila kujunemine suvituskohaks mõjutas ka piirkonna kultuuri- ja seltsielu. Peale Toila sanatooriumi rajamist ja klindiäärse ala piiritsoonist väljaarvamist Nõukogude aja lõppedes, hakkas taas Toila maine

suvituspiirkonnana tõusma. Piirkonnal on potentsiaali taastada endisaegne tuntus kuurordina.

- Seltsiliikumine hoogustus Toilas alates 1867-st aastast. Märkimisväärseteks kultuurielu edendajateks olid A.Simon ja H.Glass, mõju avaldas ka tuntud kultuuritegelaste ja haritlaste suvitamine siin. Möödunud seltsi ja kultuurielu hiilgust tuletavad tänapäeval meelde mitmed mälestuskivid ja –tahvlid, pritsimaja (hiljem seltsimaja) ning Oru pargi promenaad ja kultuuriüritused Toila laulaulaval (ka Ida-Virumaa laste laulupeod). Toila omab tugevat kultuuriloolist tausta.
- Toila vallas on läbi aegade olnud tähtsal kohal kala püüdmine ja töötlemine. Külgnevatel aladel on/oli põhiliseks tööstussuunaks mäendus ja turba kaevandamine. Turismimajandusse ei ole rakendatud antud piirkonna tööstus- ja tehismaastikke.

Toila valla ajaloolise tausta baasil on võimalik tugineda järgmistele turismi-valdkondade arendamisele:

- **Kultuuriturism** – vallas on väga tugev kultuurilooline taust. Säilinud objektid Oru ja Voka park koos (korrastatud) hoonete/rajatistega, pritsimaja, suvilad, mälestusmärgid, laululava.
- **Maaturism** – laialdasel territooriumil maapiirkonnas on eksponeeritavaid objekte, lugusid, jm.
- **Aktiivne puhkus** – Oru ja Voka park, retked muinasmälestistele.

4.2 Toila piirkonna looduspärand

- Päite Maastikukaitseala:
 - Päite pank 40-42 m ü.m.p., avatud vaade merele.
 - Pangaalune maastik, rusukaldel laialehine põlismets.
- Ontika Maastikukaitseala asub osaliselt valla territooriumil:
 - 1957 võeti looduskaitse alla Saka-Ontika-Toila paekallas;
 - Laialehine pangamets;
 - MKA lahustükk Valaste soo;
 - Martsa tektooniline rike.
- Läänemere kliburanna ja klindialuse mikrokliima erilisus.
- Pühajõgi algab Kohtla - Järvest kirdesse 3 km, kogupikkusega 28,2 km. Arvukalt on allikaid jõe alamjooksul ja oru veergudel.
- Aluoja org:
 - Aluoja e Mägara juga asub enne samanimelise oja Pühajõkke suubumist. Ojal on neljast suuremast ja mitmest väiksemast astangust koosnev joastik. 180 m pikkuse lõigu langus on 6 m;
 - Aluoja kanjoni avalõhed ja kaks kurisut (läh.5m, süg 0,5m) neelavad vett kuni 50 l/s;
 - Aluoja ohvriallikas avaneb 1,5 m kõrguse astangu juures.
- Voka jõgi ja kanjonitaoline jõeorg.
- Saareniidu juga.
- Oru pargi maastikukaitseala (75,4 ha) on loodud ajaloolise väärtuse ja mitmekesise reljeefiga (Pühajõe org) paragmaastiku kaitseks:

- Toila - Oru park (projekteerija G. Kuphalt) oli rajatud 1899. - 1901 a. (70 ha.) 75 ha suurune 270 liigiga park on kujundatud looduslikus stiilis.
- Toila - Oru pargi puukool.
- Oru pargi ohvrikivi e. Jelissejevi kivi e. pargikivi - pikkus 10,8 m ja ümber mõõt 26,8 m (pegmatiit).
- Palsamipappel - LK istutatud 1870. a Kantsi talu väravasse talu peremehe Eliase poolt, ü=5,5m h= 25 m - jämedaim Eestis.
- Oru pargi tammik rajati 1938. a.
- Hõbeallika koobas - suudmes 1,4 m x 1,7 m ja 6 m sügav.
- Hõbeallikas - vooluhulgaga 1 l/s Tiskre kihistu liivakivis.
- Roosteallikas - kõrge rauasisaldusega.
- Pühajõe ürgorg - uhtorg, mis on tekkinud peale viimast jääaega. Oru sügavus mere pinnast alumise terrassini 50 m ja oru põhjast oru servani 30 m.
- Voka park 22 ha. - oli rajatud klassitsistlikus stiilis Voka mõisakompleksi juurde. Mõis hävis II MS.
- Pühajõe mõisa pärnad ja lehised.
- Lagedi pärnad.
- Martsas kivil kasvav saarepuu.

- Ida-Virumaa väärtuslike maastike nimistusse kuulub Toila-Voka ala, hõlmates Toilat, Pühajõe ürgorgu Toilas, Pühajõe küla ja Voka asulat ning nende vahele jäävaid põlde. Maastikku ilmestavad Pühajõe ürgorg ja jõe suudmes asuv Oru park ning Voka jõe ürgoru kallastele rajatud asula ja park. Tihedalt asustatud alade vahel on haljasasustusega Pühajõe küla.

Kokkuvõtte Toila piirkonna looduspärandist:

- Kohalik looduspärand on seotud eelkõige Läänemere, sealse kliburanna ning Balti klindiga. Klindile on omane maastikuline erilisus ja iseloomulikud vääriselupaigad. Lisaks kuuluvad antud kompleksi vooluveekogud (ka allikad, joad) ja ürgorud (nt Pühajõe). Seega on antud piirkonna loodusressurss märkimisväärselt mitmekesine, pakkudes laialdasi võimalusi erinevate loodusturismisuundade välja arendamiseks.
- Olulise tähtsusega on liigirikas ja mitmekesine Oru park, mis on toimiv turismitoode ja tähelepanuväärne objekt ka väljaspool maakonda.

Valla loodusliku ressursi baasil on võimalik tugineda järgmistele turismi valdkondade arendamisele:

- **Loodusturism** – piirkonnas on rohkelt huviväärseid ja atraktiivseid, isegi unikaalseid loodusobjekte: Toila-Ontika pank, Päite pank, Voka sätkorud, Pühajõe org, Aluoja juga ja Oru park;
- **Aktiivne puhkus** – meri, pankrannik, jõed jt. maastiku reljeefid (orud, künkad jne) annavad suurepäraseid võimalused rekreatiivseks ja seiklustegevuseks.
- **Ilu- ja raviturism** – soodne füüsiline keskkond - meri, rand, pargid.
- **Mereturism** – väljapääs merele ning sellega seotud tegevused

4.3 Turismiettevõtluse hetkeolukord Toila piirkonnas

Valla turismiettevõtlust iseloomustab ühe valdkonna liidri – AS Toila Sanatooriumi - olemasolu. Ülejäänud turismiteenuste pakkumine toimib väikeettevõtete tasemel. Kui viimastel aastatel on juurde tulnud mitmeid majutusasutusi sh. kodumajutust, siis toitlustamis- ja meelelahutusteenuste pakkumine on siiaaani vallas üsna kesine piirdudes mõne ettevõttega.

Majutus ja toitlustusettevõtted

- Toila SPA hotell Ranna 12, Toila Tel: 334 2900 Kohti: 270. Lisateenused: jalgrattalaenus, Toila Termid, kultuuriüritused, seminarid, koolitused.
- Kämping Männisalu; Ranna 12, Toila; Tel: 334 2920; Majakesi 19, kohti 85; Telkimiskohti: 50; Karavanikohti: 40, Saun.
- Toila Puhkemajad Pikk 24; Toila Tel: 5014302; 7 kohta, telkimine;
- Villa Meretare kodumajutus; Pikk 2, Toila; Tel: 336 9933, 00358405806033; Kohti: 15; Hinnaklass: 690–1150 krooni/tuba.
- Tia Bed & Breakfast; Voka küla, Toila vald; Tel: 339 8241, 52 92 729; Kohti: 6; Lisateenusena **ratsutamine**.
- Voka spordikompleks; kohti 15. vt Toila valla Spordi- ja Kultuurikeskus.
- Voka Keskus; 8 väikekorterit.
- Pühajõe puhkemaja; Pühajõe küla, Toila; Tel: 51 61 514, 52 25 906.
- Kohti: 9; saun, telkimine.
- Restoran Fregatt; Pikk tn 18, Toila, Tel 33 69 647 ja 50 58 293; kohtade arv 45, lahtioleku ajad E-N,P 12.-22 ja R-L 12-24.
- Restoran Mio Mare; Ranna tn 12; Tel ; 33 42 915; kohtade arv 70; lahtioleku ajad: E-N 12-23,R-L 12-01.
- Sadamakõrts (SUVINE); Toila sadam; Tel 33 69 619; kohtade arv 80; lahtioleku ajad: suvine hooaeg E-N, P 11-24, R-L 11-03.
- Mõisa Ait; Pargi 22, Voka; Tel 566 15 300; kohtade arv 80; lahtioleku ajad: E-N 12-23, R-L 12-02.

Rekreatiivrajatised:

- **Avalik rand** – Külgnab Toila sadamaga. Suvisel hooajal on liinibusside graafikus lisabussid nõ rannabussid.
- **Toila Sadam** Merepuiestee 20, Sadamat ja rannaala haldab AS Toila V.V. Lisaks tegutseb sadamas **Toila Jahtklubi MTÜ** (Toila ; Toila vald 41702 ; Toila sadam: 336 9701)
 - Kaatrisõit Pühajõe lähel.
- **Toila külarada** (teemarada – kultuur, ajalugu ja arhitektuur) – 3 km.
- **Oru pargi jalutusrajad** (teemaraajad – ajalugu, kultuur, haljastus, maastik ja liigirikkus) on 3,2 ja 6,5 km pikkused ringid, algusega sadamast. Oru parki ja sealseid radu haldab **RMK Kohtla metskond** (Toila Oru pargi MKA haldaja, Maire Uustal: tel: 5036720). Pargiradadel pakutakse dendroloogia ja kultuurialast giiditeenust.
- **E9 rajalõigud:**
 - Toila-Martsa pikk matkarada – 6,5 km;

- Toila-Martsa lühike matkarada nn Toila matkarada – 3,2 km.
- **EuroVelo** marsruutide nr 1 ja nr 3 lõigud.
- **Toila valla Spordi- ja Kultuurikeskus Tel:** 33 98 370, 5143930
Voka spordihoone suur saal 200 kr tund; suur saal kohalikele 150 kr tund, suur saal lastele 13-16 75 kr tund, suur saal lastele kuni 12-a. tasuta. Voka spordihoone jõusaal 75 kr tund, teise korruse saal 50 krooni tund, Üksikpilet 25 krooni, Üksikisiku kuupilet 150 krooni. Kasutada saab pallimängude saali, staadionit, jõusaali, piljardituba, tenniseväljakuid ja ööbimisteenust (15 kohta). Töötavad erinevad treeningrühmad.
Voka triatlonit korraldatakse aastast 1984, olles seega vanim triatlonvõistlus maakonnas. Lisaks toimub igaaastane Toila-Voka rahvajooks, milles osalevad enamike Ida-Virumaa koolide õpilased.
 - **Suusarajad** - Voka spordihoone läheduses.
 - **Krossirada** – mootorratastel läbiviidavad võistlused ja treeningud.
- **Platsid, väljakud ja staadionid:**
 1. Toila gümnaasium;
 2. Voka spordihoone.
 3. Föhrenhofi väli Toilas
- **Ida-Viru Jahimeeste Seltsi lasketiir Konju külas.** - jahilaskmisharjutused, võistluste korraldamine, laskmiskursused.

Toetav turismiressurss

- **Toila Gümnaasium.** Kooli vaatetornis asub muuseum – **Oru pargi veetorni ekspositsioon.** Oru lossi ja pargi ajalugu tutvustav muuseum on avatud suviti (01.05-31.08. K-P 11-19, muul ajal tellimisel). Koolis tegutsevad järgmised huviringid: foting, **noorgiivid**, geoloogia, loodus, rahvatants, näiteringid, solistid, laste-, mudilas- ja ettevalmistuskoor, muusikalitrupp, segaansambel, väikeste- ja suurte bänd.
- **Toila Muusika- ja Kunstikool** (asub gümnaasiumis) õpe toimub järgmistel erialadel: puhkpill, laul, tants, näitekunst.
- **Voka seltsimaja** Narva mnt 2, Voka, Tel: 3393370.
- **Tehnika- ja Spordiklubi Voka** Narva mnt 2, Tel 554 7285.
- **Konju küla selts;** Konju; 41701 Voka; Juhatuse esinaine: Age Vist.
- **Artes Liberales seltsing;** Täiskasvanute kunstiring, Toila vallavalitsuse ruumides. Koosviibimised pühapäeviti. Juhendaja Laine Laanemaa ; Tel. 336 9794. Seltsingust on ka tehtud film.

Kokkuvõte:

- Toila vald paistab silma, võrreldes teiste Ida-Virumaa valdadega, sportlike eluviiside propageerimise ja võimaldamisega. Seda eelkõige läbi spordirajatiste rohkuse ja traditsiooniliste spordiürituste korraldamise. Sealjuures on suhteliselt kesine turistidele aktiivse puhkuse teenuste pakkumine kohalike ettevõtjate ja kolmanda sektori poolt.
- Rajatud matka- ja teemarajad on eelkõige loodust ja kultuuri tutvustavad rekreatiivrajatised.
- Kohalik turismiettevõtlus on koondunud peamiselt Toila valla keskusesse ja vähesel määral Voka külasse, väljapoole loetletud asundusi jääb vaid 1 turismiettevõtte (Pühajõe puhkemaja). Toila vallas pakutakse valdavalt turisminduse baasteenuseid, seega on

alajasutatud antud tervikpiirkonna võimalused ja ressurss, mis võimaldavad mitmekesistada turismiteenuseid väljaspool Toila asulat.

- Suurimaks turismiettevõtteks on vaieldamatult Toila sanatoorium.
- Avalikust ja kolmandast sektorist on turismiarendusse piirkonnas aktiivselt rakendatud peamiselt Toila Gümnaasium läbi Oru pargi veetorni ekspositsiooni ja noorgiidide huviringi.

Toila valla ettevõtluse ja kolmanda sektori baasil on võimalik tugineda järgmiste turismivaldkondade arendamisele:

- **Kultuuriturism:** Oru pargi veetorni ekspositsioon, ettevõtjad ning kolmas sektor sh kool, seltsid- ja seltsingud (giidid, meelelahutus- ja kultuuriprogrammid)
- **Loodusturism:** ettevõtjad, kolmas sektor sh huvitatud isikud (loodusteaduste õpiprogrammid, retkejuhi teenus).
- **Aktiivne puhkus:** ettevõtjad (ratsutamine, matkad jne) ja kolmas sektor (nt meresõit).
- **Ilu- ja raviturism:** ettevõtjad (teenused rannas ja lähduses)
- **Seminari- ja koolitusturism:** ettevõtjad (seminariruumid), kolmas sektor ja huvitatud isikud (ruumid, oskusteave).

Järeldus

Toila valla ressursi baasil on võimalik tugineda järgmiste turismivaldkondade arendamisele:

- **Kultuuriturism**
- **Loodusturism**
- **Aktiivne puhkus**
- **Ilu- ja raviturism**
- **Seminari- ja koolitusturism**

Kasutatud materjal:

- „Sõdade mälestusmärgid Alutagusemaal“,
- „Toila ümbruse kultuuri- ja hariduse ajaloo“ M. Mõtuste,
- „Toila suvituskoht“ M. Mõtuste,
- „Põhja - Eesti pargid“ H. Tamm.
- www.toila.ee
- Eestimaa kirikute teejuht, koostaja Mart Helme, 2002, „Kunst“
- 101 Eesti loodusimet, Kalle Suuroja ja Martin Suuroja, 2005, „GeoTrail KS“
- Eesti 101 rändrahn, Kalle ja Martin Suuroja, 2006, „GeoTrail KS“
- Eesti joad, Kalle Suuroja, 2003, „Ilo“
- Põhja-Eesti klint, Kalle Suuroja, 2005, „Tallinna Raamatutrükikoda“
- Eesti jõed, A. Järvekülg, 2001, Tart
- www.eelis.ee: <http://eelis.ic.envir.ee/w4/default.asp?topic=qry.ART&ID=412>
- Eesti loodusajakirjad
- Muinsuskaitse objektide internetipõhine register :<http://register.muinas.ee>

V. Toila Kuurorttoote arendusfookuse määramine

5.1 Toila Kuurortoote arendusfookuse määramise meetodika

Toila kuurortoote jaoks kõige sobilikuma arendusfookuse leidmiseks viidi läbi alternatiivide hindamine. Alternatiivseid arendusfookuseid hinnati kümne punkti süsteemis (10- kõige parem, 1 – kõige halvem) seitsme kriteeriumi alusel (vt joonis 18). Hindajateks olid Tellija poolt määratud isikud, kelle hulka kuulusid vallavolikogu, vallavalitsuse, ettevõtjate, turismivaldkonna asjatundjate, kolmanda sektori, valla partnerite esindajad, kokku 18 inimest, kellest 14 osalesid ka hindamisel.

Arendusfookuse määramiseks kasutatavad hindamiskriteeriumid ja nende osakaalud lepiti kokku enne fookuste hindamist.

Hindamiseks kasutati tabelit.

	Kr. 1	Kr. 2	Kr. 3	Kr. 4	Kr. 5	Kr. 6	Kr. 7
	Kaal 1	Kaal 2	Kaal 3	Kaal 4	Kaal 5	Kaal 6	Kaal 7
Altern. 1							
Altern. 2							
Altern. 3							
Altern. 4							

(Joonis 18. Arendusfookuse hindamise tabeli näidis)

Hindamise käigus täitis iga hindaja hindamislehe hindamislahtrid punktidega 1-10 ning seejärel teostati matemaatiline analüüs lähtuvalt valemist:

$$c = a_1 * x_1 + a_2 * x_2 + a_3 * x_3 + a_4 * x_4 + a_5 * x_5 + a_6 * x_6 + a_7 * x_7$$

kus:

c – konkreetse alternatiivi hinnang vastava hindaja poolt

a1 a7 – kriteeriumite vastavad kaalud

x1 x7 – hindaja poolt antud vastavad hinded

Hindajate tulemustest võeti alternatiivide kaupa aritmeetiline keskmine hinne, mis oligi võrdluse aluseks määramaks eelistatuimat arendusfookust.

$$T = (c_1 + c_2 + c_3 + c_4 + c_5 + \dots + c_N) / N$$

kus:

T – alternatiivi keskmine hinne kõigi hindajate poolt

c1 cN – konkreetsete hindajate hinded

N – hindajate arv

5.2 Toila Kuurortoote arendamise alternatiivid

Ressursi analüüsist tulenesid järgmised alternatiivid arendusfookuse määramiseks

Maaturism:

Väikesemahuline turism väljaspool linnakeskkonda s.o. maakeskkonnas, millele on omane maaeluline vorm ja sisu.

Maaturismile on omane:

- väikeettevõtlus;
- vahetu kontakt ümbritseva keskkonnaga;
- pärandi kaasamine;
- traditsionaalsed tegevused ja inimkooslused (kogukonnad).

Maaturismi alaliik:

- Taluturismi all mõistetakse majutusteenust talukeskkonnas, mis keskendub taluelamuste pakkumisele (põllutööd, käsitöö jne.).
- Ökoturism – suunatud suhtumisele. Ökoturism on vastutustundlik reisimine ja teenuse pakkumine, mis toetab loodus- ja kultuuripärandi säilimist ning kohalike elanike heaolu.

Kultuuriturism:

Ajaloo- ja kultuuripärandit tutvustav ning kultuurisündmustele keskenduv turismiliik.

Traditsioonilise kultuuriturismi kriteeriumiks on väärtustada paikkonna:

- kultuuripärandit;
- traditsioonilist elulaadi;
- anda kultuuriharidust.

Kultuuriturismi alaliigid:

- *Mõisaturism – tuleneb ressursist (hoonest) – tutvustab mõisa ühte/ mitut perioodi;*
- *Meelelahutusturism - pakub turistidele emotsionaalseid elamusi läbi sündmuste (tegevuste) kasutades ärielistel eesmärkidel kunstiliike: muusika, etendused-näitemäng, tants jne.*

Loodusturism:

Loodusturism võimaldab puhkust läbi erinevate tegevuste looduslikus keskkonnas, seega võib defineerida kui:

- looduskeskkonnas aset leidvat puhkust;
- looduselamustele ja –teadmistele keskenduvat;
- loodust ärielistel eesmärkidel kasutatavat turismiliiki.

Loodusturismi alaliigid

- *Puhkus looduses – suunatud esteetilistele väärtustele (looduse nautimine, vaatlemine);*
- *Loodusharidus – suunatud teadmiste täiendamisele e. vaimsetele väärtustele;*
- *Ökoturism – suunatud suhtumisele. Ökoturism on vastutustundlik reisimine ja teenuse pakkumine, mis toetab loodus- ja kultuuripärandi säilimist ning kohalike elanike heaolu.*

Aktiivne puhkus:

Aktiivne puhkus e. rekreatsioon – inimese töövõime ja tervise taastamine aktiivselt puhates ning enamasti selleks rajatud või kohandatud puhkealadel.

Rekreatsiooni on kahte tüüpi:

- rekreatsioon sisetingimustes (pallimängud, aeroobika, ujumine jne.)
- rekreatsioon välitingimustes (ratsutamine, jooksmine, matkamine jne)

Aktiivse puhkuse alaliigid:

- *Seiklusturism – eesmärgiks on sportlikku tegevusse aktiivne sekkumine, ise osalemine, kaasa löömine ja sellest tulenevalt lõppresultaadi mõjutamine või vastavate teadmiste ja kogemuste omandamine (vajab ettevalmistust või koolitust).*

Seminari- ja koolitusturism:

Suunatud turistidele, kelle reisi eesmärk on tööalase info saamine, levitamine või täiendamine (seminarid, koolitused, väljasõidu koosolekud jne) ning enesearendamine (kursused, haridusprogrammid jne.).

Seminari- ja koolituskeskused pakuvad tervikpakette, mis koosnevad:

- kvaliteetsetest koolitus- ja töötingimustest;
- koolitusprogrammidest;
- vaba aja veetmise võimalustest;
- majutus- ja toitlustusteenustest.

Ilu- ja raviturism

Suunatud turistidele, kelle reisi eesmärk on näo- ja kehahooldus, (taastus)ravi ning lõõgastusprotseduurid enesetunde ja tervise parandamise eesmärgil. Pakutavad teenustepaketid on:

- Hooldusteenused
- Sanatoorsed teenused
- Meditsiinilised teenused

Mereturism

Merelt tulevatele turistidele suunatud turismiliik, kus turistid liiklevad põhiliselt ujuvvahenditega (jahid, kaatrid vms.). Turistide eesmärk on peatuskoht ning ujuvvahendile vajalike teenuste saamine samuti kui lõõgastusvõimaluste olemasolu turistide eneste vajaduste rahuldamiseks.

- Purjetamine

5.3 Toila kuurorttoote määramise kriteeriumid

Toila kuurorttoote arendusfookuse määramiseks kasutati järgmisi kriteeriume, mille osas hindajad kokku leppisid

- Erasektori huvi valdkonnas kaasa lüüa (kaal – 20%) – kriteerium, mille sisuks on erasektori huvitatus ühes-või teises valdkonnas investeerida. Minimaalne hinne juhul kui huvi puudub ja maksimaalne hinne kui vastava valdkonna vastu on erasektori huvi suur.

- Rentaablus (kaal 10%) – Millise potentsiaalse tulususega on investeeringud ühte või teise valdkonda. Minimaalne hinne kui antud turismivaldkonnas on investeeringud vähetasuvad ning maksimaalne hinne kui investeeringud on tasuvad.
- Ainulaadsus (kaal 10%) – fookuse omalaadsus ning seeläbi võime toetada Toila kuurorttoodet, eristumine teistest samalaadsetest toodetest. Hindamisel andis maksimaalsed punktid võimalikult suur omalaadsus
- Atraktiivsus välituristile (kaal 15%) – arendusfookuse huvipakkuvus välituristidele. Minimaalne hinne kui väliturule pakkumine raske, maksimaalne hinne kui antud turismivaldkond võib olla väliturul kergesti pakutav.
- Kohalike inimeste kaasatus (kaal 15%) – Kui palju on kahlike elanikel ühe või teise arendusfookuse raames olla kaasatud teenuste pakkumisse. Minimaalne kui teenuste pakkumise võimalused arendusvaldkonnas on piiratud, maksimaalne hinne kui kohalikel elanikel on lihtne pakkuda teenusi arendusvaldkonna raames.
- Mõju elukeskkonnale (kaal 20%) – kuidas konkreetne arendusfookus mõjub Toila kuurorttoote piirkonna elukeskkonnale laiemalt. Klas tekivad uued võimalused ja teenused ka kohalike elanike jaoks. Minimaalne hinne kui arendusvaldkonnas teostatavad projektid omavad minimaalset mõju kohalikele elukeskkonnale, maksimaalsed juhul kui arendusvaldkonnas teostatav omab elukeskkonnale suurt mõju.
- Arendusvaldkonna projektide käivitamise kiirus (kaal 10%) – Kuivõrd kiiresti on ühes või teises arendusvaldkonnas projekti realiseeritavad. Minimaalne hinne kui arendusvaldkonna projektide realiseerimine nõuab suuremat eeltööd ja ettevalmistusi ning investeeringuid, maksimaalne hinne kui potentsiaalselt on tegevused kiiresti teostatavad.

5.4. Toila Kuurorttoote arendusfookuse määramise tulemused

Hindamine andis arendusfookuse määramiseks järgmise tulemuse:

KOONDTABEL
Osalejate tabelid

	Tulemus
Maaturism	5,41
Kultuuriturism	4,89
Loodusturism	5,72
Aktiivne puhkus	6,05
Seminari ja koolitusturism	5,10
Ilu- ja raviturism	6,05
Mereturism	5,95
0	0,00

(Joonis 19. Hindamise koondtabel)

Hinnagu tuelmusena joonistus välja kaks arendusvaldkonda, mis määratud kriteeriumite raames osutusid tugevaimateks ning väikese mahajäämusega eristus ka kolmas arendusvaldkond.

Hindamistulemusest tulenevalt on otstarbekas määratleda Toila Kuurorttoote arendusfookus tasakaalustatult kahe enim punkte saanud valdkonna baasilt märkides ära ka kolmanda turismivaldkonna.

5.5 Toila Kuurorttoote arengufookus

Toila Kuurorttoode on suunatud külastajate tervise ja töövõime taastootmisele läbi sise-, kui väliskeskkonnas teostatavate aktiivse puhkuse tegevuste ning ravi- ja iluteenuste pakkumise, kusjuures oluline rõhuasetus on mereturismile.

Toila Kuurorttoote fookus baseerub Toila piirkonnaspetsiifilise ressursi rakendamisel, mis võimaldab aktiivselt kasutada mererannast ja sadamakohast, Oru pargist ja muust looduslikust keskkonnast tulenevaid aktiivse puhkuse võimalusi.

Toila kuurorttoote fookuse rakendamisel on oluline era- ja avaliku sektori koostöö, kus erasektori panus on orienteeritud pigem ilu- ja raviteenuste pakkumise korraldamisele ning avaliku sektori investeeringud on suunatud aktiivse puhkuse võimaluste väljaarendamisele piirkonnas.

- Fookus ei piira otseselt konkreetsete arendusideede leidmist, kuid seab soovitusel nende rakendamisele aktiivse puhkuse ja spa turismi sidemete leidmise ja eksponeerimise teel.
- Määratud arendusfookus on üheks kriteeriumiks pargi arendusideede hindamisel

VI. Toila Kuurorttoote arendusideede leidmine

6.1 Toila Kuurorttoote arendusideede leidmise meetodika

Arendusideede leidmine põhines loovtehnika meetodi – ajurünnaku – rakendamisel. Ideede genereerimiseks viidi läbi kaks ajurünnak kahes grupis Toilas. Ajurünnakutes osales kokku 20 inimese. Osalejateks olid vallavolikogu ja vallavalitsuse liikmed, Toila Gümnaasiumi õpilased ja õpetajad, Toila valla ettevõtjad, maavalitsuse ja kolmanda sektori esindajad. Ajurünnakute gruppe juhtisid Ida-Viru Ettevõtluskeskuse konsultandid.

Kogutud ideed ühtlustati ning teostati eelhinnang, mis põhines idee realiseeritavusel, olemasoleval konkurentsiolekorralt.

6.2 Toila kuurorttoote arendusideed

ajurünnakute käigus genereeritu üle 300 arendusidee, millest osad omavahel kattusid ning ideede koondamise j kombineerimise tulemusen eristusid 91 erienvat arendusideed.

Erinevad arendusideed liigitati vastavalt nende loogikale kolme gruppi:

- Investeerimisideed avalikule ja kolmandale sektorile – ideed mis moodustavad tuumiku Toila Kuurorttoote parendamisel ning kuhu on võimalik kaasata ka tõukefonidde vahendeid
- Investeerimisideed erasektorile – ideed, mis on kasutamiseks erasektorile ning mille realiseerimist saab avalik sektor toetada pigem läbi informatsiooni andmise ning soovituslikult nende ideede realiseerimisel jälgida nende seotust kuurorttoote arendusfookusega.
- Toila Kuurorttoote tegevusideed – ideed, mille rakendamine on tegevuspõhine ning mida võivad rakendada kõigi kolme sektori esindajad vastavalt Toila kuurorttoote investeerimisprogrammi teostumisele.

6.2.1 Toila Kuurorttoote Investeerimisideed avalikule ja kolmandale sektorile

Idee nr.	Idee	Kommentaariid
1	Jääkeegli rada	Rada curlingu mängimiseks, talvel jääskulptuuride võistlus
2	liuväli	Aastaringne liuväli (Hollandi tehnoloogia), päevitusriietes uisutamine Diskoteegi pidamise võimalus välitingimustes, kõrvaklapidiskod
3	klindilift	Suur lift, kus lifti klinti mööda tõustes eksponeeritakse geoloogilist ajalugu ja elukaid vastavalt kihistule ja selle ajajärgule. Osa geopargist koos fossiilide otsinguga
4	turismiinfokeskus	Turismiinfo andmise koht
5	Valla mobiiligiidid	Mobiilgiiditeenuse väljaarendamine piirkonnas
6	Väli WC-d, pingid, prügikastid	Väli WC-d turistide liikumise aladel, muu vajalik varustus
7	Klindilt merre laskumise võimalus	Ahviraudtee või ka kapitaalsem rajatis
8	Jahisadam külastajatele	Jahituristide sadam, vajadusel vesilennuki teenindamise võimalus
9	lennuväli	Väikeleenukite vastuvõtmine, helikopteriplats
10	Savikoda	Savist asjade tegemine, savimaadluse areen rannas
11	Välükino	Eraldi programmid õhtuks filmid, pärastlõunaks seebikad koos saia ja kohviga
12	kergliiklusrajad	Kepikõnd, ratsutamine, jalgratas, rulluis
13	Turisti Wifi	Wifi + toitesaamise võimalus, alevikus, rannas, pargis
14	lugemissaal	Lugemissaal trustile
15	klubi	Klubi käivitamine, võiks olla mingi kiiksuga
16	Tummala puhkuseks	Ilma mobiili ja wifi levita puhkeala loomine
17	Veemudelismi sadam Voka tiigile	Veemudelismi harrastamise võimaluste loomine Voka tiigil
18	Ujuv saun	Ujuv külasaun Voka tiigile, jääsuplus
19	Alasti rand	Alastipäevitajate ranna piiramine
20	Higistamistelk	Statsionaarsed karkassid, Kilesaunad, higistamistelgid, talisupluskohad
21	Turistidele suunatud noortekeskus	Stressituba, kummituba, ajaveetmisvõimalused,
22	jäärada	Jäärada mootorsõidukitele

23	Suusanõlv Toila parki	Suusanõlv koos tõstukiga
24	kalaturg	Kalaturu loomine sadamas, kala valmistamise ja söömise võimalus
25	veepark	Veepargi rajamine koos välibasseiniga
26	väliköögid	„Iseteenindav restoran” hea välikokkamise varustus (pliit, grill, ahi, vesi jm.)
27	spordiväljakud	Spordiväljakud erinevate alade harrastamiseks, suur kiik, ka kiikingu kiik, grossing, krocket, tennis, tänavakorvpall
28	Kõrgseiklusrada, kaljuronimisrada pangal	Kõrgseiklusraja rajamine, kaljuronimisraja süsteem
29	suusahüppemägi	looduslik
30	Orienteerumis- ja matkarajad, terviserada (talvel suusa-), linnuretked	Matkajatele ja orienteerujatele, terviselikujatele ratturitele, bongajatele maastikul, külarada eakatele (kirik-kõrts-kool)
31	lõbustuslaev	Jaht või muu alus lõbutsemiseks
32	promenaad	Toitlustus, kasiino, vesipiibu telgid, kunstnike ateljeed, töökojad, butiigid
33	Golfirada	Täismõõtmes golfirada
34	Allveelaeva ekskursioon	Turistide allveelaev, mõni kunstlik laevavrakk
35	õppetoad	Lastele järeleitamistunnid, kokandus, looduse õpperada, põllutööd, võimalus kalale kaasa minna, ise teed suveniiri, loodusloo tuba,
36	lastelaagrid	Teemalaagrid, paastulaagrid
37	loomaaed	Spetsiifilise liigilise valikuga loomaaed
38	meelelahutusüritused	Geiparaad, toidusõda, Põhjasõja etendus, vaba lava, maskiball
39	Transpordiühendused Toila-Voka muu piirkond	Tramm, velotakso, ratastega ekskursioonirong, elektriautod, veetakso
40	hekilabürint	hekilabürint
41	autoparkla	Muuta park autovabaks, korrastada parkimist, parklariand panna lahtine buss käima
42	Lasketiir (jahindusturismi keskus)	Jahilaskmine, lõbulaskmine, vibulaskmine, jahiturism, fotojahi korraldamine
43	tünnisaunastik	Tünnisaunade ala
44	Teemakeskus	Piraadid,
45	Asfaltkattega motorada	Tuulepargi territooriumile
46	Rippsild, kõisraudtee üle oru	Meelelahutusliku eesmärgiga rippsild või kõisraudtee
47	Majakas Toilasse	Majakas ka söögikohana
48	Voka ranna avamine	Voka ranna infrastruktuur korda
49	vaatetorn	Pikksilmadega varustatud – kool, sanatoorium, tuulik
50	Dirižaabel	Õhupidude jaoks
51	Virtuaalõuduste maja	Hirnutamine mõnes vanas hoones – tehnilised abivahendid, visualiseerimine
52	Kunstnike kaasamine	Kunstnikud teevad toilas mõne taiese, mis valda jääb, renoveerivad maja, loovad loominguliselt mitmekülgse keskkonna
53	Spordiürituste korraldamine	Erinevad spordivõistlused
54	3D tutvustus pargist ja lossist, virtuaalne kaart	Googleiga koostöös virtuaalne kaart, 3d tutvustus lossist
55	Jäätuba talvekohvikuna	Parki talvel jäätuba, kus saaks ka teed nt. pakkuda.

56	Randa audiosüsteem, duššid	Muusika mängimiseks rannaalal, ka turvalisuse kaalutlused teated nt., pesemisvõimalused
57	Randa esinemislava	Lava esinejatele
58	graffitisein	Turistidel võimalik oma viibimine jäädvustada
59	Vanade kalurimajade taastamine	Miljööväärtuse suurendamiseks
60	Laste mänguväljakud	Mänguväljakud lastele
61	Krossiraja arendamine	Krossiraja arendamine motosportikeskusena

6.2.2 Toila Kuurortote investeerimisideed erasektorile

Idee nr.	Idee	Kommentaar
1	mudaravila	raviteenus
2	lemmikloomahotell	Lemmikloomahotell, koertenäituste korraldamine, muu lemmikloomade tegevus
3	Piljardisaali rajamine	Piljardisaal
4	bowling	Bowlingusaali rajamine
5	Kalakasvatus, vähikasvatus	Turistile püügivõimalus ja toitlustus
6	Vee- ja puhkevahendite laenus	Vesijalggrattad Toilas ja Vokas, paadid, purjelauad, veesuusad, skootrid, ujuvad päevitusosalused, lamamaistoolid. Toilas
7	Mootorsõiduvahendite laenus	Auto, Mootorratas, ATV, roller
8	lapsehoiuteenus	Lapsehoiuteenuse pakkumine turistidele
9	kämpingukohad	Kämpimisalade rajamine
10	suveniirimüük	Suveniiride tootmise korraldamine. Põlevkivi müük, rannakivide müük
11	Ilu- ja massaažiteenused	Ilusalongide ja massaažisalongide rajamine
12	Välikohvikud restoranid	Mitmekesistamine, Pääsupesas piknikud,
13	Lennuvahendite kasutamine	Paraplaan, langevari, deltaplaan vms.
14	Sanatooriumile veskitiivad	Energiatootmine, atraktsioon
15	Audio- videostudio	Võimalus oma film, plaat teha
16	kodumajutus	Kodumajutuse arendamine

6.2.3 Toila Kuurortote tegevusideed

Idee. Nr	Ideed	Kommentaariid
1	ekskursioonikeskus	Ekskursioonide korraldamine vallast väljapoole
2	Sõjamängu korraldamine	Sõjalis-sportliku ürituse korraldamine
3	Kalastamisretked, huviretked veele	Kalastamisretkede korraldamine Soome lahele sadamast. Kalapüügivõistlused
4	kontserdiprogramm	Kontserdid lauluväljakul, kirikus, pargis, mere ääres

5	Merefestival	Merefestivali korraldamine
6	sukeldumiskursused	sukeldumine
7	Veematkad Pühajõel	Kanuu, süst, kummipaad, puhkekohad
8	spordikursused	Jooga, paintball, tennis, kroket, randa aktiivse tegevuse instruktorid
9	benjihüpped	Sanatooriumi katus, klint, vm.
10	Ellujäämiskursused, rollimängud, reality showd	Turistide osalemisega programmid (nt. „turist ei nuta”). Vajaliku erivarustuse laenus
11	Üritusteenuse (sh. pulmad) pakkumine	Oru pargi baasil – telgid, teenindus
12	ööüritused	Ööjalgpall, öötantsud, öömängud
13	Vallale oma maskott, ringi liikuma, maskottide festival	Tupsud, Jäpe, Leopold jms.
14	meelelahutusüritused	Geiparaad, toidusõda, Põhjasõja etendus, vaba lava, maskiball

VII. Arendusideede hindamine

7.1 Arendusideede hindamise metoodika

Välja selekteeritud arendusideid hinnati hindamismaatriksi abil määratletud ja kaalutud kriteeriumide alusel.

Hindamisele esitati ideed, mille osas avalik või kolmas sektor saaks teostada arendustegevusi. Hindamisest jäeti välja erasektorile sobivad arendusideed, kus avaliku- või kolmanda sektori roll on minimaalne ning samuti tegevusideed, mis on rakendatavad tegevusele suunatud projektidena, ning mida võivad ellu viia erinevad turismiasjalised vastavalt oma soovidele ja võimalustele lähtudes olemasolevast turukonjunktuurist.

Alternatiivseid arendusideid hinnati kümne punkti süsteemis (10- kõige parem, 1 – kõige halvem) kaheksa kriteeriumi alusel. Hindajateks olid Tellija poolt määratud isikud, kelle hulka kuulusid vallavalitsuse, ettevõtjate, turismivaldkonna asjatundjate, kolmanda sektori, valla partnerite esindajad, kokku 11 inimest. Arendusfookuse määramiseks kasutatavad hindamiskriteeriumid ja nende osakaalud lepidi kokku enne fookuste hindamist.

Hindamiseks kasutati tabelit.

	Kr. 1	Kr. 2	Kr. 3	Kr. 4	Kr. 5	Kr. 8
	Kaal 1	Kaal 2	Kaal 3	Kaal 4	Kaal 5	Kaal 8
Altern. 1							
Altern. 2							
.....							

Altern. 60							
------------	--	--	--	--	--	--	--

(Joonis 20. - Arendusideede hindamise tabeli näidis)

Hindamise käigus täitis iga hindaja hindamislehe hindamislahtrid punktidega 1-10 ning seejärel teostati alternatiivide jaoks matemaatiline analüüs lähtuvalt valemist:

$$c = a_1 * x_1 + a_2 * x_2 + a_3 * x_3 + a_4 * x_4 + a_5 * x_5 + a_6 * x_6 + a_7 * x_7 + a_8 * x_8$$

kus:

c – konkreetse alternatiivi hinnang vastava hindaja poolt

a1 a11 – kriteeriumite vastavad kaalud

x1 x11 – hindaja poolt antud vastavad hinded

Hindajate tulemustest võeti alternatiivide kaupa aritmeetiline keskmine hinne, mis oligi võrdluse aluseks määramaks eelistatumaid arendusideid.

$$T = (c_1 + c_2 + c_3 + c_4 + c_5 + \dots + c_N) / N$$

kus:

T – alternatiivi keskmine hinne kõigi hindajate poolt

c1 cN – konkreetsete hindajate hinded

N – hindajate arv

Hindamiseks arendati välja internetipõhine arvutiprogramm, mis võimaldas hindajatel üle sisestada arvutisse oma hinded ning seejärel jälgida genereeritavat tulemust reaajas. Arvutiprogramm on kasutatav ka teiste analoogsete hindamiste puhul.

7.2 Toila Kuurorttoote arendusideede hindamise kriteeriumid.

Toila kuurorttoote arendusideede hindamiseks kasutati järgmisi kriteeriume:

Nr.	Kriteerium	Kirjeldus
1.	Projekti realiseerimise lihtsus	Kui lihtne on projekti realiseerida. Mida lihtsam on seda teha ja mida vähem ressursi selleks kulub – nii aega, raha kui inimesi – seda kõrgem hinne tuleb ideele vastava kriteeriumi lõikes panna. (kriteeriumi kaal on 10%)
2.	Idee unikaalsus, eristuvus Eestis	Kui atraktiivne idee on. Kas tekitab tunde, et „seda peab nägema/kogema”. Kas Eestis on olemas sarnaseid lahendusi. Mida ainulaadsem ja huvitavam idee, seda rohkem punkte ta saab. (kriteeriumi kaal on 30%)

3.	Idee vaatavus valitud fookusele	Kas idee sobib aktiivse puhkuse tegevuste rakendamiseks, kas toode teotab ilu- ja raviteenuste pakkumist ning kas ta mõjub soodsalt ka mereturismi arengule. Kui idee on eelnevaga seotud ning loob neis kolmes valdkonnas täiendavaid võimalusi, siis seda rohkem punkte ta saab. (kriteeriumi kaal on 20%)
4.	Piirkonda jääva turismitulu suurus	Kui palju raha jätab turist piirkonda kui ta konkreetset ideed kasutab. Kui palju ja millise taseme töökohti pakub konkreetse idee rakendamine piirkonna elanikele. Mida rohkem tulu jääb piirkonda, seda rohkem punkte idee saab. (kriteeriumi kaal on 20%)
5.	Soodus mõju uuenduslike lahenduste kasutamisele	Kas konkreetse idee rakendamine võimaldab leida uusi, innovaatilisi lahendusi või on tegemist traditsiooniliste lahenduste kasutamisega. Mida avaramad tunduvad olevad võimalused uuenduslike lahenduste kasutamiseks konkreetse idee rakendamisel, seda rohkem punkte ta saab. (kriteeriumi kaal on 5%)
6.	Idee tulevikuperspektiiv	Milline on konkreetse idee perspektiiv tulevikus 5-10 aasta pärast. Kas idee on endiselt atraktiivne ja algupärane või tekib sarnaseid lahendusi palju ka muudes kohtades. Mida kauem idee võib atraktiivne püsida, seda rohkem punkte ta saab. (kriteeriumi kaal on 15%)

7.3 Arendusideede hindamise tulemused

1.	Klindilift	6.5
2.	Klindilt merre laskumise võimalus	6.5
3.	Kalaturg	6.5
4.	Jahisadam külastajatele	6.25
5.	Kõrgseiklusrada, kaljuronimisrada pangal	6
6.	Savikoda	5.83
7.	Rippsild, köisraudtee üle oru	5.75
8.	Lõbustuslaev	5.58
9.	Suusahüppemägi	5.5

10.	Promenaad	5.42
11.	Välikino	5.33
12.	Suusanõlv Toila parki	5.33
13.	Allveelaeva ekskursioon	5.33
14.	3D tutvustus pargist ja lossist, virtuaalne kaart	5.33
15.	Orienteerumis- ja matkarajad, terviserada (talvel suusa-), linnuretked	5.25
16.	Valla mobiiligiidid	5.17
17.	Jääkeegli rada	5.08
18.	Tummala puhkuseks	5.08
19.	vaatetorn	5.08
20.	Higistamistelk	4.92
21.	Tünnisaunastik	4.92
22.	Liuväli	4.83
23.	Veemudelismi sadam Voka tiigile	4.83
24.	Lasketiir (jahindusturismi keskus)	4.83
25.	Diri aabel	4.83
26.	Veepark	4.75
27.	Hekilabürint	4.67
28.	Kunstnike kaasamine	4.67
29.	Jäätuba talvekohvikuna	4.67
30.	Golfirada	4.58
31.	Õppetoad	4.58
32.	Lastelaagrid	4.58
33.	Virtuaalõuduste maja	4.58
34.	Vanade kalurimajade taastamine	4.58
35.	Krossiraja arendamine	4.58
36.	Kergliiklusrajad	4.5
37.	Väliköögid	4.5

38.	Ujuv saun	4.33
39.	Spordiväljakud	4.25
40.	Spordiürituste korraldamine	4.25
41.	Randa audiosüsteem, duššid	4.25
42.	Turismiinfokeskus	4.17
43.	Lennuväli	4.17
44.	Turisti Wifi	4.17
45.	Jäärada	4.17
46.	Teemakeskus	4.17
47.	Randa esinemislava	4.08
48.	Laste mänguväljakud	4.08
49.	Loomaaed	4
50.	Autoparkla	4
51.	Asfaltkattega motorada	4
52.	Majakas Toilasse	3.92
53.	Lugemissaal	3.67
54.	Turistidele suunatud noortekeskus	3.67
55.	graffitisein	3.67
56.	Transpordiühendused Toila-Voka muu piirkond	3.5
57.	Väli WC-d, pingid, prügikastid	3.42
58.	Klubi	3.42
59.	Voka ranna avamine	3.08
60.	Alasti rand	2.83

VIII. Toila Kuurortoode

Toila Kuurorttoote üldine eesmärk on:

Toila Kuurorttoode pakub piirkonna ressurside (loodus-, majandus-, inimressurss) baasil elamusi ja teenuseid, mis on suunatud Toila piirkonna külastajatele ning on orienteeritud külastajate tervise ja töövõime taastootmisele.

Toila piirkonnas pakutakse enam turismiteenuseid genereerides seeläbi suuremat turismitulu.

Seda iseloomustab:

- Suur külastajate hulk – Toila piirkonda külastavate turistide hulk suureneb
- Uued avanevad turismialad Toila piirkonnas – turistide liikumine piirkonnas laieneb pakkudes täiendavaid võimalust teenuste müügiks Suur hulk külastajatele pakutavaid teenuseid – turistidele pakutakse palju ja mitmekesiseid teenuseid.
- Piirkonna turismitulu suureneb – turistidele müüdavad teenused kaasavad piirkonna majandusse täiendavaid rahalisi vahendeid

Lähtuvalt eesmärgist, olemasolevast ressursist, erineva tasandi strateegiadokumentides sätestatust, Toila kuurorttoote arendusfookusest ning arendusideede hindamises koostati Toila Kuurorttoote kompleksne toode.

Selleks võeti aluseks hindamisel parimad punktid saanud ideed, vajadusel neid kombineeriti. Vaadeldi nende vastatust Toila kuurorttoote üldisele eesmärgile ning nende reaalselt rakendatavust olemasolevates tingimustes.

8.1 Toila kompleksne kuurorttoode

Toila kuurorttoode on viiest komponendist koosnev elamusi pakkuv **võrgustik**, mis tagab külastajate tervise ja töövõime taastootmise läbi ilu- ja raviteenuste ning aktiivsete tegevuste võimaldamise nii sise- kui väliskeskkonnas, hoides ja tutvustades piirkonna looduslikke ja kultuuriloolisi väärtusi.

Toila-Oru kuurorttoode koosneb järgmisest neljast põhikomponendist, mis tagavad põhilise olemasoleva turismiressursi ratsionaalse kasutuse ning tagavad turistile maksimaalse elamuse:

- **Oru pargi ala** on kultuuriloolise taustaga miljööväärne looduskeskkond, kus viiakse läbi mitmenäolisi üritusi ja pakutakse aktiivse puhkuse veetmise võimalusi.
- **Sadama ja rannaala** on mereäärne kompleks, kus külastajatele on tagatud mere ja rannaga seotud miljööväärse elamuse ja teenuste pakkumine.
- **Aktiivse puhkuse ala** on rekreatiivrajatiste ja teenuste võrgustik, kus on tingimused mitmel erineval tasemel spordi harrastamiseks ning aktiivpuhkuse veetmiseks, omades võimalusi ka rahvusvaheliste võistluste, meeskonnamängude ning koolituste läbiviimiseks.
- **Ilu- ja ravipuhkuse ala** on teenuste ning toodete võrgustik, mis pakub külastajatele nii lõõgastavaid, kosmeetilisi kui meditsiinilisi tegevusi ja protseduure.

Geograafiliselt võivad erinevad komponendid põimuda ja kattuda

Toila kuurortoote põhikomponentide füüsilise sidususe ning ühenduse tagab Toila kuurortoote siduskomponent:

•**Matka- ja teemarajad** - moodustavad liikumisteede võrgustiku, mille põhieesmärk on suunata turistide liikumist ühelt toote põhikomponendilt teisele ning samal ajal tutvustada piirkonna kultuurilugu, ajalugu ja loodust.

Komponent – Oru pargi ala

Komponent hõlmab **Oru Pargi Maastikukaitseala** (75,4 ha), mis on loodud ajalooliste väärtuste ja mitmekesise reljeefiga (Pühajõe org) pargimaastiku kaitseks. Pargis on 258 puu- ja põõsaliiki, teisendit või vormi, Toila-Oru puukool, pargikivi e. ohvikivi, Eesti jämedaim palsampappel, tammik, Hõbeallika koobas, Hõbeallikas, Roosteallikas ja Pühajõe org. Komponenti ideoloogiline suunitlus on suunatud pigem ürituste korraldamisele, ühe Eesti parima pargikeskkonna pakkumisele jalutuskäikudeks ja ekskursioonideks. Oru park on avatud ja kultuurilembene koht igapäevale.

Olemasolevad elemendid

Elemendid, mis on käesolevaks hetkeks välja arendatud ja toimivad. Elemendid vajavad pidevat hooldus- ja arendustööd, kuid ei vaja enam märkimisväärseid rajamisinvesteeringuid.

<i>Elemendi nimetus</i>	<i>Funktsioon</i>
<i>Pargi rajad</i>	<i>Pargi kultuuri- ja ajaloolise tausta tutvustamine ning külastajate suunamine objektidele. Varustatud vaatekohtade kirjelduste ja viitadega.</i>
<i>Vaatetorni ekspositsioon</i>	<i>Oru lossi ja Toila kooli ajaloo/ koduloo tutvustamine läbi ainese eksponeerimise. Giiditeenus, ka noorgiidid.</i>
<i>Oru lossi aed ja terrass</i>	<i>Rohkearvuliste osalejatega (100 ja enam) pidulike ürituste läbiviimine ja pargi miljööväärtuste hoidmine ning tõstmine.</i>
<i>Oru pargi väikerajatised nt Pääsupesa paviljon, Nõiametsa grott.</i>	<i>Väiksematele seltskondadele ürituste läbiviimine (10-15 osalejat) ja puhkevõimalus pargis liikujatele ning miljööväärtuse toetamine.</i>
<i>Laululava</i>	<i>Rahvarohkete lavaseadete (nt kontsert, laulupidu, etendus jne) korraldamine ja läbiviimine välitingimustes. Planeeritakse üle anda loodavale pargi haldamise sihtasutusele samuti kui väravamaja.</i>
<i>Välikino</i>	<i>Filmilinastuste esitlemine mobiilsete vahenditega vaba õhus.</i>
<i>Suusanõlv</i>	<i>Suuskadel slaalomsõitmine ja laskumine harrastuslikul tasandil.</i>
<i>Pühajõe retuudid</i>	<i>Pargist veidi eemal olev maastikul nähtav atraktsioon, mis vajab võsast puhastamist ja viidastamist.</i>

Rajatavad elemendid

Toote elemendid, mis on hetkel väljaarendamata ning mille rajamine ning rakendamine on osa Toila kuurorttoote väljaarendamise kava rakenduskaavast (investeeringiprogrammist).

Elemendi nimetus	Funktsioon	Märkused
Pargi külastuskeskus	Pargi külastuse ja külastajate liikumise koordineerimine, külastussprogrammide läbiviimine. Esmatarbete teenuste pakkumine	Seob ja toetab kõiki Oru pargi tooteid ja teenuseid.
Oru Pargi terviserada	Terviseliikumise võimaluste pakkumine Oru pargi territooriumil.	Olemasolevate pargiradade renoveerimine ja terviseliikumise võimaluse loomine.

Täiendavad ideed, mis hetkel ei ole aktuaalsed, kuid võivad leida rakendust pikemas perspektiivis:

- Rippsild - liikumisvõimaluste mitmekesistamine üle Pühajõe ürgoru ja oru eksponeerimine pealtvaates.

Oru pargi elemendid hoiavad ja tõstavad pargi ajaloo/kultuuriloolist ja looduslikku miljööväärtust ning võimaldavad külastajatel koordineeritult osaleda suurematel ja väiksematel kultuuriüritustel ning tegeleda kergemate rekreatiivsete tegevustega (jalutuskäigud, suusatamine jne.)

Komponent – Sadama- ja rannaala

Komponent hõlmab Toila ranna ala Pühajõe suudmest Kuninga muulini. Komponenti põhiline funktsioon on Toila kuurorttoote avamine merele kaldalt tulevatele turistidele ja samuti merelt tulevatele turistidele. Komponenti ideoloogiline suunitlus on rõhutada mere kui ühendaja ning võimaluste pakkuja rolli.

Olemasolevad elemendid

Elemendid, mis on käesolevaks hetkeks välja arendatud ja toimivad. Elemendid vajavad pidevat hooldus- ja arendustööd, kuid ei vaja enam märkimisväärseid rajamisinvesteeringuid.

Elemendi nimetus	Funktsioon
Supelrand	Rannapuhkuse veetmine (päevitamine jm) ja aktiivsete tegevuste harrastamine (surfamine, ujumine jne).
Toila paadi- ja kalasadam	Jahtide, kalapaatide jt veesõidukite randumine ja sildumine ning nende teenindamine.
Sadamakõrts	Toitlustusteenuse pakkumine suvel (sisetingimustes 80-le).

Rajatavad elemendid

Toote elemendid, mis on hetkel väljaarendamata ning mille rajamine ning rakendamine on osa Toila kuurorttoote väljaarendamise kava rakenduskvast (investeeringiprogrammist).

Elemendi nimetus	Funktsioon	Märkused
Toila külastussadam (jahisadam)	Randomiskoha pakkumine mereturistile ning teenuste pakkumine mereturistidele ja nende alustele.	Oluline element uue sihtgrupi kaasamiseks ning toila kuurorttoote väljaarendamiseks
Kalaturg	Kala ja kalatoodete ostmine-müümine.	Toetab kalasadamat ja täiendab supelranna teenuseid.
Lõbustuslaev	Ürituste ja lõbusõitude läbiviimine merel.	Toetab rannapuhkust ja täiendab sadama teenuseid. •Sõltuvalt erainvestori või operaatori kaasamisest.
Karavaniplats	Majutusteenuse pakkumine karavanautodele ja telkijatele.	Toetab rannapuhkust. Sõltuvalt erainvestorist või operaatorist.
Savikoda	Savimaadlusürituste läbiviimine ning meenete valmistamine ja müük.	Täiendab ranna- ja sadama tooteid/ teenuseid ning toetades rannapuhkust.

Täiendavad ideed, mis hetkel ei ole aktuaalsed, kuid võivad leida rakendust pikemas perspektiivis:

- Allveelaev** - Väiksemale seltskonnale (nt 3-5) ajaveetmisteenus pakkumine ebatavalistes tingimustes.

Sadama ja ranna elemendid loovad kvalitatiivse aluse ranna- ja mereturismi arengule, mis lähtub aktiivse puhkuse fookusest ja on Toila kuurorttoote oluline osa.

Komponent – Aktiivse puhkuse ala

Aktiivse puhkuse ala on ideoloogiliselt tasakaalustavaks tegevusvõimaluste kompleksiks Toila ilu- ja raviteenuste põhisele kergeid rekreatiivseid tegevusi võimaldavale pakatile. Aktiivse puhkuse ala laieneb põhiliselt väljapoole Toila aleviku piire ning selle geograafiliseks keskuseks on Voka piirkond tagades nõnda turismiteenuste pakkumise laiemal alal ning suunates turist ka väljapoole Toila alevikku.

Olemasolevad elemendid

Elemendid, mis on käesolevaks hetkeks välja arendatud ja toimivad. Elemendid vajavad pidevat hooldus- ja arendustööd, kuid ei vaja enam märkimisväärseid rajamisinvesteeringuid.

Elemendi nimetus	Funktsioon
Sportikeskus (spordihoone)	<i>Sisehallist tulenevad treenimis- ja võistlusvõimalused.</i>
Jahilasketiir	<i>Tulirelvadega laskespordi harrastamine ja treeningute läbiviimine.</i>
Krossirada	<i>Mootorisporti harrastamine, treeningute ja võistluste läbiviimine.</i>

	<i>Edasine arendus toimub sõltuvalt spordiseltsidest ja nende huvist.</i>
Suusarajad	<i>Suusatamise harrastamine ja treeningute ning võistluste läbiviimine talvisel hooajal.</i>
Tenniseväljakud	<i>Tennisespordi harrastamine ja treenimine välitingimustes (toila, Voka)</i>
Skatepark	<i>Rulluiskudel ja ruladel sõitmine ning trikkide tegemine lumekattevabal perioodil. (toilas)</i>
Maastikurada turbaväljal	<i>Mootorsõidukitega sõitmine rekultiveerimata tööstusmaastikul paikneval trassil.</i>
Talisupluskohad	<i>Talisupluse harrastamine.</i>

Rajatavad elemendid

Toote elemendid, mis on hetkel väljaarendamata ning mille rajamine ning rakendamine on osa Toila kuurortoote väljaarendamise kava rakenduskavast (investeeringiprogrammist).

Elemendi nimetus	Funktsioon	Märkused
Konju jahiturismi külustuskeskus	Jahituristide külastuse ja teenuste pakkumise koordineerimine ning lasketeenuse pakkumine turistidele.	Toetab jahilasketiiru kasutamist ja täiendab aktiivse puhkuse tooteid/teenuseid ja sihtrühmasid.
Skatepark sisetingimustes	Rulluiskudel ja ruladel sõitmine ning trikkide tegemine sügistest kevadeni.	Täiendab aastaringselt kasutatavaid aktiivse puhkuse tooteid ja tegevusi.
Kõrgseiklusrada (sh ahviraudtee)	Mägimatkatehniliste tegevuste pakkumine.	Täiendab aktiivse puhkuse tooteid/teenuseid. Kannab endas ka hariduslikku funktsiooni võimaldades illustreerida kooliprogrammides õpitavat.
Jääkeglirada	Curlingu mängimine, võistluste läbiviimine.	Täiendab aktiivse puhkuse tooteid/teenuseid. Sõltuvalt erainvestori huvist.
Liuväli	Vaba- ja iluuisutamise ning hoki mängimise harrastamine aastaringselt.	Täiendab aastaringselt kasutatavaid aktiivse puhkuse tooteid ja tegevusi.
Golfirada	Golfimängu harrastamine ettevalmistatud maastikul.	Täiendab aktiivse puhkuse tooteid/teenuseid ja sihtrühmasid.
Veemudelismi sadam	Veemudelite laevatamine.	Täiendab aktiivse puhkuse tooteid/teenuseid kergemat liiki rekreatiivsete tegevustega. Sõltuvalt seltsidest.
Päite-Vaivina tuulepargi vaatetorn	Piirkonna panoraami ja tuulegeneraatori eksponeerimine.	Sõltuvalt investorist.

Aktiivse puhkuse ala elemendid loovad turistidele ja piirkonna elanikele mitmekülgsed võimalused aktiivseks puhkuseks kergematest rekreatiivsetest tegevustest kuni keerulisemate seikluslike tegevuste ja võistlusspordini võimaldades samas läbi viia meeskonna koolitusi ning eri tasemel (ka rahvusvahelisi) võistlusi.

Komponenet – Ilu- ja ravipuhkuse ala

Ilu ja ravi puhkuse ala on keskendunud peamiselt Toila Sanatooriumi ja selle lähiümbrusse. Ideoloogiliselt on ilu- ja ravipuhkuse ala orienteeritud erainvesteeringute baasil toimimisse. Avalik ja kolmas sektor saavad mängida toetavat rolli aidates mitmekesisistada puhkekeskkonda ja turistidele osutatavat teenuste paketti.

Olemasolevad elemendid

Elemendid, mis on käesolevaks hetkeks välja arendatud ja toimivad. Elemendid vajavad pidevat hooldus- ja arendustööd, kuid ei vaja enam märkimisväärseid rajamisinvesteeringuid.

Elemendi nimetus	Funktsioon
Toila sanatoorium	<i>Ilu ja raviteenuste pakkumine: taastusravi, kehahooldus, iluteenused; lõõgastusteenuste pakkumine: termid, ujumine; baasteenused: majutus, toitlustus.</i>

Rajatavad elemendid

Toote elemendid, mis on hetkel väljaarendamata ning mille rajamine ning rakendamine on osa Toila kuurortoote väljaarendamise kava rakenduskavast (investeeringiprogrammist).

Elemendi nimetus	Funktsioon	Märkused
Klindilift	Pangapealselt turvaline liikumine (lift või funikulöör) kallasalale raskendatud liikumisvõimega inimestele ja eakatele. Panga kihistuste ja paljandite eksponeerimine läbi simulatsiooni.	Täiendavad ilu- ja ravipuhkuse tooteid/teenuseid.
Terviserada	Kohandatud rada kerge tervisespordi harrastamiseks aastaringselt (Föhrenhofi väli).	

Ilu- ja ravi puhkuse elemendid loovad turistidele ja piirkonna elanikele erinevaid võimalusi kehahoolduseks (aktiivsete ja passiivsete tegevuste läbi) ning läbi selle vaimu tasakaalustamiseks ja töövõime taastumiseks.

Siduskomponent – Matka ja teemarajad

Matka- ja teemarajad on välja ehitatud marsruudid, mis hõlmavad pea kogu valla territooriumit ning läbivad kõiki põhikomponente. Matka ja teemaradade põhiline funktsioon

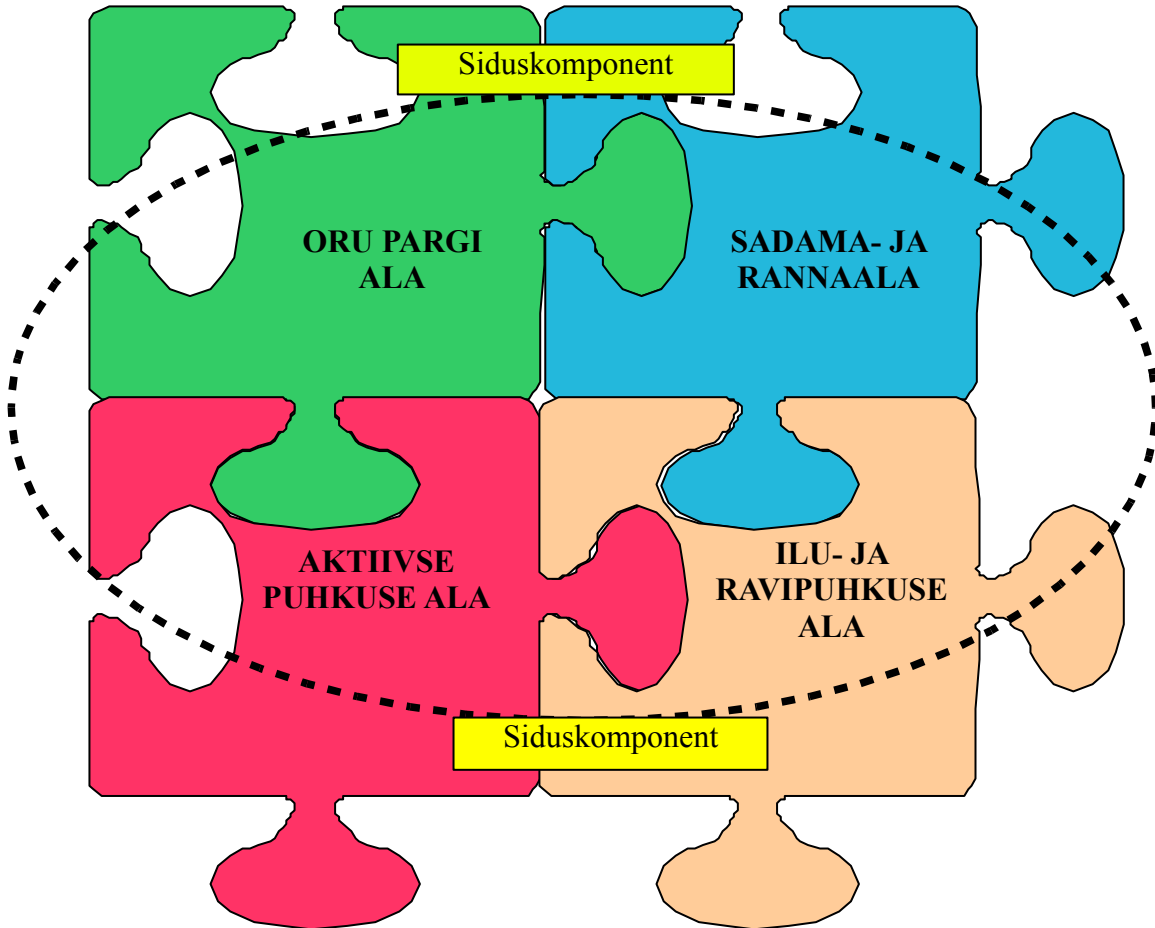
on tagada turistide mugav ja kvaliteetselt suunatud liikumine Toila kuurorttoote erinevate komponentide vahel pakkudes vahepeal infot piirkonna loodus-, aja- ja kultuuriloo kohta.

Elemendi nimetus	Funktsioon	Märkused
Teema ja matkarajad	Tähistatud marsruudina Toila kuurorttoote objektide ühendamine ja läbi rekreatiivtegevuse (jalgsimatkamise) ajaloo- ja kultuuripärandi tutvustamine. Kuuluvad E9 võrgustikku.	Toetavad (ühendades) Kuurorttoote komponente ja täiendavad aktiivse puhkuse ala tooteid. Hetkel on rajatud Toila-Martsa MR lõik.
Toila promenaad	Piirkonna kultuuriloo tutvustamine ja eksponeerimine ning promeneerimine.	Toetab (ühendades) Oru parki, ilu- ja ravipuhkuse ala ning sadama- ja rannaala. Rajatakse olemasoleva Toila külaraja baasil.
Kergliiklustee	Turvaline liiklemine ja tervisespordi harrastamine kergliiklusvahenditel.	Toetab (ühendades) Kuurorttoote komponente ja täiendavad aktiivse puhkuse ala tooteid. Kattub osaliselt Eurovelo marsruudiga.
Mobiiligiid	Toila Kuurorttoote tutvustamine läbi mobiilsideoperaatorite vm tehnilise lahenduse.	Toetavad Toila Kuurorttoote komponentide turundust ja tutvustamist.
3D tutvustus See võiks kajastuda turunduses, kuna pole element ja võiks tutvustada tervet valda	Toila kuurorttoote tutvustamine virtuaalsel teel. Soovituslik koos ala kaardiga.	

Matka- ja teemaradade elemendid ühendavad Toila Kuurorttoote komponente luues ühtse võrgustiku, mis võimaldab suunata turistide liikumist ja tutvustada piirkonn loodus-, ajaloo- ja kultuuripärandit.

8.2 Toila kuurorttoote skeem

Neli toote põhikomponenti täiendavad üksteist olles samal ajal füüsiliselt ühendatud siduskomponendiga.

(Joonis 21. Toila kuurorttoote skeem.)

Toila kuurorttoode on orienteeritud erinevate sihtgruppide vajaduste rahuldamiseks. Oluline on tagada kvaliteetne teenus olemasolevatele sihtgruppidele – terviseturistid, huvituristid. Samal ajal on oluline turismitulu suurendamiseks piirkonnas kaasata ka uusi sihtgrupe ja pakkuda mõlemale grupile rohkem ja teenust, mis pikendaks turistide piirkonnas viibimise aega ning seeläbi suurendada piirkonda jäävat turismitulu.

Toila kompleksne kuurorttoode aitab leevendada kitsaskohti.

8.2.1 Seotus erinevate turismiobjektide vahel

Toila kuurorttoode võimaldab arendada erinevaid turismiobjekte suunatult vastavale sihtgrupile ning arvestades samal ajal ka teiste sihtgruppide vajadusi. On võimalik koostada teenustepakette, mis on suunatud konkreetsele sihtgrupile ning on võimalik täpselt asjakohastada ka investeeringute kava.

Toila ühtne kuurorttoode loob eeldused erinevate turismiobjektide ja teenuste ühtseks turundamiseks.

8.2.2 Objektid, mille potentsiaal ei ole ära kasutatud ja mille otstarve on ebaselge

Arutelu all olevad erinevad objektid on turismitoote kirjeldamise käigus läbi analüüsitud ning tuvastatud on objektid, mis võivad olla huvitavad turismiarenduse seisukohast. Nende objektide kohta on välja toodud ka soovitusel. Turismitoode võimaldab keskenduda nende

objektide väljaarendamisele, mis on tõepoolest võtmetähtsusega ja võivad tuua kaasa soovitud muutusi.

8.2.3 Erinevate sektorite koostöö turismisektoris on ebapiisavalt koordineeritud

Käesolev kava võimaldab määratleda piirkonna turismiarengu jaoks oluliste objektide funktsionaalsuse ning selle baasilt on lihtsam käivitada erinevaid partnerlusi arendusideede realiseerimiseks samuti kui planeerida oma investeeringuid. Seda võimaldab partnerite laialdane kaasatus arenduskava koostamise protsessi.

8.2.4 Kompleksse, kirjeldatud kuurorttoote puudumine takistab turunduslike eesmärkide saavutamist ja turistide juurdetoomist piirkonda

Kokku lepitud tootekontseptsioon võimaldab alustada Toila kuurorttoote brändi väljatöötamist ja levitamist. Väiksematel turismiettevõtjatel on sel juhul võimalik soovi korral sellist brändi kasutada. Samuti on kindla ettekujutuse olemasolul lihtsam teha ka tulevikku orienteeritud turundustegevusi.

8.2.5 Avaliku sektori omandis olevate turismiinfrastruktuuriobjektide sihipäratu arendamine

Piiratud rahaliste- ja inimressursside tingimustes on oluline oma investeeringud põhjalikult läbi mõelda. Kolme sektori koostöös saavutatud tootealane kokkulepe annab hea aluse arendustegevusele kuluvate rahaliste ressursside planeerimisele ja vajadusel erinevate sektorite ressursside kombineerimisele nõutavate omafinantseeringute tagamiseks.

IX. Toila kuurorttoote rakendamine projektidena

Toila kuurorttoote rakendamine vastab järgmistele põhimõtetele.

- Funktsionaalne ratsionaalsus – toote elementide arendamine on üles ehitatud moel, mis võimaldavad rakendatud elementidest saada maksimaalset tulemit.
- Tehniline ratsionaalsus – toote elementide rakendamine on tehniliselt põhjendatud ning nende rakendamise järgnevus peab olema tehniliselt loogiline
- Kaasfinantseerimine – toote elementide rakendamisel kaasatakse maksimaalselt võimalikult kaasfinantseerimist vallaeelarve välistest allikatest

Toila kuurorttoote väljaarendamise eestvedajaks on toila vallavalitsus, kes partnerluses era- ja kolmanda sektoriga rakendab erinevaid projekte vastavalt Toila kuurorttoote arenduskavale. Oluliseks partneriks projektaotluste koostamisel ja projektide läbiviimisel on kolme sektori partnerluses toimiv MTÜ Toila-Ontika Merekuurort.

Projekt	Eeldused ja seosed	Indikatiivne tähtaeg	Tulemus
Pargi Külustuskeskus ● projekteerimine	Olemas toimiv Oru pargi infrastruktuur. Toetab kõiki	2011	Oru pargi kui ühe olulisema

<ul style="list-style-type: none"> ehitamine 	Toila kuurorttoote elemente ning maakonna turismimajandust laiemalt		turismiobjekti potentsiaali täielikum realiseerimine ning toetus kogu piirkonna turismiobjektide müügiks
Oru Pargi terviserada <ul style="list-style-type: none"> projekteerimine ehitamine/renoveerimine 	Toetab Toila kuurorttoote elemente läbi miljööväärtuslikkuse tõusu ning Oru pargi terviseedendusliku funktsiooni parema ärakasutamise	2010	Oru pargi ringtee on renoveeritud ja korrastatud. Tee kõrvale on rajatud pehme kattega liikumisrada.
Olemasoleva sadamaala väljaarendamine <ul style="list-style-type: none"> karavaniparkla kalaturg 	On olemas reaalne vajadus karavaniparkla järele, kaluritel on huvi kalamüügi võimaluste järele. Toetab ka rannala funktsioneerimist ning rikastab teenuste paketti, mida seal pakutakse	2009	Sadamas toimib atraktiivne teenuste pakett, mis on suunatud turistile. Võimaldab turundada sadamat kui atraktiivset sihtkohta
Savikoda	Eelduseks on sinisavi olemasolu rannikupiirkonnas ning selle kasutusvõimalused. Toetab eelkõige rannateenuste paketti avades uusi võimalusi ürituste korraldamiseks	2009	Pakub täiendavat uuenduslikku rannateenust hõlmates erinevas vanuses sihtgrupe (lapsed, täiskasvanud, kunstihuvilised)
Külastussadama väljaarendamine	Eelduseks on olemasolev nõudlus külastussadama järele ning koostöö teiste Soome lahe ranniku sadamatega. Toetab eelkõige Oru pargiala teenuseid samuti kui elavdab sadama ja rannala.	2010	Avab uue tursmsihtgrupi ning võimaldab haarata täiendavat turgu turismiteenustele
Lõbusõidulaev <ul style="list-style-type: none"> soetamine ümberehitus 	LEADER kalandusmeetme käivitumine ning sobiva aluse olemasolu. Eeldab koostööd piirkondliku kalanduse tegevusgrupiga. Toetab nii spa turismi kui ka sadama ja rannaala atraktiivsust	2012	Pakutakse täiendavat teenust väärtustades nii sadamat kui ka rannaala
Kõrgseiklusraja rajamine Voka parki <ul style="list-style-type: none"> projekteerimine rajamine õppeprogrammide koostamine ja 	Eelduseks on Voka piirkonna avamine turistidele ning teiste turistidele huvi pakkuvate objektide seostatus Voka kõrgseiklusrajaga. Toetab	2009	Olemas atraktiivne objekt, mida saab kasutada nii meelelahutusteenuste pakkumiseks kui ka õpilastele erinevate

rakendamine	teisi aktiivse puhkuse tegevustega seotud teenuseid. Samuti aitab aktiivselt kaasata koolinoori nii külastajatena kui ka teenustepakkujana.		ainetega seonduva õpetamiseks
Konju Jahiturismi Külastuskeskus	Lasketiiru enda vastavus kehtestatud nõuetele. Vajadus koordineerida piirkonnas jahiturismitegevusi ning pakkuda turistidele täiendavaid atraktiivseid teenuseid. Toetab spa turismi ning võimaldab kaasta uue sihtgrupi Toila turismimajandusse	2009	Olemas uus atraktiivne turismiobjekt, mis pakub külastajatele võimalust liikuda laiemas piirkonnas ning loob eeldused kohalikele väikeettevõtjatele teenuste pakkumiseks.
Päite-Vaivina tuulepargi vaatetorn <ul style="list-style-type: none"> koosõlas investoriga 	Eelduseks on olemasolevate kokkulepete toimimine. Toetab üldist turismimajandust tekitades külastusobjekti Toila keskpiirkonnast eemal ning suunates turistide liikumist	2010	Uue turismiteenuse tekkimine ning turistide laiem liikumine Toila piirkonnas
Golfiväljaku rajamine <ul style="list-style-type: none"> eelnevate uuringute tegemine maaküsimuste lahendamine projekteerimine ehitus 	Eelduseks sobiva maatüki olemasolu ning kokkuleppele jõudmine maaomaniku(e)ga. Toetab oluliselt nii spa turismi kui ka aktiivse puhkuse veetmist. Esimene golfiväljak(?) Ida-Eestis.	2013	Laiendaks oluliselt sihtgruppi spa turismi valdkonnas ning võimaldaks aktiivsemalt hõlvata ka uusi välisurges (nt. Peterburg, Venemaa)
Uute spordirajatiste tegemine <ul style="list-style-type: none"> Jääkeegel Liuväli Sise Skate-park Veemudelismi sadam Krossiraja edasiarendus 	Eelduseks on kas erasektori või kolmanda sektori partnerite huvi ja panustamisvõime olemasolu. Toetaks aktiivse puhkuse teenuseid laiendades teenustepaketti.	2013	Mitmekehisemad sprotimisvõimalused turistidele ja valla külalistele.
Terviseraja rajamine Föhrenhofi piirkonnas, koos spordiväljakutega	Toimimisjärgus projekt	2008	Olemas terviserada, mis orienteeritud sportlikule tegevusele.
Klindilifti rajamine <ul style="list-style-type: none"> tehnilise lahenduse väljatöötamine projekteerimine ehitus 	Eelduseks sobiva füüsilise asukoha määratlemine ning keskkonnaküsimuste lahendamine.	2013	Olemas võimalus ka eakatel ja puuetega inimestel laskuda mere äärde. Võimaldab laiendada sihtgruppi.
Toila kuurorttoote tutvustus 3D ja	Eelduseks vajalike tehniliste	2010	innovatiivne

mobiilgiidiga <ul style="list-style-type: none"> ● tehniliste lahenduste väljatöötamine ● Andmete koondamine ja süstematiseerimine ● Tehniline teostus 	ja tarkvaraliste lahenduste olemasolu ning vajalik informatsiooniline baas kohapeal. Toetab kogu toote toimumist ning vähendab tööjõukulusid ning olemasoleva iniresursi piiratusest tulenevaid tegureid (nt. keelteoskus)		infojagamise lahendus, mis toimib kooskõlastatult tootearenduse erinevate etappidega
Kergliiklustee <ul style="list-style-type: none"> ● Toila piirkonna sisene ● Ühendus lähipiirkonna huvitavate kohtadega 	Eelduseks koostöösidemete toimumine naaberomavalitsustega ning huvi ühisprojekti realiseerida. Toetab kogu toila Kuurorttoote toimumist eriti arvestades kütusehindade tõusu.	2012	Olemas võimalus kiirreks ja mugavaks liikumiseks erinevate atraktsioonide vahel. Samuti ühendused naaberpiirkondade atraktsioonidega.
Toila promenaad <ul style="list-style-type: none"> ● Külaraja edasiarendus ● Promenaadi planeerimine ● tehniline projekteerimine ● vajalike partnerite kaasamine 	Eelduseks vajaliku planeerimistegevuse teostamine ja vajalike kooskõlastuste saamine partnerite kaasamiseks ning tehniliseks projekteerimiseks	2013	Olemas Sadamat ja Toila Keskust ühendav atraktiivne promenaad, mis koordineerib ja suunab turistide liikumist pakkudes eraettevõtlusele ärivõimalusi.
Teema- ja matkarajad <ul style="list-style-type: none"> ● planeerimine ● rajamine 	Eelduseks E9 matkaradade projekti käivitumine maakonnas. Võimaldab täiendavalt parandada Toila kuurorttoote objektide sidusust ning tutvustada ka piirkonna pärandit.	2013	Olemas loodus-, aja- ja kultuurilugu tutvustavad matkarajad.

9.1 Projektide rakendamise korralduslikud põhimõtted

Käesolevas arenduskavas välja toodud projekte rakendatakse avaliku-, era- ja kolmanda sektori koostöös.

Avaliku sektori omanduses olevate objektide arendamine toimub toila valla eestvedamisel ja koordineerimisel. Projektid, mille osas võib täheldada erasektori huvi rakendatakse erainvesteeringute baasil, mille kaasamine põhineb „võrdse ligipääsu“ printsiibil, kus projekti arendaja valikul tagatakse kõigile huvilistele võrdne võimalus saada asjakohast informatsiooni ning esitada oma pakkumised. Otsustatakse parima võimaliku lahendi kasuks.

Avaliku ja erasektori vahendite kombineerimisel kasutatakse kolmanda sektori organisatsioone ning eelkõige MTÜ Toila-Ontika Merekuurort, kuhu on koondunud kõigi

X. Toila Kuurorttoote turgude ülevaade.

Euroopa

Maaailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO) esialgsel andmetel kasvas 2007. aastal Euroopa riikidesse tehtud ööbimistega reise arv 19 miljonit võrra (+4,2%).

Euroopa regioonidest olid kõige paremad tulemused Lõuna-Euroopal (+7% ehk 11,5 miljonit). Head olid ka tulemused ka Lääne-Euroopas (+3,5% ehk 5,2 miljonit). Põhja-Euroopasse tehtud reise arv suurenes peale 2006.aasta märkimisväärset kasvu tagasihoidlikult (+2%).

Eesti lähiriigid

Soomes kasvasid välituristide ööbimised 2007.aastal 6,3%, eelkõige *Venemaa* elanike välisreise tugevast kasvutrendist. Venemaa turistide ööbimised Soomes kasvasid 26% ehk 177 000 võrra. Lisaks kasvas Soome majutusettevõtetes ka *Saksamaa* (+7%), *Suurbritannia* (+8%), *Hispaania* (+11%) ja *Eesti* (+7%). Need tulemused näitavad Soome kui sihtkoha konkurentsipositsiooni tugevnemist – eelkõige sobiva hinnakvaliteedi suhtega turismitoodete pakkumise ja heast transpordiühenduste osas.

Lätis kasvas majutatud välituristide arv 2007.aastal 3,5% ja nende ööbimiste arv 3,4%. Kõige rohkem kasvas Lätis *Venemaa* (+20%), *Norra* (+35%) ja *Leedu* (+14%) turistide arv. Vähemal määral kasvas ka *Rootsi*, *Poola* ja *Saksamaa* (+3%) arv.

Leedu saavutas kolmest Balti riigist kõige paremaid tulemusi: majutatud välituristide arv kasvas 2007.aastal 11,7% ja nende ööbimiste arv 7,1%, eelkõige *Poola* (+24%), *Venemaa* (+31%), *Läti* (+24%), *Eesti* (+24%) ja *Valgevene* (+51%) turistide arvu märkimisväärsest kasvust. Samas vähenes *Saksamaa* (-3%) ja *Suurbritannia* (-6%) turistide arv ja *Rootsi* turistide arv jäi 2006.aasta tasemele.

Turismi kasv Euroopas tulenes suures osas keskmise osatähtsusega turismiturgude elanike reisimisaktiivsuse kasvust. Kõige suuremat mõju avaldas *Venemaa* elanike välisreise kasv 16% (ligi 2,6 miljonit lisandunud välisreisi). Märkimisväärselt kasvas ka *Hispaania* (+15%), *Poola* (+14%), *Itaalia* (+6%), *Tšehhi* (+11%), *Norra* (+7%) ja *Rootsi* (+6%) elanike välisreise arv.

Sihtkoha valikul tähtsustatakse järjest enam kvaliteeti (vastukaaluks paari eelmise aasta trendile, kui sihtkoha valikul olid olulised odavad pakkumised).

Kasvas individuaalreise ja viimase hetke reise arv.

(http://public.visitestonia.com/files/statistika/Eesti_ja_maaailma_turism_2007.pdf).

Eesti

(Eesti turism 2007 majutusettevõtete andmed)

Nagu 2006. aastal, kompenseeris siseturismi kasv ka 2007.aastal majutusettevõtetele välituristide arvu vähenemise (joonis 1). Tänu siseturismi kasvule suurenes majutusettevõtetes ööbinud klientide arv 3,7% (sise- ja välituristid kokku), nende ööbimiste arv kasvas 2,9%.

Eestisse sissetulev turism

Eesti majutusettevõtetes ööbis 2007.aastal 1,38 miljonit välituristi. Võrreldes 2006. aastaga vähenes nende arv 3,3% ehk 47 260 turisti võrra. Välituristide poolt majutusettevõtetes veedetud ööde arv oli 2,9 miljonit – 3,5% ehk 105 000 võrra vähem kui 2006.aastal.

Valdavalt tulenes ööbimiste vähenemine välituristide ööbimiste arvu langusest spaades ja sanatooriumides.

Fakt, et samal ajal, kui turism Euroopa riikides kasvas, vähenes Eestit külastavate välituristide arv paljudelt olulistelt sihtturgudelt, näitab Eesti kui sihtkoha konkurentsivõime nõrgenemist võrreldes teiste meie regiooni (Ida-/ Põhja-Euroopa) sihtkohtadega. Olulisemate teguritena, mille osas Eesti on kaotanud konkurentsivõimet, tuleb nimetada kaupade ja teenuste hinnataset, teenuste hinna-kvaliteedi suhet, teeninduskvaliteeti, soodsate ja mugavate otsetranspordühenduste (sealhulgas odavlendude) vähesust Euroopa peamistelt sihtturgudelt ning atraktiivsete ja omanäoliste turismitoodete ebapiisavat pakkumist ja tutvustamist. Lisaks mõjutasid 2007.aastal Eesti turismi negatiivselt poliitilised probleemid suhetes Venemaaga, mis ei lasknud Eestil osa saada Venemaa elanike välisreiside tugevast kasvutrendist.

59% ööbimistest veetsid majutusettevõtetes puhkusereisijad, 3% konverentsireisijad, 16% muud tööreisid ja 22% muudel eesmärkidel reisinud (k.a. ravireisijad).

Vähenes konverentsi-puhkuse- ja ka muudel eesmärkidel tehtud reiside arv, vaid tööreiside arv kasvas veidi.

2007.aastal vähenes välituristide ja nende ööbimiste arv paljudes suurema osatähtsusega sihtkohtades: Tallinnas (-2,5%), Pärnus (-6%), Tartus (-14%) ja Harjumaal (-11%).

Ida-Virumaal ja Läänemaal majutatud välituristide arv kasvas, kuid nende ööbimiste arv vähenes.

Saare maakond oli suurema osatähtsusega maakondadest ainuke, kus välituristide ja nende ööbimiste arv kasvas (+13%).

Eesti siseturism

Pärast 2006.aasta rekordilist, 34%-list siseturistide arvu kasvu majutusasutustes oli nende lisandumine 2007.aastal mõnevõrra aeglasem. Võrreldes 2006.aastaga kasvas nende arv 16% ehk 131 000 võrra. Samuti kasvas siseturistide poolt majutusettevõtetes veedetud ööde arv 16%.

Nagu eelmiselgi aastal, kasvas kõigil eesmärkidel reisinud siseturistide arv.

Siseturistide ja nende ööbimiste arv kasvas arvuliselt kõige rohkem Harjumaal, Tallinnas, Pärnus, Ida-Virumaal, Läänemaal ja Saare maakonnas.

Puhkusereiside arv kasvas kõigis maakondades, v.a. Pärnu maakonnas. Arvuliselt kõige rohkem lisandus puhkusereise Saare, Ida-Viru ja Harju maakonnas.

Tööreise lisandus arvuliselt kõige rohkem Tallinnas, Harjumaal, Pärnus, Ida-Virumaal ja Jõgevamaal.

Siseturismi kiire kasv paaril viimasel aastal tuleneb eelkõige majanduskasvust Eestis. Tänu sellele saavad Eesti elanikud rohkem kulutada oma isiklikele puhkusereisidele ning Eesti firmad ja asutused seminaridele ja firmaüritustele. Pidevalt on lisandunud ka siseturistidele atraktiivseid ajaveetmis- ja puhkamisvõimalusi, ühtlasi on turismiteenuste pakkujad järjest enam suunanud oma turundustegevusi ja pakkumisi siseturistidele.

(http://public.visitestonia.com/files/statistika/Eesti_ja_maailma_turism_2007.pdf).

Peamiste sihtturgude turistide arvu muutusest Eestis annab ülevaate järgmine tabel.

Majutatud turistid	2004	2005	Muutus	2006	Muutus	2007	Muutus
Eesti siseturistid	547 712	619 168	13%	831 504	34%	962 771	15,8%
Soome	843 871	799 139	-5%	749 132	-6%	707 124	-6%
Rootsi	89 042	108 234	22%	105 939	-2%	90 221	-15%
Saksamaa	85 643	109 346	28%	90 073	-18%	87 109	-3%
Läti	40 956	51 558	26%	65 559	27%	74 667	14%
Venemaa	42 348	53 427	26%	67 201	26%	56 407	-16%
Suurbritannia	38 903	62 926	62%	61 393	-2%	56 113	-9%
Norra	35 798	41 273	15%	48 863	18%	55 999	15%
Leedu	20 555	24 703	20%	29 889	21%	35 561	19%
Ööbimised	2004	2005	Muutus	2006	Muutus	2007	Muutus
Eesti siseturistid	1 010 909	1 129 118	12%	1 522 963	35%	1 759 095	16%
Soome	1 664 799	1 581 685	-5%	1 501 481	-5%	1 425 926	-5%
Rootsi	184 871	235 202	27%	236 998	1%	195 748	-17%
Saksamaa	163 842	215 892	32%	185 550	-14%	177 355	-4%
Läti	59 532	74 880	26%	101 300	35%	119 429	18%
Venemaa	101 546	138 508	36%	176 862	28%	149 663	-15%
Suurbritannia	94 843	159 141	68%	155 667	-2%	140 230	-10%
Norra	81 288	105 432	30%	134 741	28%	148 254	10%
Leedu	32 068	40 925	28%	52 202	28%	61 207	17%

(Tabel 1. Eesti turistide arvu dünaamika.

http://public.visitestonia.com/files/statistika/Eesti_ja_maailma_turism_2007.pdf).

Vaatamata Soome turistide arvu langusest viimastel aastatel on ikkagi (peale Eesti siseturiste) Eesti majutusasutustes Soome turistide koguarv võrreldes teiste välisturistide koguarvuga mitmekordselt suurem. Lisaks on tabelist näha, et kuigi Venemaa, Suurbritannia ja Norra turistide arv on väiksem kui Läti turistide arv, ületab nende ööbimiste arv Läti turistide ööbimiste arvu Eestis.

Tulenevalt tabelist on Eesti esmase tähtsusega sihtturud Eesti siseturg ja Soome ning teisese tähtsusega sihtturud: Rootsi, Saksamaa, Läti, Venemaa, Suurbritannia ja Norra.

Ida-Virumaa

Ida-Virumaal on 2007. aastal majutatud turistidest jätkuvalt peamiselt Eesti siseturistid, moodustades 70% kogu maakonnas majutatute arvust. Eesti siseturistide arv on ka antud aastal Ida-Virumaal kasvanud (10%). Seega on Ida-Virumaa jaoks Eesti siseturg üks

olulisemaid. Maakonnas domineerivad majutatud välisturistide arvu poolest Soome (vaatamata, et Eestis majutatud Soome turistide arv on 2007.aastal vähenenud) ja turiside arvu kasvu poolest Saksamaa (75%). 2007. aastal on kasvanud majutatud välisturistide arv Lätist. Venemaa turistide märkimisväärne langus võrreldes eelnevate aastatega võib tuleneda Eesti liitumisest Schengeniga, tänu millele vaid Schengeni viisat omavad Venemaa kodanikud saavad sama viisaga ka Eestisse reisida. Samuti on vähenemine seotud pronksõduri teisaldamise ja aprillirahutustega. Märkimisväärselt on vähenenud Norra turistide arv Ida-Virumaale, kuigi Eestis on see arv oluliselt kasvanud. Taani turistide arvu langust võib seostada Tallinn-Rostocki liinilaeva puudumisega. Rootslaste huvi langust võib osaliselt seletada hindade tõusuga Eestis. Teise põhjusena võib nimetada Läti konkurentsipositsiooni mõningast tugevnemist tänu Rootsi ja Läti vaheliste laeva- ja odavlennuühenduste lisandumisele, ning Läti varasemast aktiivsemale turundusele Rootsis. Täpsema ülevaate turistide arvu muutustest 2004-2007 annab järgnev tabel.

	2004	2005	Muutus %	2006	Muutus %	2007	Muutus %
Eesti siseturist	50795	53354	5	66552	25	73206	10
Soome	7385	5551	-25	7549	36	8506	13
Venemaa	3112	4022	29	5389	34	4378	-19
Läti	1718	1898	10	2136	13	2753	29
Norra	925	2642	186	2915	10	2124	-27
Saksamaa	1411	1382	-2	1011	-27	1770	75
Rootsi	925	1333	44	1400	5	1135	-19
Leedu	251	441	76	925	110	930	1
Taani	1431	1222	-15	837	-32	378	-55
Ööbijaid kokku:	67953	71845	6	88714	23	95180	7

(Tabel 2. Ida-Virumaa turistide arvu dünaamika. Statistikaamet.)

Tulenevalt turu analüüsist on Ida-Virumaa esmased sihtturud Eesti siseturg ning naaberriigid Soome ja Venemaa ning teisesed rihtturud Läti, Norra, Rootsi ja Saksamaa.

Võrreldes Eesti peamiste sihtturgudega on Ida-Virumaal Venemaa esmaste sihtturgude hulgas ja Suurbritannia jääb kaugematesse arendustegevustesse.

Toila Sanatoorium

Toila Sanatoorium on valla suurima majutusettevõtte, mis kujundab Toila vallas ööbivate turistide, seega peamiste sihtturgude üldpilti. Nagu Eestis ja Ida-Virumaal on ka Toila Sanatooriumis 2005-2007 aastatel ööbinud turistide arvult kõige enam Eesti siseturistid. Lisaks on Toila Sanatooriumis Eesti siseturistide arv järjepidevalt kasvanud.

Kuigi Ida-Virumaal on erinevalt Eestist terviklikult Soome turistide arv viimastel aastatel kasvanud, on Toila Sanatooriumi näitajad pigem sarnased Eesti näitajatele, st. Soome turistide arv on langenud veidi 2006.aastal ja oluliselt 2007.aastal (-47%).

Norra turistide arv on, vastupidiselt Eesti külastuse kasvu näitajatele, nagu Ida-Virumaalgi langenud (2007.a. -34%).

Eesti poliitilised probleemid suhetes Venemaaga ei lasknud ka Toila Sanatooriumil osa saada Venemaa elanike 2007.aasta välisreiside tugevst kasvutrendist. Kui 2006.aastal kasvas Vene turistide arv Toila Sanatooriumis hüppelist, siis 2007.aastal hoopis veidi langes (-4%).

Vaatamata Soome, Norra ja Venemaa turistide arvu langusest, jäi nende riikide turistide arv Toila Sanatooriumis üle 1000 külastaja künnise.

2006. aastal näitas Saksa turistide arv langust Eestis, Ida-Virumaal ja ka Toila Sanatooriumis. 2007.aastal oli, vaatamata Eestis Saksa turistide arvu vähenemisele, majutatud Saksa turistide oluline kasv Ida-Virumaal (76%) ja Toila Sanatooriumis (60%). Sellegi poolest langes 2007.aastal võrreldes 2006.aastaga Saksa turistide ööbimiste arv Toila Sanatooriumis (-34%), mis näitab Saksa turistide külastuse pikkuse olulist vähenemist Toila vallas.

Vaatamata 2007.aastal majutatud Rootsi turistide arvu langusele Eestis (-15%) ja Ida-Virumaal (-19%), saavutas Toila Sanatoorium nende arvu olulise kasvu (38%). Läti turistide arv kasvas nagu Eestis ja Ida-Virumaal 2006. ja 2007.aastal ka Toila Sanatooriumis. Siiski jäid Saksa, Rootsi ja Läti turistide arv Toila Sanatooriumis alla 200 külastaja aastas. Ülejäänud riikide külastajate arv jäi alla 100 künnise, seetõttu antud töös peamiste sihtturgudena ei käsitleta.

Nr.	Sihtriik	2005	2006	Muutus %	2007	Muutus %
I.	Külastajate arv					
1.1.	Eesti	14039	17881	27	21966	23
1.2.	Soome	2457	2291	-7	1204	-47
1.3.	Norra	1960	1919	-2	1273	-34
1.4.	Venemaa	663	1401	111	1349	-4
1.5.	Saksamaa	153	116	-24	186	60
1.6.	Rootsi	118	91	-23	126	38
1.7.	Läti	77	123	60	151	23
II.	Inimpäevad					
2.1.	Eesti	48052	60818	27	65963	8
2.2.	Soome	12875	11724	-9	4878	-58
2.3.	Norra	11457	11409	0	7354	-36
2.4.	Venemaa	3357	9216	175	7579	-18
2.5.	Saksamaa	666	932	40	611	-34
2.6.	Rootsi	418	374	-11	576	54
2.7.	Läti	140	227	62	273	20

(Tabel. 3. turistide arvu muutus Toila Sanatooriumis 2005-2007.)

Tulenevalt turu analüüsist on Toila valla esmased sihtturg Eesti siseturg ja Soome, Norra, Venemaa välisturud ning teised Saksamaa, Rootsi ja Läti.

Kokkuvõte

Strateegiliselt kõige mõjusam on orienteerumine Toila piirkonnas juba olemasolevatele sihtturgudele.

Toila Sanatoorium on valla suurim majutustevõte, mis kujundab Toila vallas ööbivate turistide, seega peamiste sihtturgude üldpilti. Turu analüüsist lähtub, et Toila Sanatooriumi, seega Toila piirkonna peamised sihtturgud on Ida-Virumaaga võrreldes sarnased. Ida-Virumaal teisest sihtturgude hulgast on Norra Toila valla puhul esmaste sihtturgude seas. Nagu Ida-Virumaal jääb ka Toila vallas Suurbritannia võrreldes Eestiga üldiselt peamistest sihtturgudest välja. Tulevikus võib vastavalt turu muutustele käsitleda Suurbritanniat kui perspektiivset sihtturgu.

Toila piirkonna peamisteks sihtturgudeks on:

Esmased:

- **Eesti (esmane);**
- **Soome;**
- **Venemaa;**
- **Norra.**

Teisesed:

- **Saksamaa;**
- **Rootsi;**
- **Läti.**

10.1 Sihtturgude üldiseloomustus

Eesti siseturist

Endiselt reisivad rohkem eestlased kui mitte-eestlased, suurema sissetulekuga rohkem kui väiksema sissetulekuga, kõrgharidusega elanikud rohkem kui madalama haridusega elanikud ja nooremad rohkem kui vanemad inimesed. Eelmise aastaga võrreldes olid 2007.a. reisirid ajalises mõttes õige pisut pikemad (ööbimiste arv on veidi suurenenud).

Ülekaalukalt onn kõige levinumaks tegevuseks Eesti-sisestel reisidel sugulaste või tuttavate külastamine (neid külastati 51 protsendil reisidest), teisel kohal on rannamõnude nautimine (35% kõikidest reisidest). Võrreldes varasemate aastatega kasvas aktiivsete harrastustega tegelemine ja on hakatud rohkem külastama vaatamisväärsusi. Ilmneb, et keskmiselt kombineeritakse sisereisidel 2-3 peamist tegevust – sugulaste või tuttavate külastamist, vaatamisväärsustega tutvumisega ja aktiivsete harrastustega. Naised külastasid meestega võrreldes veidi enam sugulasi ja tuttavaid, ajaloo või kultuuriga seotud vaatamisväärsusi, muuseumi või näituse ning looduslikke vaatamisväärsusi.

(2007. aasta suve siseturism (vaba aja reisirid) – elanikkonna uuring, <http://www.eas.ee>)

Soome

Kuigi Eesti on aastaid olnud soomlaste populaarseim sihtkoht, 2006 aastal tegid Soome 15-74 aastased elanik 1,8 miljonit ühe- või mitmepäevast reisi Eestisse (28% kõigist välisreisidest), on välisreisid Eestisse vähenenud. Lähiaastatel on tõenäoline Eestit külastavate Soome turistide arvu stabiliseerumine Euroopa Liidu laienemisele eelnenud (2003.a.) tasemel.

2006.aastal ööbis Eestis hinnanguliselt 920 000 Soome turisti, kellest 81% (749 230) ööbis majutusettevõtetes ja ülejäänud tuttavate juures, oma korteris või suvilas. 20% majutatud Soome turistidest ööbis spaades või sanatooriumides. Tulenevalt spaapuhkuste pikemast kestusest oli spaade osatähtsus ööbimistest 43%. Kuni 2004.aastani kasvas spaade osatähtsus aasta-aastalt, sealpeale on aga püsinud enam-vähem 2004.aasta tasemel (kuna soomlaste ööbimiste arv on vähenenud nii spaades kui ka muudes majutusettevõtetes). 2006.aastal viibisid Soome turistid ühes spaas või sanatooriumis keskmiselt 4,3 ööd, muudes majutusettevõtetes keskmiselt 1,4 ööd. Viimasel paaril aastal on viibimise kestus spaades aasta-aastalt veidi lühenenud, muudes majutusettevõtetes aga veidi pikenenud. Tulenevalt spaapuhkuste suurest osatähtsusest viibivad majutusettevõtetes ööbivad Soome turistid rohkem väljaspool Tallinna kui muud välituristid. 2006.aastal oli 54% Eestis ööbinud Soome turistidest puhkusereisijad, 10% tööreisijad, 9% ravireisijad, 14% sugulaste või tuttavate külastajad, 5% ostureisijad ja 9% reisirid muudel eesmärkidel. Eestit oma puhkusesihtkohaks

valima motiveeris Soome turistide eelkõige see, et Eesti asub lähedal (seda nimetas väga oluliseks teguriks 56% ja mõnevõrra oluliseks 23% puhkuseturistidest). Kolmandik Soome turistidest reisis Eestisse koos abikaasa või elukaaslasega, veerand koos sugulaste või tuttavatega ja veidi alla veerandi reisis üksi. Koos alla 15-a. lastega reisis Eestisse vaid kümnendik Soome turistidest.

Vaba aja reise välismaale tegid arvuliselt kõige rohkem 45-54 aastased (21% puhkusereisidest), neile järgnesid 55-64 aastased (20%) ja 35-44 aastased (18%). Lõuna-Soome elanike reisimisaktiivsus on oluliselt suurem kui Kesk- ja Põhja-Soome elanikel.

Vaatamisväärsustest ja tegevustest Eestis nimetasid soomlased kõige olulisemadena soodsaid ostuvõimalusi (neid nimetas väga või üsna olulisteks 57%) ja looduslikult kauneid kohti (55%). 40% ringis oli neid, kes nimetasid huvipakkuvana ilu- või raviteenuseid, restorane ja aktiivseid harrastusi looduses. Nooremad inimesed (15-29 a.) on huvitatud eelkõige ostuvõimalustest, restoranidest ja ööelust (joonis 15). Keskmistele vanusegruppidele (30-49 a.) on ostuvõimaluste kõrval huvipakkuvad looduskaunid kohad. Üle 50-aastased nimetasid kõige huvipakkuvamana looduslikult kaunite kohtade külastamist, neile järgnesid ravi- ja iluteenused ning ostuvõimalused. Mida vanemasse vanusegruppi vastajad kuulusid, seda rohkem mainisid nad ka kontserte, ooperietendusi, muuseume, näitusi ning mõisahooneid. Aktiivsed harrastused pakuvad vanusegruppidele huvi eelkõige 30-39 aastastele. 53% vastanutest, kellel oli alaealisi lapsi, nimetas Eestisse reisides väga või üsna olulisena lastele mõeldud ajaveetmisvõimalusi.

(Eesti positsioon puhkuse sihtkohana Soomes. EAS 2007)

Soome Statistikaameti Soome elanike välisreiside uuring näitab, et 2006 ja 2007 on vähenenud igat tüüpi reiside arv Soomest Eestisse – nii ühe-, kui ka mitmepäevaste reiside, nii puhkuse kui tööreiside arv. Üheks teguriks on kindlasti hindade tõus Eestis, teiseks teguriks on ilmselt küllastumine – paljudele tundub, et peale korduvaid külastusi ei ole enam piisavalt stiimulit (uued ajaveetmisvõimalused, vaatamisväärsused) uuteks reisideks. Lisaks ilmsid 2006 a. ka muutused soomlaste välisreiside eelistustes üldiselt. Kasvas soomlaste puhkusereiside arv kaugematesse riikidesse (Hispaania, Kreeka, Küpros jne) ja vähenes reisimine ka Eestiga sarnastes riikidesse: Venemaa, Läti, Poola.

(Eesti ja maailmaturism 2007, EAS, turismiarenduskeskus), (Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Soomes. <http://www.eas.ee>)

Norra

Vastukaaluks Soome ja Rootsi turistide huvi vähenemisele on Norra olnud Eestile üks kõige kiiremat ja stabiilsemat kasvu näidanud turismiturg viimasel kümnel aastal. Kasvu on toetanud Eesti hea maine Norras, soodne hinnatase ja järjest lisandunud lennuühendused Tallinna ja Oslo vahel. Kasvu kiirenemisele aitas kaasa 2006.a. maist Tallinn-Oslo liinile lisandunud odavlennufirma Norwegian. Valdavalt on sel aastal lisandunud Norra turistide ja nende ööbimisi Tallinnas, väiksema osatähtsusega maakondadest kasvas nende arv tunduvalt ka Saare, Harju ja Valga maakonnas.

http://public.visitestonia.com/files/statistika/Eesti_ja_maailma_turism_2007.pdf

Kasvanud on lühikeste linnapuhkuste ja spaapuhkuste populaarsus, aga ka eksklusiivsete/unikaalsete sihtkohtade ning ökoturismi populaarsus. Sihtkohtade eelistusi määravad järjest enam odavlennuliinid. Lisaks põhipuhkusele teevad Norra elanikud tüüpiliselt aasta jooksul veel mitu 1-3 ööbimisega puhkusereisi. Valdav osa välisreise tegevatest Norra elanikest otsib reisiinfot internetist. Vaid veerand Norra turistidest reisis mööda Eestit ringi, transpordivahenditena olid seejuures enam-vähem võrdselt olulised liinibuss või rong, oma auto ja rendiauto. Valdav osa (84%) Norra turistidest tutvus Eestis vaatamisväärsustega omal

käel, lisaks käis 28% giidiga ekskursioonil, 39% näitustel, 23% kultuuriüritustel, 18% viibis looduses ja 13% tegeles aktiivsete harrastustega. Eestit oma puhkusesihtkohaks valima motiveeris neid eelkõige Tallinna vanalinn. 33% nimetas väga oluliseks ja 44% mõnevõrra oluliseks teguriks soovi tutvuda kultuuri ja ajalooa. Tähtsuset kolmas tegur oli soodsad hinnad. 20% Norra puhkuseturistidest kasutas Eestisse reisis reisipaketti ja umbes samapalju broneeris reisifirma kaudu üksikuid reisi teenuseid, umbes 60% aga reisis omal käel.

Eestit külastanud oli keskmisest rohkem kõrgema sissetulekuga ja kõrgema haridusega elanikkonna gruppide hulgas, samuti vanemate vanusegruppide hulgas (üle 50 a.). Eestisse puhkuse reisisile tulla soovijaid on kõige rohkem nende seas, kes on Eestis mitu korda käinud. Kuna Eestis käinud vastajad andsid Eesti turismivõimalustele üldiselt paremaid hinnanguid kui mitte käinud, näitavad tulemused ühelt poolt Eestit külastanute rahulolu reisisga, kuid teiselt poolt ülejäänud elanikkonna suhteliselt vähest teadlikkust Eesti turismivõimalustest.

Ajaveetmisvõimalustest ja vaatamisväärsustest Eesti-reisil nimetati kõige huvipakkumatenas restorane ja kohvikuid (neid pidas oluliseks reisikomponendiks 87% vastanutest), looduslikult kaunite kohtade külastamist (58%) ja ostuvõimalusi (57%). Järgnesid arhitektuur (48%), kultuurisündmused (43%), ööelu (41%), muuseumid, näitused (37%) ja aktiivsed harrastused looduses (33%). Negatiivne on arvamus Eesti turismiinfrastruktuuri tasemest ja Eesti atraktiivsusest lastega perede sihtkohana. Vastanutest, kellel oli lapsi, pidas Eestit lastega peredele ebahuvitavaks sihtkohaks 29%.

[Eesti potentsiaal](http://www.eas.ee) puhkuse sihtkohana NORRAS. <http://www.eas.ee>

Venemaa (eelkõige Moskva ja Peterburi elanikud)

Aprillis 2007 vähenes Venemaa turistide arv Eesti majutusettevõtetes 13%, mais augustini 30% ehk ligi 8000 võrra (võrreldes aastaga 2006). Septembris oli langus 2006 a võrreldes 19%. Eelkõige vähenes ööbinute arv Tallinnas aga ka Pärnus, Ida-Viru, Saare ja Põlva maakonnas. Eesti turismi on negatiivselt mõjutanud poliitilised probleemid Venemaaga, mis ei ole lasknud Eestil kasu saada Venemaa elanike välisreiside tugevast kasvutrendist. (Eesti ja maailmaturism 2007, EAS, turismiarenduskeskus).

Eestisse puhkuse reisisile tulekut peab väga või suhteliselt tõenäoiseks 11% Moskva ja 12% Peterburi elanikest, eelkõige nooremad vanusegruppid. Vene turisti jaoks on Ida-Virumaa Tallinna järgi 2 reisi sihtkoht Eestis.

Neilt, kes pidasid tõenäoliseks lähemal kolmel aastal Eestisse puhkuse reisisile tulekut, küsiti huvi erinevate Eesti-reiside ja ajaveetmisvõimaluste vastu. Kõige rohkem pakkus huvi võimalus ühendada Eesti külastamine Soome või Rootsi külastusega: sellest oli väga või üsna huvitatud 88% Moskva ja 79% Peterburi elanikest. Järgnes SPA-puhkus, millest oli väga või üsna huvitatud umbes kolmveerand mõlemas linnas vastanutest. Lühipuhkus Tallinnas pakuks huvi 2/3-le, autoringreis Eestis ligi 60%-le ning lühipuhkus mõnes teises Eesti linnas (v.a. Tallinn) veidi rohkem kui pooltele vastanutest. Organiseeritud bussiringreisi Eestis mainis huvipakkumatenas umbes 45% ning maapuhkust umbes 40% vastanutest (joonis 5). Tegevustest ja vaatamisväärsustest Eestis pakuks kõige rohkem huvi looduslikult kaunid kohad ja arhitektuur (need nimetas väga või üsna olulisena umbes 80% vastanutest) ning kultuurisündmused ja muuseumid (3/4 vastanutest). Suhteliselt olulistena mainiti ka veeparke (73% Peterburi ja 65% Moskva elanikest). Muid aktiivseid harrastusi mainis olulisena veidi üle 60% vastanutest ning restorane ja baare umbes 55% (võrreldes Põhjamaades tehtud küsitlustega kajastub eelistustes see, et Venemaal pidasid Eestisse puhkuse reisisile tulekut tõenäoliseks eelkõige nooremad vanusegruppid). Teiste küsitud teguritega võrreldes kõige

vähem tähtsaks pidasid vastajad ostuvõimalusi, kuigi ka neid nimetas väga või üsna olulisena umbes 40% vastanutest.

Looduse vastu tunnevad huvi kõik vanusegrupid enam-vähem ühepalju; muuseumidest ja kultuurisündmustest huvituvad rohkem vanemad vanusegrupid; ööelust, veeparkidest, aktiivsetest harrastustest ja ostudest aga nooremad vanuserühmad. Naised tunnevad meestega võrreldes rohkem huvi kultuuri, arhitektuuri ja ostude vastu.

(Eesti maine puhkusesihtkohana: Moskva ja Peterburi elanikkonna küsitlus, märts 2005. <http://www.eas.ee>)

Rootsi

Rootsi turistide arv on 2007 aastal kõigil kuudel vähenenud. Jaanuarist maini oli langus suhteliselt tagasihoidlik (-6%), kuid alates suvest juba üsna märkimisväärne (suvekuude kokkuvõttes -20%, septembris -17%). Rootsi spaaturistide arv, mis kasvas kiiresti perioodil 2003-2005 (kolme aastaga nende arv kaheksakordistus), kasvas 2006.aastal tunduvalt aeglasemalt kui paaril eelneval aastal;

2007.aasta jaanuarist septembrini aga vähenes nende arv veerandi võrra. Vähenenud on ka Rootsi turistide arv muudes majutusettevõtetes. Rootsi turistide ja nende ööbimiste arv on sel aastal vähenenud paljudes Eesti maakondades, kuid suurema osa langusest absoluutarvudes annab nende vähenemine Tallinnas, Pärnus ja Harjumaal. Rootsi turistide ja nende ööbimiste arv on sel aastal tunduvalt kasvanud vaid Saare maakonnas (eelmise aasta languse järel). Rootslaste huvi langust Eesti vastu võib osaliselt seletada hindade tõusuga Eestis, kuna suur osa Eestisse reisivatest rootslastest on traditsiooniliselt olnud need, keda on siia reisima motiveerinud Rootsiga võrreldes madalamad hinnad. Teise põhjusena võib nimetada Läti konkurentsipositsiooni mõningast tugevnemist tänu Rootsi ja Läti vaheliste laeva- ja odavlennuühenduste lisandumisele, ning Läti varasemast aktiivsemale turundusele Rootsis.

Reisivad peamiselt 30-49 või 50-59. aastaste vanusegrupid. Vanemad vanusegrupid on rohkem huvitatud loodusest, kultuurisündmustest ja muuseumitest. Aktiivsed harrastused huvitavad teistest mõnevõrra rohkem 30-39-aastaseid, kuid ka 20-29 ja 40-59-aastaseid. Kuigi rootslased eelistavad sõita autoga, kasutavad kohtade broneerimisel ja info hankimisel reisikorraldajate teenuseid. Läbi reisifirmade reisimine on neile turvalisem. (Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Rootsis 2007. <http://www.eas.ee>)

Läti

Turism Lätist (ka Leedust) on viimastel aastatel tunduvalt kasvanud. Jaanuar-september 2007 kasvas Läti turistide arv eesti majutusettevõtetes 10% (Leedu 21%), eelkõige Tallinnas. See on seotud elanikkonna sissetulekute suurenemisega ja välisreiside üldise kasvuga. 2007 aastal lisandus ka mõningaid regionaalseid transpordiühendusi neist riikidest (lennuliinid Tallinn-Palanga, Riia-Kuressaare). (Eesti ja maailmaturism 2007, EAS, turismiarenduskeskus).

Läti välisreisidest domineerivad reisisihtkohtadena lähiriigid: Eesti, Leedu, Venemaa ja Valgevene. Sihtkohtadest on esikohal Leedu, millele järgneb Eesti. Välisreisidel käivad kõige rohkem 25-44 aastased, kuid oluline sihtgrupp on ka 45-54 aastased elanikud. Läti elanikud kasutavad Eestisse reisimisel vähe reisifirmade teenust.

Lähemal kolmel aastal Eestisse puhkusereisile tulekut pidas väga või üsna tõenäoliseks 35% vastanutest. Kuna puhkusereise välismaale, k.a. lähiriikidesse, teeb väike osa Läti elanikkonnast

(need, kes on piisavalt maksujõulised), kavandavad puhkuseisei Eestisse põhiliselt samad sihtgrupid, kes on Eestis käinud viimase kümne aasta jooksul: alla 44-aastased, suurema

sissetulekuga inimesed, Eestis tuttavaid omavad inimesed, ning Riia, Vidzeme ja Kurzeme elanikud.

Küsimusele huvi erinevate Eesti-reiside ja ajaveetmisvõimaluste vastu vastused peegeldavad eelkõige nooremate vanusegruppide eelistusi: kolmveerand vastanutest olid alla 45-aastased (vanusegrupp, kes tõenäolisemalt tuleb Eestisse puhkusereisile). Umbes kolmveerand vastanutest on väga või mõnevõrra huvitatud lühipuhkusest Tallinnas või mõnes teises Eesti linnas, Eesti ja Soome või Rootsi kombineeritud reisist ning autoringreisist Eestis. Spaapuhkus pakuks huvi umbes 2/3-le ning bussiringreis ja maapuhkus kumbki umbes pooltele vastanutest. Seejuures pakub Eesti-reisi ühendamine Soome või Rootsi külästusega teistest rohkem huvi 15-24aastastele, puhkus Tallinnas või mõnes teises Eesti linnas 25-34aastastele. Nagu teisteski riikides, on autoringreis eelkõige alla 45-aastaste, organiseeritud bussireisi aga pigem üle 45-aastaste eelistus.

Vaatamisväärsustest või ajaveetmisvõimalustest pakuvad kõige rohkem huvi looduslikult kaunite kohtade külastamine (seda pidas väga või üsna huvipakkuvaks 81% vastanutest) ja puhkus mere ääres (74%). Arhitektuuri pidas huvipakkuvaks 66% vastanutest, ning muuseume, kultuurisündmusi ja aktiivseid harrastusi veidi alla 60% vastanutest. Restoranid-baarid, ööelu ja ostud pakkusid eelnimetatutega võrreldes oluliselt vähem huvi. Mehed on naistega võrreldes rohkem huvitatud aktiivsetest harrastustest ja ööelust, naised aga arhitektuurist, muuseumidest, kultuurisündmustest, ostudest ja rannapuhkusest. Looduslikult kaunid kohad aga pakuvad meestele ja naistele enam-vähem ühepalju huvi ja on mõlema grupi eelistustes esikohal. Looduslikult kaunite kohtade külastamine on esimene eelistus ka kõigile vanusegruppidele, v.a. 15-24aastastele, kes nimetasid kõige huvipakkuvamana puhkust mere ääres. Aktiivsed harrastused, restoranid ja baarid, ostud ja ööelu huvitavad rohkem nooremaid vanusegruppe; arhitektuur, muuseumid ja kultuurisündmused aga pigem üle 35-aastasi. Sissetulekust või Eesti külästuse kogemusest eelistused eriti ei sõltu.

(Eesti maine puhkusesihtkohana: Läti elanikkonna küsitlus, oktoober-november 2005. <http://www.eas.ee>)

Saksamaa

Saksamaa elanike välisreiside arv, mis 2006. aastal 2% vähenes, kasvas 2007.aastal 2%. Samas ilmnes Saksamaa elanike puhkusereiside hulgas teist aastat järjest trend, et kasvasid puhkusereisid kodumaal, kuid puhkusereisid välismaale vähenesid (2006.aastal -3%, 2007.aastal -1%).

Üheks oluliseks Eestisse reisimist pidurdanud teguriks on transpordiühenduste vähesus, mille tõttu vähenes teist aastat järjest Saksamaa turistide arv. 2006.a. vähenes Eestis ööbinud sakslaste arv 18%, põhiliselt tulenevalt otselaevaliini sulgemisest. 2007.a. kokkuvõttes vähenes nende arv 2006.aastaga võrreldes 3%. Positiivsena võib siiski märkida, et 2007.a. kaks viimast kuud näitasid olulist muutust – võrreldes 2006.a. samade kuudega kasvas majutatud sakslaste arv koguni 16%.

Saksamaa üle 15-aastastest elanikest on Balti riikides käinud 10%, sealhulgas Leedut on külastanud 6%, Eestit 5% ja Lätit 4% elanikkonnast. Suurem osa Balti riikides käinud vastanutest on külastanud vähemalt kahte Balti riiki. Baltimaades ja sealhulgas ka Eesti käinuid on rohkem meeste ning kõrgema hariduse ja kõrgema sissetulekuga inimeste seas. Vanusegruppide lõikes on Balti riike külastanud kõige rohkem üle 65-aastaste hulgas (17%), neile järgnevad 55-64- ja 25-34 aastased, kelle hulgas on Balti riikides käinuid 13%. Vanemate vanusegruppide esindajad on ühtlasi tõenäolisemalt külastanud vähemalt kahte Balti riiki.

Neist, kes on Balti riikides käinud, on piirkonna külastamisest väga või üsna huvitatud ligi pooled, Vanemate vanusegruppide (üle 55 a.) seas on Balti riikide külastamisest huvitatuid rohkem kui nooremate hulgas. Samas aga ilmnevad vanusegruppide vahel mõningad erinevused riikide eelistustes: 15-34-aastased eelistavad Balti riikidest Eestit, üle 55-aastased aga veidi rohkem Leedut. Keskmistele vanusegruppidele (35-54 a.) pakuvad kõik kolm Balti riiki enam-vähem võrdselt huvi keskmisest mõnevõrra rohkem on Balti riikide külastamisest huvitatuid ka kõrgema hariduse ja kõrgema sissetulekuga inimeste seas ning Berliini elanike seas, Leedut külastada soovijaid ka Põhja-Saksamaa elanike seas.

Lähemal kolmel aastal Balti riikidesse puhkusereisile tulekut peab väga tõenäoliseks 4% ja üsna tõenäoliseks 11% vastanutest. Põhiliselt on need samad elanikkonna grupid, kelle hulgas on keskmisest rohkem Balti riike külastanud või kes eelmises küsimuses mainisid suuremat huvi Balti riikide külastamise vastu: mehed, kõrgema hariduse ja kõrgema sissetulekuga inimesed, vanusegruppidest eelkõige 55-64 aastased, aga ka üle 65- ja 25-34 aastased.

Kõige tõenäolisemalt tuleksid Baltimaadesse Läänemere kruiisi raames või linnareisile – mõlemat nimetas väga või üsna huvipakkuvana 2/3 vastanutest. Veidi alla 50% oleks huvitatud ringreisist auto või haagissuvilaga ning veidi alla 40% maapuhkusest. Spaapuhkust nimetas huvipakkuvana kolmandik ja organiseeritud bussiringreisi 22%. Auringreisist on keskmisest rohkem huvitatud 25-44aastased, maapuhkusest 25-54aastased, linnapuhkusest 15-34- ja üle 55-aastased ning bussiringreisist üle 45-aastased. Naised on meestega võrreldes rohkem huvitatud linnareisist ja spaapuhkusest. Need, kes pole Baltimaades käinud, mainisid esimese eelistusena Läänemere kruiisi, ülejäänud aga linnareisi Baltimaadesse reisides pakuks vastanutele huvi eelkõige loodus, ajalugu ja kultuur. Need, kes pole Baltimaades käinud, mainisid rohkem erinevaid tegevusi ja vaatamisväärsusi, näiteks nimetasid nad siinkäinutega võrreldes rohkem huvipakkuvatena oste ja aktiivseid harrastusi. Naised on mõnevõrra rohkem huvitatud loodusest ja kultuurisündmustest, mehed aga ajalooa seotud vaatamisväärsustest.

(Eesti maine puhkusesihtkohana Saksamaal: elanikkonna küsitlus (2005), <http://www.eas.ee>)

10.2 Sihtrühmade iseloomustus

Tulenevalt valitud turismifookusest on peamisteks sihtrühmadeks ilu- ja ravituristid ning aktiivse puhkuse harrastajad.

Ilu- ja ravituristid üldine iseloomustus

Uuringud: Eesti ja maailmaturism 2007, Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Soomes, Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Norras ja Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Rootsis 2007, toovad välja peamiste ilu- ja raviteenuste sihtrühmadena üle 50-aastased vanuserühmad. Sama tõendab ka Toila Sanatooriumi statistika „taastusravikeskuses majutatud soo ja vanuse järgi“.

Vanus / Aasta	2007		
	mehed	naised	kokku
Alla 15	210	250	460

15 - 17	12	14	26
18 - 49	510	985	1495
50 - 64	459	1000	1459
65 ja vanem	2372	4381	6753
Kokku:	3563	6630	10193

Välisturist

Vanus / Aasta	2007		
Ravieesmärgil	mehed	naised	kokku
Alla 15	37	73	110
15 - 17	3	5	8
18 - 49	146	339	485
50 - 64	120	377	497
65 ja vanem	652	1061	1713
Kokku:	958	1855	2813

Eesti turist

Vanus / Aasta	2007		
Ravieesmärgil	mehed	naised	kokku
Alla 15	173	177	350
15 - 17	9	9	18
18 - 49	364	646	1010
50 - 64	339	623	962
65 ja vanem	1720	3320	5040
Kokku:	2605	4775	7380

Pea kõikidest riikidest on antud sihtgrupp (üle 50 aastased) lisaks ilu- ja raviteenustele enam huvitatud looduslikult kaunistest kohtadest, kultuurisündmustest ja muuseumitest.

Aktiivse puhkuse turistid

Välisturist

Soome: aktiivsed harrastused pakuvad vanusegruppidest huvi eelkõige 30-39 aastastele. 53% vastanutest, kellel oli alaealisi lapsi, nimetas Eestisse reisides väga või üsna olulisena lastele mõeldud ajaveetmisvõimalusi.

Rootsi: aktiivsed harrastused huvitavad teistest mõnevõrra rohkem 30-39-aastaseid, kuid ka 20-29 ja 40-59-aastaseid.

Venemaa: aktiivsetest harrastustest on huvitatud nooremad vanuserühmad, enim pakuvad huvi veepargid.

Läti: aktiivsed harrastused huvitavad rohkem nooremaid vanusegruppe, keda huvitavad rohkem ka restoranid ja baarid, ostud ja ööelu.

Norra: 33% Norra turistidele pakuvad huvi aktiivsed harrastused looduses. Negatiivne on arvamus Eesti turismiinfrastruktuuri tasemest ja Eesti atraktiivsusest lastega perede sihtkohana.

Eesti:

Parema ülevaate aktiivse puhkuse turistidest annab uuring „Aktiivsed harrastused Eestisestel reisidel 2007“

Aktiivsete harrastustega on 2007. aastal tegelenud pea kõik (97%) väljasõitudel viibinud inimestest. Sihipäraselt on aktiivsete harrastustega tegelenud reisinutest 45%, sh. ühe konkreetse alaga 14%, mitme alaga 31%. Ülejäänud 55% protsenti tegelevad sellega juhuslikult.

Vaba aja sisereisidel tegelevad ühe või mitme aktiivse harrastusega enam 15-19 aastaste (61%), 20-29 aastaste (53%), 30-39 aastaste (46%) ja 40-49 aastaste (42%) vanuserühmad. Samuti on oluline osakaal neto-kuussissetulekul: üle 8000 kr. (56%), 6001-8000 kr. (62%), 4001-6000 kr. (43%).

Aktiivsete harrastustega reisidel tegelevad enam kõrgharidusega (57%) inimesed, peamislt ettevõtjad, juhid või spetsialistid (62%), õpilased, tudengid (59%) ja keskastme spetsialistid, ametnikud (43%).

Suurem osa (59%), kes väljasõitudel regulaarselt või sageli mõnd ala harrastavad, jagavad oma energiat ka vaatamisväärsustega tutvumisele, kultuuriüritustele jms. 12% pühendavad end reisil peamiselt ühele aktiivsele harrastusele.

Kõige enam eelistavad aktiivsete alade regulaarsed harrastajad väljasõitudel ööbida majutusasutustes (28%). Kuigi muudegi võimaluste puhul jagunevad eelsitused küllaltki võrdest (sugulaste-tuttavate juures või oma maamajas 20% ja telgis 18%).

Enamus (53%) aktiivseist harrastajatest korraldab oma reise ja varustust ise.

Kõige levinum tegevus on jalutamine, looduses puhkamine (77%), looduslike vaatamisväärsustega tutvumine (59%). Põhiosa järgnevad jalgsimatkad (40%), jalgrattasõit (38%), taliharrastused (38%), pallimängud, tennis, vibulaskmine (33%) ja taimede, lindude või loomade vaatlus (32%), millega tegelesid 1/3 reisinutest. Järgnesid veematkamine (20%) ja seiklusrajad ning seiklusmängud (16%).

Kokkuvõte

Ilu- ja ravi puhkuse sihtgrupid on eelkõige üle 50. aastased, kes on enam huvitatud ka looduslikult kaunistest kohtadest, kultuurisündmustest ja muuseumitest.

Ilu- ja ravi puhkuse sihtgruppidele on suunatud komponentidest peamiselt

- ***Ilu- ja ravipuhkuse ala mis pakub küllastajatele nii lõõgastavaid, kosmeetilisi kui meditsiinilisi tegevusi ja protseduure.***

- ***Oru pargi ala, mis on kultuuriloolise taustaga miljööväärtuslik looduskeskkond, kus viiakse läbi mitmenäolisi üritusi ja pakutakse aktiivse puhkuse veetmise võimalusi (nt. jalutamine, kepikõnd jne.).***

Toetavate komponentidena kergemateks rekreatiivseteks tegevusteks ning valla vaatamisväärsustega tutvumiseks protseduuridest vabal ajal on oluline arendada ja tutvustada Sadama ja rannaala ning Matka- ja teemaradade võimalusi.

Aktiivse puhkuse sihtgrupid on eelkõige alla 50.aastased kõrgharidusega üle 6000 kr. netokuussissetulekuga ettevõtjad, spetsialistid ja ametnikud ning tudengid ja õpilased, kes on

lisaks põhitegevusele huvitatud ka vaatamisväärsustega tutvumisest ja kultuuriüritustest.

Aktiivse puhkuse sihtgruppidele on suunatud Toila Kuurorttoote komponentidest peamiselt

- ***Aktiivse puhkuse ala, mis on rekreatiivrajatiste ja teenuste võrgustik, kus on tingimused mitmel erineval tasemel spordi harrastamiseks, aktiivpuhkuse veetmiseks ning võimalus osaleda rahvusvahelistel võistlustel, meeskonnamängudes ning koolituste läbiviimises.***

- *Sadama ja rannaala, mis on mereäärne kompleks, kus külastajatele on tagatud mere ja rannaga seotud miljööväärtuslike elamuste ja teenuste pakkumine.*
- *Matka- ja teemarajad, mis moodustavad liikumisteede võrgustiku, mille põhieesmärk on suunata turistide liikumist ühelt toote põhikomponendilt teisele ning samal ajal tutvustada piirkonna kultuurilugu, ajalugu ja loodust.*

Toetavate komponentidena on oluline arendada ja tutvustada Oru pargi ala ning Ilu- ja ravipuhkuse ala lõögastusteenuste pakkumisi.

Mõlema valdkonna sihtrühmad eelistavad rohkem mitmepäevaseid reise ööbimisega majutusasutustes.

XI. Toila Kuurorttoote turundusstrateegia põhijooned

Toila piirkonnas võib määratleda kaks olulist turismiobjekti, mis kujundavad Toila kui puhkepiirkonna mainet – Toila sanatoorium ja Toila-Oru park.

Vaatamata sellele, et (Toila-) Oru park on tuntud külastusobjekt/vaatamisväärsus Eesti turul ja Toila SPA populaarne puhkuse veetmise koht nii Eesti kui väliseturul (eelkõige Soome, Norra ja Venemaa), ei ole Toila veel üldtuntult populaarne kui atraktiivne turismikeskus. Põhiline turistide liikumine toimub Toila sanatooriumi ja Toila-Oru pargi ümber.

Turunduse põhieesmärk:

Toila kuurorttoote kui mitmekülgse turismikeskuse e. külastuala turuosa säilitamine ja laiendamine uute sihtgruppide arvelt. Eesmärgi saavutamiseks luuakse külastajatele atraktiivne keskkond, mida täiendatakse pideva tootearendusega ning teadvustatakse sihtrühmi uutest võimalustest. Turistide liikumise geograafiat laiendatakse oluliselt ning luuakse seeläbi võimalused uute teenuste pakkumiseks.

Põhieesmärgi saavutamise indikaatoriteks on järgnevad eesmärgid.

- **Järjepidev tootearendus:**

Tootearendus aitab Toila kuurordil kohaneda turumuutustega, laiendada külastusala, hoida ja täiendada atraktiivsust, laiendada turgu ja sihtrühmasid, tõsta külastatavust ja pikendada keskmist külastusaega.

Aastaks 2013 on lisaks olemasolevatele toodetele välja arendatud 16 tooteelementi, neist:

1. Oru pargi alale 1 element;
2. Sadama- ja rannaalale 4 elementi;
3. Aktiivse puhkuse alale 5 elementi;
4. Ilu- ja ravipuhkuse alale 2 elementi;
5. Matka- ja teemaradadele 4 elementi.

- **Kvaliteedi tagamine:**

Tänapäeva tihedas konkurentsisis on oluline tagada toodetel kõrge kvaliteet. Kvaliteet aitab Toila kuurordil hoida head mainet andes eelise konkurentide ees.

Kvaliteedi tagamiseks:

- Järgitakse toodete väljatöötamisel ja edaspidisel haldamisel Eestis ja/või Euroopas kehtestatud kvaliteedi nõudeid vastavalt ettenähtud korrale;
- Kui arendatava toote/teenuse kohta ei ole välja töötatud kvaliteedinõudeid, töötatakse välja tootepõhine kvaliteedi sisehindamise kord ja järgitakse seda.
- Korraldatakse turismiteenindus üldiseid ja valdkonnapõhiseid koolitusi vähemalt 1 kord aastas.

Turundusstrateegia

Turundusstrateegia eesmärgiks on Toila kuurorttoote populaarsuse saavutamine, külastajate arvu suurendamine ja külastusaja pikendamine. Hetkel mõjutavad Toila mainet järgmised aspektid:

- Eesti ja välisurul (eelkõige lähinaabrid) populaarne ilu- ja ravipuhkuse veetmise koht Toila SPA;
- Eestis tuntud vaatamisväärsus ja külastusobjekt Oru park;
- Väljaspool Toila Sanatooriumit piiratud võimalustega endine kuurort.

Sellest lähtuvalt on turundusstrateegia peamised eesmärgid Toila Kuurorttoote maine kujundamine, tuntuse tõstmine ja külastusharjumuse kujundamine.

Maine kujundamine

Oluline on saavutada Toila Kuurorttoote kui Toila-Voka piirkonda hõlmava mitmekülgseid elamusi pakkuva turismikeskuse(ala) maine, mis tagab külastajatele tervise ja töövõime paranemise läbi ilu- ja raviteenuste ning aktiivsete tegevuste nii sise- kui väliskeskkonnas, hoides ja tutvustades piirkonna looduslikke ja kultuuriloolisi väärtusi.

Maine kujundamise esmajärgulisteks tegevussuundadeks on Toila Kuurorttoote brändi väljatöötamine ja selle promomine läbi meediakanalite üldsusele ning presentatsioonide koostööpartneritele.

Tuntuse tõstmine

Tuntuse tõstmisel on oluline koht aktiivne turundustegevus sihtgruppide hulgas. Oluline on info levitamise koostöövõrgustiku loomine ja hoidmine. Infomaterjalide koostamisel arvestatakse sihtturgude ja sihtgruppide hulgas enim kasutatavate infokanalitega: internet, reisifirmad, reisiraamatud, trükised.

Tuntuse tõusu toetab olulisel määral PR-ürituste korraldamine vähemalt 2 korda aastas. Populaarsuse tõstmisel on olulisel kohal järjepidev pakettide ja külastusprogrammide uuendamine tulenevalt muutustest turul ning mitmekülgsete tegevuste korraldamine, pidades silmas kvaliteetset ja paindlikku teenust erinevatele sihtrühmadele.

Külastusharjumuse kujundamine

Külastusharjumuste kujundamisel on oluline Toila Kuurorttoote arendusetappide täideviimine ja tegevuste käivitamine. Efektiivseks harjumuse tekitajaks võib lugeda järjepideva huvialase ja haridusliku tegevuse pakkumine koos lõõgastus- ja/või ravivõimalustega. Vabaajaveetmise teenuste osutamine ja ürituste järjepidev korraldamine süvendab ja stabiliseerib külastatavust.

Turundusplaani printsiibid

Lähtuvalt turu analüüsist on Toila kuurorttoote esmased turud Eesti, Soome, Venemaa ja Norra ning teisesed Saksamaa, Rootsi ja Läti, eelkõige Ilu- ja ravi puhkuse ning aktiivse puhkuse sihtgruppid, kuid ka ajaloo/kultuuri- ja loodusturistid.

Turundusplaanis on oluline arvestada peamiste sihtriikide ja sihtgruppide enim puhkuseks või reisiks kasutatavate infokanalitega.

Euroopas **kasvas jätkuvalt interneti kasutamine reisi broneerimiseks (+13%)**. Ka reisiinfo allikana on internet esikohal – seda kasutab 47% Euroopa turistidest. Infoallikatest teisel kohal on Reisifirma (24%), kolmandal sõbrad-tuttavad (15%) ja neljandal-viiendal reisiraamatud (7%) ja brožüürid (7%).

(http://public.visitestonia.com/files/statistika/Eesti_ja_maailma_turism_2007.pdf).

Sihtriik - iseloomustus	Olulised turunduskanalid	Materjal/info/tegevus
<p>Eesti (Eesti elanike suviste sisereiside uuring 2006 ja 2007)</p> <p>Ülekaalukalt populaarseim on info küsimine sõpradelt või sugulastelt; teisel kohal on kõigil vanusegruppidel internet. Lisaks kasutatakse infoallikana ajalehti, ajakirju ja televisiooni. Järgnevalt küsitakse infot reisil külastatud kohtades, reisibüroodest ja turismiinfokeskustest. Interneti lehekülgede hulgas kasutatakse enim 15-49 aastaste seas www.puhkaeestis.ee ja 50-74 aastaste seas valla või linna kodulehekülg.</p>	Internet	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Keskused, rajatised, objektid, teenused; • Ettevõtjad; • Paketid, külastusprogrammid; • Broneerimisvõimalus • Reklaam portaalil www.puhkaeestis.ee
	Meedia	<ul style="list-style-type: none"> • Tutvumissõidud ajakirjanikele; • Pressikonverentid; • Pressiteated.
	Reisibürood ja turismiinfokeskused	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Reisiraamat; • Paketid, külastusprogrammid; • Tooteinfo; • Regulaarne uudiskiri.
	Maakonna ettevõtted ja turismikeskused/ objektid.	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Paketid,

		<ul style="list-style-type: none"> külastusprogrammid; Tooteinfo.
<p>Soome (Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Soomes,dets.2007) Soome turistidest otsib keskmiselt 71% Soome reisiinfot internetist. Internetti kasutab üle 95% 15-39 a, 85% 40-49 a, 71% 50-59 aa, 36% 60-74 a ja 6% üle 75-aastastest Soome elanikest. Paketihinnaga reisi kasutas 42% Soome turistidest, 7% broneeris üksikuid teenuseid reisifirma kaudu ja 51% korraldas oma reisi iseseisvalt.</p>	Internet	<ul style="list-style-type: none"> Üldtutvustav; Keskused, rajatised, objektid, teenused; Ettevõtjad; Paketid, külastusprogrammid; Broneerimisvõimalus
	Reisifirmad	<ul style="list-style-type: none"> Üldtutvustav; Reisiraamat; Paketid, külastusprogrammid; Tooteinfo; Regulaarne uudiskiri.
	Turismimess „Matka“; Balti Turismiinfokeskus Helsingis	<ul style="list-style-type: none"> Imago trükis; Reisiraamat; Tooteinfo; Paketid, külastusprogrammid.
<p>Venemaa (Eesti maine puhkusesihtkohana Venemaal: elanikkonna küsitlus, 2005) Info otsimiseks Eesti-reisi planeerimisel on enam-vähem võrdselt olulistena reisifirmad, internett ja reisiraamatud (~50%). Brošüüridest ja Venemaal toimuvatelt turismimessidelt otsiks infot veidi üle 20% ja umbes kolmandik vastanutest. Venemaa turistid eelistavad liikuda omal käel, kuid viimastel aastatel on kasvanud reisifirmade teenuste kasutamine.</p>	Internet	<ul style="list-style-type: none"> Üldtutvustav; Keskused, rajatised, objektid, teenused; Ettevõtjad; Paketid, külastusprogrammid; Broneerimisvõimalus

	Reisifirmad	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Reisiraamat; • Paketid, külastusprogrammid; • Tooteinfo; • Regulaarne uudiskiri.
	Turismimess „Inwetwx/CIS Travel Market“	<ul style="list-style-type: none"> • Imago trükis; • Reisiraamat; • Tooteinfo; • Paketid, külastusprogrammid.
<p>Norra (Eesti potentsiaal puhkuse-sihtkohana Norras, 2007) Valdav osa välisreise tegevatest Norra elanikest otsib reisiinfot internetist. 20% Norra puhkuse-turistidest kasutas Eestisse reisides reisipaketti ja u. samapalju broneeris reisifirma kaudu üksikuid reisi teenuseid, ~ 60% aga reisis omal käel.</p>	Internet	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Keskused, rajatised, objektid, teenused; • Ettevõtjad; • Paketid, külastusprogrammid; • Broneerimisvõimalus
	Reisifirmad	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Reisiraamat; • Paketid, külastusprogrammid; • Tooteinfo; • Regulaarne uudiskiri.
	Turismimess „Reiseliv“	<ul style="list-style-type: none"> • Imago trükis; • Reisiraamat; • Tooteinfo; • Paketid, külastusprogrammid.

<p>Saksamaa (Eesti maine puhkusesihtkohana Saksamaal: elanikkonna küsitlus, 2005)</p> <p>Kõige olulisemate infoallikatena nimetati reisiraamatuid ja reisifirmasid, mida pidas oluliseks 2/3 vastanutest. Mõnevõrra vähem (56%) mainiti olulise info-allikana turismibrošüüre. Reisiajakirjadest ja Balti turismiinfokeskusest Berliinis otsiks tõenäoliselt infot umbes pooled, internetist 45% vastanutest. Kõige vähem olulise infoallikana nimetati turismimesse.</p>	<p>Reisifirmad</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Reisiraamat; • Paketid, külastusprogrammid; • Tooteinfo; • Regulaarne uudiskiri.
<p>Mõnevõrra vähem (56%) mainiti olulise info-allikana turismibrošüüre. Reisiajakirjadest ja Balti turismiinfokeskusest Berliinis otsiks tõenäoliselt infot umbes pooled, internetist 45% vastanutest. Kõige vähem olulise infoallikana nimetati turismimesse.</p>	<p>Balti turismiinfokeskused Berliinis</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Imago trükis; • Reisiraamat; • Tooteinfo; • Paketid, külastusprogrammid.
<p>Rootsi (Eesti potentsiaal puhkusesihtkohana Rootsis, 2007)</p> <p>Kuigi rootslased eelistavad sõita autoga, kasutavad kohtade broneerimisel ja info hankimisel reisikorraldajate teenuseid. Läbi reisifirmade reisimine on neile turvalisem.</p>	<p>Reisifirmad</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Reisiraamat; • Paketid, külastusprogrammid; • Tooteinfo; • Regulaarne uudiskiri.
<p>Läti (Läti elanikkonna küsitlus, 2005)</p> <p>Kõige sobivamateks infoallikateks peeti reisiraamatuid, interneti ja turismibrošüüre. Internetist soovivad infot saada eelkõige nooremad vanusegrupid. Naised otsiksid meestega võrreldes tõenäolisemalt infot reisiraamatutest ja</p>	<p>Internet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Keskused, rajatised, objektid, teenused; • Ettevõtjad; • Paketid, külastusprogrammid; • Broneerimisvõimalus

reisibüroodest. Kõrgema sissetulekuga inimesed otsiksid tõenäolisemalt infot internetist, madalama sissetulekuga inimesed aga veidi rohkem turismibrošüüridest ja reisibüroodest.	Reisifirmad	<ul style="list-style-type: none"> • Üldtutvustav; • Reisiraamat; • Paketid, külustusprogrammid; • Tooteinfo; • Regulaarne uudiskiri.
	Turismimes „Balttour“	<ul style="list-style-type: none"> • Imago trükis; • Reisiraamat; • Tooteinfo; • Paketid, külustusprogrammid.

Info ja reklaami levitamine printsiibid

- Turundust koordineerib MTÜ Toila-Ontika Merekuurort;
- Internetipõhine kättesaadavus vähemalt eesti, inglise, soome ja vene keeles. Kodulehekülje ülesehitus peab olema atraktiivne nn. elav, kuid samas lihtne ja arusaadav. Lingid peavad olema lihtsalt kätte saadavad;
- Jaotusmaterjalide mitmekesisus – mida kaugemast sihtriigist püütakse turistini jõuda, seda rohkem peab olema reklaammaterjali kaasatud eksponaate e. partnereid. Mida lähemale turist jõuab, seda täpsem peab olema info. Seetõttu tuleb valmistada nii komponendi ja objektipõhiseid kui terviktoote reklaame, kui ka osaleda ühistrükistes ja reisiraamatutes koos teiste Eesti turismikeskustega-teenusepakkujatega;
- Reisi- ja meediafirmadega toimib tihe koostöö – neile korraldatakse tutvumisreise, presentatsioone ja koolitusi ning varustatakse tooteinfoga. Lisaks edastatakse regulaareid uudiskirju.;
- Kõigi piirkonna ja olulisemate maakonna turismiettevõtjate (majutus, toitlustus, akt.tegevuse teenuse pakkujate) ja muuseumite/ turismikeskuste varustamine reklaammaterjalidega. Kohalikele ettevõtjatele on võimalus kasutada Toila Kuurordi toodet ja üritusi turundusargumendina.
- Kuna Euroopas kasvas individuaalreiside ja viimase hetke reiside arv, tuleb arvestada paindliku turundusvõimalusega (nt. viimase hetke pakkumised).

Kokkuvõte

Toila piirkonna asukoht Soome lahe kaldal ning Toila piirkonna turismiressursside alane rikkus loovad vajaduse rakendada arukat ja läbimõeldud planeerimist mainitud turismiressursside väljaarendamisel. Oluline on keskenduda tähtsatele eemärkidele ning teostada erinevate sektorite lõikes koordineeritud jõupingutusi. Käesolev Toila kuurorttoote perspektiivse väljaarendamise kava võimaldab paremini koordineerida oma rahalisi, institutsionaalseid- ja inimressursse kõigil piirkonna turismiasjalistel nõnda, et saavutada piirkonna turismipotentsiaali maksimaalne realiseerimine.